

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 26

(2018–2019)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge
i 2018, eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 26

(2018–2019)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge
i 2018, eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

Innhold

1	Bakgrunn og sammendrag	7	8	Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning	32
2	Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell.....	14	8.1	FNs våpenhandelsavtale (ATT)	32
			8.2	Samarbeidet med EU	32
3	Regelverk og retningslinjer.....	15	8.3	Internasjonalt samarbeid for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen (MØV)	33
3.1	Eksportkontrollloven	15		Initiativet for sprednings-sikkerhet (PSI)	33
3.2	Eksportkontrollforskriften	16	8.4	Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler (HCOG)	34
3.3	Kontroll med teknologi- og kunnskapsoverføring	17	8.5	Det multilaterale samarbeidet om eksportkontroll	34
3.4	Utenriksdepartementets retningslinjer for eksport av forsvarsmateriell	17	8.6		
3.4.1	Delleveranser	18			
3.4.2	Den konsoliderte kriterielisten	19			
3.4.3	Nærmere om departementets vurderinger	21	9	Eksporten av forsvarsmateriell i 2018	37
3.4.4	Sluttbrukerdokumentasjon	21	9.1	Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner	38
3.4.5	Om kontroll med flerbruksvarer for militær bruk	22	9.2	Utførsel av A- og B-materiell fordelt på regioner i 1000 NOK	40
3.4.6	Kontroll med ikke-listede varer	22	9.3	Utførsel av A- og B-materiell fordelt på regioner i prosent	40
3.5	Arbeidet med et oppdatert og tydelig rammeverk for eksportkontrollen	22	9.4	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land	41
3.5.1	Et mer tilgjengelig regelverk	23	9.5	Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I	45
4	Innspill fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).....	25	9.6	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I	46
5	Sanksjonsregimer og restriktive tiltak	27	9.7	Tjenester for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I	64
5.1	Særlig om Russland	27	9.8	Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere	65
5.2	Særlig om sanksjoner og tiltak mot Iran	27	9.9	Utførsel av håndvåpen	66
5.3	Sanksjoner mot Nord-Korea	28	9.10	Forsvarets utførsler av eget materiell	66
6	Eksport av flerbruksvarer relatert til masseødeleggelsesvåpen.....	29	9.11	Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2018	66
7	Utenriksdepartementets oppgaver og nasjonalt samarbeid om eksportkontroll	30	9.12	Overføring av produksjonsrettigheter og formidling	67
7.1	Det nasjonale samarbeidet om eksportkontroll	30	9.13	Utførsel av flerbruksvarer til militær sluttbruk	67
			9.14	Utførsel av beskyttelsesvester for bruk i humanitær minerydding	68
			9.15	Bedrifter som har rapportert om eksport i 2017	68

Vedlegg

1	Vareliste I – Forsvarsrelaterte varer	70	4	Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål av 28. februar 1992	79
2	Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.	71			
3	Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester	73			

Forklaring på varekategorier og forkortelser

A-materiell	Varekategori definert i retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Forsvarsrelaterte varer og teknologi omfattes av Utenriksdepartementets liste I.	Omfatter våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell. I tillegg omfattes annet materiell med strategisk kapasitet som vesentlig kan påvirke de militære styrkeforhold i nærområdet.
B-materiell	Varekategori definert i retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Forsvarsrelaterte varer og teknologi omfattes av Utenriksdepartementets liste I.	Omfatter øvrige forsvarsrelaterte varer som ikke har egenskaper eller bruksområder som definert for varekategori A.
Flerbruksvarer («dual use»)	Omfattet av Utenriksdepartementets liste II.	Varer og teknologi som er utviklet for sivile formål, men som er identifisert innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene til å ha viktige militære bruksområder.
Strategiske varer		En fellesbetegnelse på forsvarsmateriell, flerbruksvarer og andre sivile varer som anses å kunne ha en viktig militær anvendelse.
AG	Australia Group	Australia-gruppen (multilateralt eksportkontroll samarbeid for kjemiske/biologiske våpen)
ATT	Arms Trade Treaty	FN-avtale om internasjonal handel med våpen
BTWC	Biological and Toxin Weapons Convention	Konvensjonen mot biologiske våpen
CWC	Chemical Weapons Convention	Kjemivåpenkonvensjonen
HCOC	Hague Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation	Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler
IAEA	International Atomic Energy Agency	Det internasjonale atomenergibyrået
ICT	Directive for Intra Community Transfers	Direktiv for forenklet lisensiering innenfor EØS
MTCR	Missile Technology Control Regime	Regimet for eksportkontroll av missilteknologi
NSG	Nuclear Suppliers Group	Gruppen av leverandørland for eksportkontroll av kjernefysisk materiale og relevante flerbruksvarer

NPT	Non-Proliferation Treaty	Ikke-spredningsavtalen for kjernefysiske våpen
OSSE	Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)	Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa
PSI	Proliferation Security Initiative	Initiativet for spredningssikkerhet
PST		Politiets sikkerhetstjeneste
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute	Stockholms fredsforskningsinstitutt
WA	The Wassenaar Arrangement on Export Control for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies	Wassenaar-samarbeidet (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for konvensjonelle våpen og flerbruksvarer)

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 26

(2018–2019)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 7. juni 2019,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Bakgrunn og sammendrag

Meldingen som nå legges frem redegjør for eksportkontrollen med strategiske varer og teknologi¹, samt om omfanget av eksporten av våpen, ammunisjon og annet militært materiell, relatert teknologi og tjenester for militære formål (heretter forsvarsmateriell) i 2018.

Meldingen har blitt fremlagt årlig siden 1996 og er den 24. i rekken. Meldingen gir, i tillegg til informasjon om selve eksporten av forsvarsmateriell, en omfattende redegjørelse for regjeringens politikk på eksportkontrollområdet, om regelverket og om retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Graden av åpenhet har blitt betydelig styrket siden 1996. Regjeringen ønsker å bidra til mest mulig åpenhet om den strategiske

eksportkontrollen for å gi kunnskap om denne delen av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Norge har et omfattende og strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell. Årets melding inneholder en grundig omtale av eksportkontrollregelverket, særlig med sikte på å bidra til bedre innsikt i hvordan retningslinjene anvendes i behandlingen av lisenssøknader i Utenriksdepartementet.

Både forsvarsindustrien og eksportkontrollen er en integrert del av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det er en målsetning å sikre en levedyktig forsvarsindustri, og dermed leveringsikkerhet for både Norges og alliertes forsvar. Samtidig består norsk forsvarsindustri av verdensledende teknologi- og kompetansebedrifter. Bedriftene er avhengige av å kunne eksportere og delta i internasjonalt utviklings- og produksjons-samarbeid. Regjeringen vil fortsatt legge til rette for at forsvarsbedriftene gis tydelige og forutsigbare vilkår og rammer for sin eksportaktivitet.

¹ Strategiske varer er en fellesbetegnelse på forsvarsmateriell, flerbruksvarer og andre sivile varer som anses å kunne ha en viktig militær anvendelse.

Utenriksdepartementet er ansvarlig myndighet for eksportkontrollen i Norge. Oppgavene omfatter politikktutvikling, lisensiering, informasjonsarbeid overfor industrien og deltakelse i et omfattende internasjonalt samarbeid. I tillegg har Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Tolletaten lovpålagte oppgaver når det gjelder varekontroll, håndhevelse, forebygging og etterforskning av brudd på eksportkontrollregelverket. Det nasjonale samarbeidet er avgjørende for å utøve en effektiv eksportkontroll og for å hindre spredning av varer og teknologi til masseødeleggelsesvåpen eller terrorformål.

Eksportkontrollen i Norge ble digitalisert i 2015. Utenriksdepartementet benytter søknads- og saksbehandlingssystemet E-lisens for behandling av søknader, henvendelser og rapporter knyttet til eksport av strategiske varer, ivaretagelse av omfattende bedriftssensitiv informasjon samt til kvalitetssikring av det omfattende materialet om den faktiske eksporten av forsvarsmateriell fra Norge.

Når det gis lisens for eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer til militær bruk, settes det vilkår om kvartalsvis rapportering om den faktiske eksporten som finner sted på grunnlag av den enkelte lisens. Eksporten fremstilt i kapittel 9 er basert på eksportørenes rapporter om hvilke varer, hvilken teknologi og hvilke tjenester som faktisk er eksportert innenfor rammen av innvilgede lisenser.

Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell

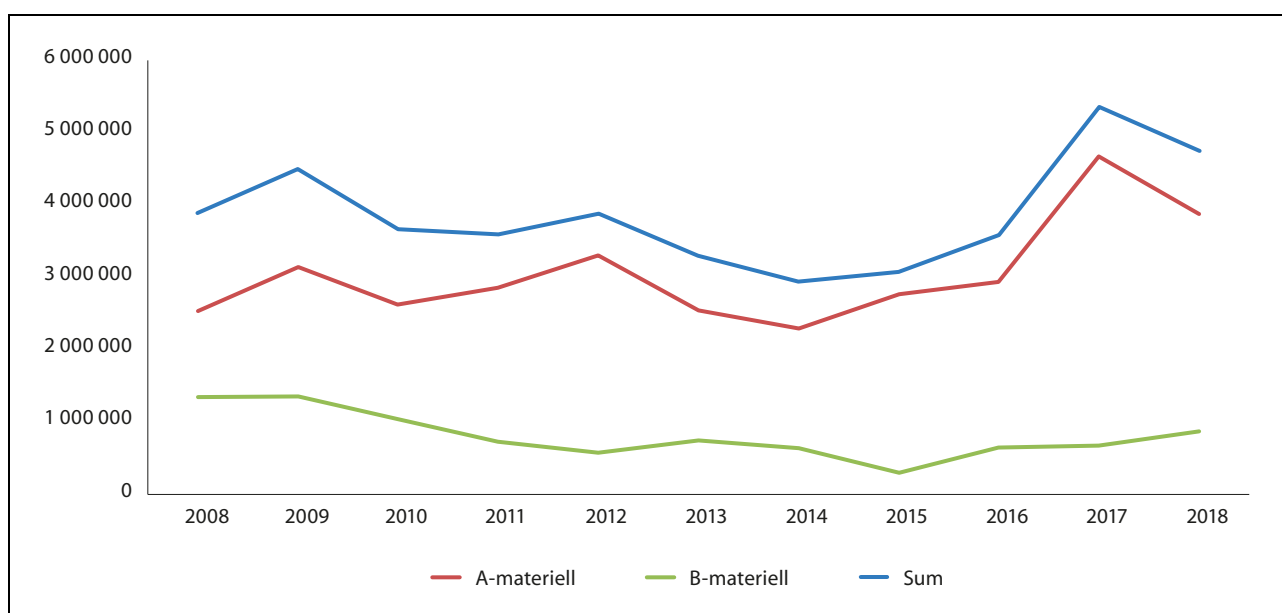
I tillegg til omtalen av regelverk og praktiseringen av Utenriksdepartementets retningslinjer, gir fremstillingen i kapittel 9 av eksporten og informasjonen om avslag på lisenssøknader i de enkelte årene, betydelig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge.

Fremstillingene følger i hovedsak samme format som i meldingene de siste årene.

Ved at de årlige meldingene behandles i Stortinget, gis det offentlig og parlamentarisk innsyn i praktiseringen av Utenriksdepartementets retningslinjer. Regjeringen viderefører praksisen med å konsultere Stortingets organer om særskilte saker.

I likhet med i 2018, vil Norges rapportering til ATT og et engelsk sammendrag av stortingsmeldingen også i 2019 gjøres offentlig.

Samtidig som Regjeringen ønsker å gi størst mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge, må innsyn skje innenfor de begrensninger taushetsplikten i eksportkontrollloven setter. Loven pålegger enhver å gi Utenriksdepartementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven og forskriftene blir fulgt. En slik plikt gjelder alle opplysninger som Utenriksdepartementet anser nødvendige for å kunne behandle lisenssøknader. En slik vid rett til innhenting av bedriftssensitiv informasjon har sitt motstykke i strenge taushetsbestemmelser i loven.

Figur 1.1 Utviklingen i eksporten av forsvarsmateriell 2008–2018

Om eksporten i 2018

Den samlede verdien av eksporten i 2018 var om lag 5,8 milliarder kroner, hvorav forsvarsrelaterte varer utgjorde i underkant av 4,8 milliarder. Av dette utgjorde A-materiell (i hovedsak våpen og ammunisjon) om lag 3,9 milliarder, og B-materiell (annet militært materiell) om lag 770 millioner kroner.

I 2018 var det en nedgang i verdien av eksporten av A-materiell på 17 %, og en økning i verdien av eksporten av B-materiell på 29 %. Verdien av eksport av flerbruksvarer omfattet av liste II til militær bruk økte med 22 % fra 2017 til 2018. Eksporten av forsvarsrelaterte tjenesteytelser, reparasjoner, produksjonsrettigheter og formidling, utgjorde i 2018 i underkant av 517 millioner kroner, i likhet med året før.

Sammenlignet med 2017 er det en nedgang i verdien av den samlede eksporten på 8 % i 2018.

Sammenlignet med 2017, var det i 2018 en total nedgang i verdien av eksporten av A- og B-materiell på ca. 600 millioner kroner. Det var en nedgang i eksporten til særlig Oman (en reduksjon på drøyt 1 milliard kroner), Polen (ca. 172 millioner kroner), Brasil (105 millioner kroner), Litauen (77 millioner kroner), Sveits (52 millioner kroner), Frankrike (44 millioner kroner), Storbritannia (44 millioner kroner), Nederland (38 millioner kroner), Indonesia (31 millioner kroner), Ungarn (24 millioner kroner) og De forente arabiske emirater (24 millioner kroner).

I samme periode var det økning i verdien av eksporten til særlig USA (en oppgang på ca. 613 millioner kroner), Thailand (108 millioner kroner), Australia (66 millioner kroner), Malaysia (60 millioner kroner), Tyskland (39 millioner kroner), Finland (24 millioner kroner), Italia (29 millioner kroner), Saudi-Arabia (25 millioner kroner)² og Kuwait (23 millioner kroner).

Detaljer om eksporten fremgår i meldingens tabell 9.3.

Medlemslandene i NATO, Sverige og Finland er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. I 2018 utgjorde eksporten av A-materiell til NATO-land, Sverige og Finland omlag 78 % av den totale eksporten, mot 63 % i 2017. Eksporten av B-materiell til disse landene utgjorde ca. 62 % i 2018, mot om lag 80 % i 2017.

I 2018 ble det gitt 11 avslag på lisenssøknader for varer omfattet av liste I og liste II til militær sluttbruk.

Det er redegjort nærmere for eksporten og lisensavslagene i meldingens kapittel 9.

Regelverk og retningslinjer for kontrollen med eksport av strategiske varer

Kontrollen med eksport av strategiske varer er hjemlet i Lov av 18. desember 1987 om kontroll med strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven).

Begrepet «strategiske varer» er en fellesbetegnelse for forsvarsmateriell og flerbruksvarer og er definert i eksportkontrollloven som «varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militær bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger».

Utenriksdepartementets forskrift av 19. juni 2013 om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester (eksportkontrollforskriften) utgjør det operative regelverket for departementets lisensierings- og kontrolloppgaver. Forskriften erstattet en tidligere forskrift fra 1989, og er siden regelmessig oppdatert, bl.a. for å sikre oppdaterte varelistene og nødvendige hjemler til enhver tid. Utenriksdepartementet arbeider for tiden med å oppdatere forskriften for å gi bedre klarhet i hvordan immateriell teknologi, herunder kunnskapsoverføring, skal forstås.

Utenriksdepartementets retningslinjer for eksport av forsvarsmateriell baserer seg på Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato, hvor det bl.a. forutsettes at det skal gjøres grundige vurderinger av de utenriks- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område, og at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig. I 1997 samlet Stortinget seg enstemmig om at demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter i mottakerlandet også skal tas hensyn til.

I 2014 ble retningslinjene, etter en grundig gjennomgang, styrket og det ble innarbeidet en konsolidert liste av vurderingskriterier. Kriteriene omfatter EUs åtte kriterier for våpeneksport og artikkel 6 og 7 fra FNs våpenhandelsavtale ATT, og utdyper vurderingene som forutsettes i vedtaket fra 1959 og presiseringen i 1997. Retningslinjene gir også nærmere bestemmelser om lisensieringen av våpen og ammunisjon samt annet

² Eksporten til Saudi-Arabia gjelder B-materiell og flerbruksvarer for militær bruk lisensiert før 9. november 2018, da det ble besluttet å stanse behandlingen av nye søknader om slike lisenser til landet. Norge har aldri åpnet for A-materiell til Saudi-Arabia.

militært materiell, om delleveranser, om overføring av teknologi og produksjonsrettigheter, og om tjenesteytelser for militære formål. De styrkede retningslinjene ble tatt godt imot av både Stortinget og av sivilsamfunnet.

Stortingets vedtak fra 1959 og presisering i 1997 forutsetter en sammensatt og bred vurdering av om eksport av A-materiell overhodet skal tillates til et konkret mottakerland. Selv om kun demokratiske rettigheter og grunnleggende menneskerettigheter nevnes konkret i 1997-erklæringen, har man i praksis også vektlagt humanitærrettslige forhold.

I et skriftlig innspill i forbindelse med Meld. St. 19 (2017–2018) fra Norges Institusjon for menneskerettigheter (NIM), stilles det bl.a. spørsmål om hvorvidt Utenriksdepartementets praktisering av Stortingets 1959-vedtak utgjør en feilaktig innsnevring av rekkevidden av Arms Trade Treaty (ATT) artikkel 7. Dette er ikke riktig. Regjeringen er enig i NIMs presisering om at ATT gjelder for alle kriger og konflikter, og dette er også slik ATT praktiseres. Regjeringen anser seg bundet av både 1959-vedtaket og ATT som særlige avslagsgrunnlag.

Det er etablert praksis at Stortingets 1959-vedtak ikke rammer eksport til stater som intervenserer etter samtykke fra et lands lovlige myndigheter. Denne praksisen er siden 2015 forankret i de årlige meldingene til Stortinget. Stortingets vedtak fra 1959 og presisering i 1997 forutsetter en sammensatt og bred vurdering av søknader om lisens for eksport av forsvarsmateriell. Dette følger særlig av 1959-vedtakets formulering om at «det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger». Disse vurderingene er nærmere utdypet i 1997-presiseringen, samt de åtte kriteriene og ATT-artiklene 6 og 7 som inngår i retningslinjenes konsoliderte liste.

Retningslinjene ble senest oppdatert i mai 2019 for å tydeliggjøre hensynet til ATTs artikkel 7 ytterligere. Ved å ta referansen til de grunnleggende menneskerettighetene og humanitærretten direkte inn i den konsoliderte kriterielisten, er forpliktelsene i ATT artikkel 7 blitt ytterligere tydeliggjort. Innarbeidelsen av EUs åtte kriterier for våpeneksport og artiklene 6 og 7 fra ATT gjenspeiler grunnlaget for Utenriksdepartementets grundige og systematiske vurderinger rettet mot aktuelle utenriks- og innenrikspolitiske hensyn, grunnleggende menneskerettigheter, humanitærretten og risiko knyttet til avledning av forsvarsmateriell eller intern undertrykking i behandling av søknader om eksport.

Det legges stor vekt på å sikre at regelverk og retningslinjer til enhver tid er oppdatert og ivare-

tar den teknologiske og sikkerhetspolitiske utviklingen. Dette viser seg bl.a. ved at forskrift og retningslinjer gjennomgås og oppdateres regelmessig.

Det er et grunnleggende prinsipp at beslutninger om å tillate eksport av forsvarsmateriell eller avslå lisenssøknader, er et suverent nasjonalt anliggende. Samtidig er det vokst frem et betydelig samarbeid mellom land om kontroll av handel med våpen og annet militært utstyr, blant annet gjennom FNs våpenhandelsavtale ATT. Likevel er det fortsatt slik at nasjonale interesser og vurderinger gjør at beslutninger om å eksportere eller ikke kan falle ulikt ut, selv om i utgangspunktet likesinnede land har samme regelverk og forpliktelser.

I Meld. St. 8 (2012–2013), Meld. St. 49 (2012–2013), Meld. St. 8 (2014–2015) og Meld. St. 8 (2015–2016) ble det redegjort grundig for departementets arbeid med å styrke retningslinjene. Den konsoliderte listen ble særlig omtalt i Meld. St. 8 (2014–2015) og Meld. St. 8 (2015–2016).

Det redegjøres grundig for regelverket og retningslinjene i meldingens kapittel 3.

Departementets praktisering av retningslinjene

I denne meldingen redegjøres det for Utenriksdepartementets behandling av lisenssøknader. Vurderingene som foretas med hensyn til retningslinjene er omfattende og grundige. Departementet har tilgang til omfattende nasjonal og internasjonal informasjon, herunder fra informasjonsutvekslingen i multilaterale og regionale eksportkontrollregimer, bilaterale konsultasjoner med andre lands myndigheter, ambassadenes landrapporter, samt rapporter fra internasjonale organisasjoner og ikke-statlige organisasjoner.

Det er lagt vekt på å omtale den konsoliderte kriterielisten, særlig betydningen av de grunnleggende menneskerettighetene og den internasjonale humanitærretten. Dette er vurderinger og forpliktelser som følger direkte av kriterium 2 (K2) og ATTs artikkel 7. Dersom en søknad om eksport vurderes å være i strid med retningslinjene, herunder humanitærretten, vil lisens avslås.

Regjeringen er opptatt av å videreføre et eksportkontrollregelverk som er strengt, tydelig og forutsigbart. Utenriksdepartementets retningslinjer spiller en viktig rolle ved å gi bedre forståelse for og forutsigbarhet rundt den behandlingen lisenssøknader for forsvarsmateriell er i gjenstand for.

Regjeringen ønsker å videreføre den etablerte strenge «føre-var»-linjen. Denne «føre-var»-linjen innebar bl.a. suspensjon av A-materiell til De for-

ente arabiske emirater og en lavere terskel for å avslå B-materiell og flerbruksvarer til militær bruk i desember 2017, samt stans i lisensiering av B-materiell og flerbruksvarer for militær bruk til Saudi-Arabia i november 2018. Tiltakene ble iverksatt i en meget alvorlig og uoversiktlig situasjon, selv om det ikke foreligger informasjon om at norsk forsvarsmateriell var avledet for bruk til Jemen. Norge står i en helt annen situasjon enn mange andre vestlige land, siden vi aldri har tillatt eksport av A-materiell til Saudi-Arabia.

Dokumentasjonen som kreves ved søknad om eksport av henholdsvis A-materiell og B-materiell, er grundig beskrevet i retningslinjene. Kravet til sluttbruk- og sluttbrukerdokumentasjon vil variere i henhold til det aktuelle mottakerlandet og typen utstyr som søkes eksportert. Kravene til dokumentasjon har ligget fast siden retningslinjene ble offentliggjort i 1992, med unntak av en innskjerping i kravene ved at det siden 2014 er stilt krav om myndighetsbekreftet sluttbrukerklæring med reeksportklausul ved eksport av A-materiell til land som omfattes av landgruppe 2. Spørsmålet om sluttbrukerdokumentasjon omtales nærmere i kapittel 3.

Norge har gjennom flere år arbeidet internasjonalt for å fremme en felles norm for sluttbrukerklæringer innenfor NATO og Wassenaar-samarbeidet. I Wassenaar samarbeider 42 land med kapasitet til å produsere og eksportere våpen og militært materiell samt relevant høyteknologi, om kontrollstandarder for gjennomføring i sin nasjonale eksportkontroll på dette området. Så langt har det ikke vært mulig å få oppslutning om dette initiativet. Årsaken til manglende oppslutning er sannsynligvis at prinsippet om nasjonal suverenitet når det gjelder våpeneksport, står sterkt. Regjeringen vil fortsette å arbeide for enighet om felles format for sluttbrukerklæringer med reeksportklausul, bl.a. ved å arbeide innenfor ATT.

Tydelighet og tilgjengelighet

Regjeringen legger stor vekt på at regelverket og retningslinjene er oppdaterte og tydelige.

Utenriksdepartementet vurderer fortløpende om regelverket eller retningslinjene må oppdateres for å tilpasses politisk og teknologisk utvikling, samtidig som næringslivet har mest mulig stabile rammebetingelser og samme vilkår som utenlandske konkurrenter.

Regjeringen mener at kjeden med lov, forskrift og retningslinjer, er en modell som sikrer grunnlaget for en dynamisk og ansvarlig eksportkontroll.

Regjeringen er opptatt av et mest mulig tilgjengelig regelverk, og vil bidra til bedre innsikt i hvordan retningslinjene praktiseres. Samtidig er det snakk om komplekse og sensitive spørsmål, både når det gjelder nasjonale interesser og internasjonale forpliktelser.

De årlige meldingene til Stortinget gir informasjon om eksporten som har funnet sted i de enkelte årene. Denne informasjonen reflekterer hvordan retningslinjene er praktisert over tid. Utenriksdepartementet arbeider også aktivt med informasjon til både næringslivet, forskningsmiljøer og sivilt samfunn om eksportkontrollregelverket, praktiseringen av dette og anvendelsen av retningslinjene. Dette skjer gjennom årlige informasjonsseminarer med industrien og møter med enkeltaktører om eksportkontrollen ved behov, samt gjennom en mest mulig informativ hjemmeside. Formålet er også å bidra til en mest mulig informert offentlig debatt om kontrollen med eksport av forsvarsmateriell. Stortingsmeldingene bidrar til dette.

Det redegjøres nærmere for disse spørsmålene i kapittel 3.

Sanksjonsregimer og restriktive tiltak

Utenriksdepartementet er gitt fullmakt til å gjennomføre sanksjoner og restriktive tiltak i Norge. Sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd, samt EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak som Norge har sluttet opp om, gjennomføres som hovedregel ved egne forskrifter.

Visse typer tiltak, blant annet reiserestriksjoner og våpenembargo, gjennomføres i utlendingsregelverket eller med hjemmel i den alminnelige eksportkontrolllovgivningen. Det er derfor bare i noen av sanksjons- og tiltaksforskriftene at våpenembargo uttrykkelig er nevnt.

Utenriksdepartementet følger utviklingen løpende, og legger stor vekt på å informere næringslivet om eventuelle endringer i det norske sanksjonsregelverket.

Sanksjons- og tiltaksregimene, spesielt de som angår Russland, Iran og Nord-Korea, er nærmere omtalt i kapittel 5.

Eksport av flerbruksvarer

Flerbruksvarer er varer som opprinnelig er utviklet for sivil bruk, men som kan ha viktige militære bruksområder. I hovedsak er dette knyttet til varer eller teknologi som kan brukes i forbindelse med utvikling, fremstilling, produksjon

eller bruk av masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler for slike våpen. Slike varer er omfattet av eksportkontrollforskriftens liste II og er lisenspliktige. Utenriksdepartementets liste II beskriver flerbruksvarer som er lisenspliktige og baserer seg på varelistene som er vedtatt innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene som Norge deltar i. Hensikten med å kontrollere flerbruksvarer er å hindre at slike varer brukes i programmer for masseødeleggelsesvåpen (MØV). Innenfor regimene utveksles bl.a. omfattende informasjon om MØV-aktiviteter, herunder anskaffelsesforsøk. Denne informasjonen er et viktig grunnlag i regimelandenes nasjonale eksportkontroll.

Lisenssøknader for flerbruksvarer til konvensjonell militær bruk, behandles i henhold til retningslinjenes bestemmelser om eksport av B-materiell. Ikke-listede varer, det vil si varer som ikke er lisenspliktige etter liste I eller liste II, kan i enkelte tilfeller underlegges lisensplikt. Disse generalklausulene er hjemlet i eksportkontrollforskriftens § 7.

Meldingens kapittel 6 redegjør nærmere for kontrollen med flerbruksvarer, og i kapittel 8 redegjøres det nærmere for de multilaterale eksportkontrollregimene.

Utenriksdepartementets oppgaver og nasjonalt samarbeid om eksportkontroll

Som ansvarlig myndighet for eksportkontroll, har Utenriksdepartementet ansvar for politikktvikling, regelverk, retningslinjer, lisensiering, informasjonsarbeid og Norges deltakelse i et omfattende multilateralt samarbeid om eksportkontrollen med strategiske varer og teknologi. Det er etablert et nært samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Tolletaten, som også har lovpålagte oppgaver knyttet til eksportkontroll, samt med Etterretningstjenesten, Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet.

Informasjon om eksportkontroll og dialog med relevant næringsliv og teknologimiljøer er en prioritert oppgave for Utenriksdepartementet. I tillegg driver PST, i tråd med sine lovpålagte oppgaver på området, forebyggende virksomhet i form av dialog med bedrifter og teknologimiljøer om eksportkontroll. Denne forebyggende dialogen omfatter også utdannings- og forskningsinstitusjoner og retter seg mot risiko forbundet med overføring av kunnskap knyttet til visse sensitive teknologier.

For å sikre en effektiv og målrettet nasjonal kontroll, er det viktig at etater som er involvert i

eksportkontrollen deltar i de internasjonale eksportkontrollregimenes ekspertmøter. I disse møtene fastsettes blant annet endringer i kontrollistene, og det utveksles informasjon om spredningstrender og –aktiviteter, samt om andre lands erfaringer og utfordringer innenfor eksportkontroll.

Regjeringen er opptatt av at det nasjonale eksportkontrollsamarbeidet prioriteres av alle involverte etater og at disse har nødvendige ressurser til i fellesskap å utøve en effektiv eksportkontroll. Slik kan Norge sikre en ansvarlig forsvarsmaterielleksport, samt bidra til å hindre spredning av varer og teknologi til bruk i MØV eller til terrorformål fra Norge.

Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

Kapittel 8 redegjør for det omfattende internasjonale arbeidet knyttet til eksportkontroll og ikke-spredning. Selv om spørsmål om eksport av forsvarsmateriell er underlagt nasjonal beslutning, har det vokst frem et økende samarbeid også på dette området, særlig innenfor FN, EU og Wasse-naar-samarbeidet (WA).

Kontrollen med flerbruksvarer for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen baserer seg på samarbeidet innenfor fire multilaterale eksportkontrollregimer, som retter seg mot å etablere høye kontrollstandarder for eksport av kjernefysiske varer, kjemiske og biologiske varer og substanser, samt varer som kan brukes i ballistiske missiler og andre leveringssystemer for MØV. Det pågår løpende forhandlinger om varelistene, retningslinjer og formater for informasjonsutveksling. Norge deltar aktivt i dette arbeidet, som støtter opp under våre internasjonale forpliktelser på ikke-spredningsområdet, som Ikke-spredningsavtalen for kjernevåpen (NPT), Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) samt konvensjonene om forbud mot kjemiske og biologiske våpen. Norge går inn i IAEAs styre høsten 2019, og vil bl.a. arbeide aktivt for å fremme byråets arbeid.

Tilsynskonferansen for Ikke-spredningsavtalen (NPT) finner sted våren 2020. Det mest konstruktive sporet i arbeidet for kjernefysisk nedrustning er verifikasjon av nedrustning. Her har Norge tatt internasjonalt lederskap, både gjennom teknisk og politisk arbeid. Prosessen bidrar til tilitsbygging i en polarisert tid.

I 2016 tok Norge initiativ til en resolusjon i FN som opprettet en mellomstatlig ekspertgruppe, med mandat til å vurdere hvordan verifikasjon kan

fremme nedrustning. Norge ledet gruppen som besto av 25 land, deriblant sju kjernevåpenmakter og land som støtter forbudstraktaten. Gruppen ble i april 2019 enig om en sluttrapport. Det er et stort steg i riktig retning at dette arbeidet nå har en solid forankring i FN-systemet for det arbeidet Norge har ledet an internasjonalt siden 2007. Gruppen anerkjenner at verifikasjon er avgjørende for kjernefysisk nedrustning og for å nå målet om en verden uten kjernevåpen.

Gruppen konkluderte med at det er behov for mer arbeid, og Norge vil ta dette videre høsten 2019 under FNs Generalforsamling.

I de senere årene har spredningsfaren forbundet med immateriell teknologi og kunnskapsoverføring stått stadig høyere på dagsordenen i eksportkontrollregimene. Det er en økende erkjennelse av at spredning av uønskede militære aktiviteter skjer gjennom at visse land systematisk søker å bygge egen teknologisk kunnskap. Som en følge av at teknologilands eksportkontroll har blitt stadig mer sofistikert, har det blitt vanskeligere for spredningsland å få tak i teknologi og innsatsvarer til MØV-aktiviteter. Teknologioverføring i form av kunnskap kan være utfordrende å kontrollere. Utenriksdepartementet vil vurdere hvordan kontrollen med immateriell teknologi i form av kunnskapsoverføring kan styrkes og defineres tydeligere i eksportkontrollforskriften. Det er redegjort nærmere for denne kontrollen i kapittel 3.

Norge tar over formannskapet for Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler (HCOC) i perioden 2019–2020. Norge vil legge vekt på å føre aktiv dialog med land som hittil ikke har sluttet seg til kodeksen. Gjennom dialog og informasjonsaktiviteter ønsker Norge å fremme større forståelse for HCOC som et bidrag til internasjonal sikkerhet og stabilitet. Det norske formannskapet er med på å bekrefte Norge som en ansvarlig partner i det multilaterale ikke-spredningsarbeidet.

Innenfor Initiativet for spredningssikkerhet (PSI) jobber Utenriksdepartementet sammen med flere departementer og etater om en nasjonal beredskapsplan for å håndtere situasjoner for å avskjære transport av varer knyttet til masseødeleggelsesvåpen eller leveringsmidler.

FNs handelsavtale om våpen

Avtalen om våpenhandel ble vedtatt av FNs generalforsamling 2. april 2013, og trådte i kraft 24. desember 2014. Avtalen (Arms Trade Treaty, ATT) er den første juridisk bindende avtalen som regulerer internasjonal våpenhandel. Det er redegjort nærmere for avtalen i kapittel 8.

Spørsmålet om norsk gjennomføring ble vurdert før norsk tilslutning til ATT, og inngikk i Prop. 186 S (2012–2013) til Stortinget om samtykke til ratifikasjonen. Her fremgår det at gjennomføring av avtalen ikke krever lov- eller forskriftsendringer. Den sentrale forpliktelsen for Norge er at bestemmelsene i ATT, ikke minst artiklene 6 og 7, faktisk overholdes.

Etter at traktaten var ratifisert, foretok Utenriksdepartementet en grundig gjennomgang av det samlede regelverket. Gjennomgangen bekreftet de vurderingene som inngikk i Prop. 186 S (2012–2013). ATT er i seg selv en juridisk bindende avtale for Norge. Ved å innarbeide ATT-artiklene 6 og 7 og de åtte kriteriene som følger av EUs adferdskodeks for våpeneksport i en konsolidert kriterieliste i retningslinjene var hensikten å sikre at forpliktelsene faktisk blir gjennomført på grunnlag av et ryddig, helhetlig og forutsigbart regelverk. På denne måten gis det innsikt i alle vurderinger og hensyn som faktisk inngår i behandlingen av søknader om eksportlisens for forsvarsmateriell. Den konsoliderte listen er delt opp i kriterier som skal tas hensyn til i en helhetlig vurdering og hvilke som gir særlig avslagsgrunnlag, som bl.a. ATT-artiklene 6 og 7.

I Meld. St. 5 (2017–2018) ble spørsmålet om gjennomføring av ATT-artiklene 6 og 7 grundig omtalt. Regjeringen ønsker å videreføre den konsoliderte listen i retningslinjene og på denne måten sikre gjennomføring på en god, forutsigbar og helhetlig måte.

Regjeringen har registrert utspill som kan antyde at avtalen er under press. Norge vil legge stor vekt på å styrke universell oppslutning om avtalen, og bidra til styrking og effektiv implementering av den.

2 Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell

Dette er 24. gang regjeringen redegjør for sin politikk på eksportkontrollområdet overfor Stortinget, samt om omfanget av den faktiske eksporten av forsvarsmateriell. Norge var blant de første landene som utviste åpenhet på dette området, og ligger stadig i det internasjonale tetsjiktet når det gjelder å gi innsyn, både i regjeringens politikk og om den faktiske eksporten.

Fremstillingen av eksporten og informasjonen om avslag på lisenssøknader i de enkelte årene bidrar til åpenhet om Utenriksdepartementets praktisering av retningslinjene for behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell og tilhørende teknologi, samt for tjenester for militære formål.

Siden den første meldingen ble fremlagt i 1996 har åpenheten utviklet seg betydelig. Meldingens kapittel 9 om omfanget av selve eksporten følger i hovedsak samme format som i meldingene de siste årene. Den faktiske eksporten som har funnet sted fremstilles i 14 tabeller og figurer.

De årlige meldingene behandles i Stortinget. Dette sikrer ytterligere offentlig og parlamentarisk innsyn i praktiseringen av Stortingets vedtak og vurderingskriteriene som fremgår i Utenriksdepartementets retningslinjer. Dersom det i en enkeltsak vurderes å foreligge særskilte omstendigheter, vil regjeringen videreføre praksisen med å konsultere Stortingets organer særskilt.

Som et ytterligere åpenhetstiltak, vil Norges rapportering til ATT (FN-avtalen om handel med våpen og militært materiell) gjøres offentlig. Som i 2018, vil et engelsk sammendrag av stortingsmeldingen publiseres i 2019, og dermed være et konkret bidrag til å fremme større internasjonal åpenhet om våpeneksport.

Ved innvilgelse av lisens for eksport av forsvarsmateriell, stilles alltid vilkår om at ekspor-

tørene rapporterer om den faktiske utførelsen som har funnet sted basert på de enkelte lisenser. Disse rapportene kvalitetssikres i Utenriksdepartementet og danner grunnlaget for fremstillingen av den faktiske eksporten av forsvarsrelaterte varer og av flerbruksvarer for militær bruk som har funnet sted i de enkelte årene. Kvalitetssikringen av rapportene opp mot de innvilgede lisensene er et omfattende arbeid, og medfører at de faktiske tallene først kan fremstilles etterskuddsvis. Den årlige handelsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå (SSB) bygger derimot direkte på eksportørers egne utførelsdeklarasjoner, og anvender varekategorier som ikke er identiske med eksportkontrollens varelistes. Det er årsaken til at SSBs og Utenriksdepartementets opplysninger ikke alltid er sammenfallende. I tillegg vil eventuelle feildeklareringer fra eksportørs side medføre feil i SSB-statistikken.

Det er Regjeringens ønske å gi størst mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge. Samtidig må innsyn skje innenfor rammen av de begrensninger taushetsplikten i eksportkontrollloven setter. Loven pålegger enhver å gi Utenriksdepartementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven og forskriftene blir fulgt. En slik plikt gjelder alle opplysninger som Utenriksdepartementet anser nødvendige for å kunne behandle lisenssøknader. I en avgjørelse i Høyesterett 13. mai 2019 om rekkevidden av informasjonsplikten, ble det slått fast at en eksportør også har ansvar for å korrigere eventuelle feil eller gi informasjon om eventuelle nye forhold knyttet til en lisenssøknad som er til behandling i Utenriksdepartementet. Den vide retten til innhenting av bedriftssensitiv informasjon har sitt motstykke i strenge taushetsbestemmelser i loven. Etter lovens § 2.4 har enhver taushetsplikt om det de får vite etter loven.

3 Regelverk og retningslinjer

Kontrollen med eksport av strategiske varer, teknologi og tjenester er hjemlet i lov og forskrift. I tillegg er det offentliggjort særskilte retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, teknologi og tjenester for militære formål.

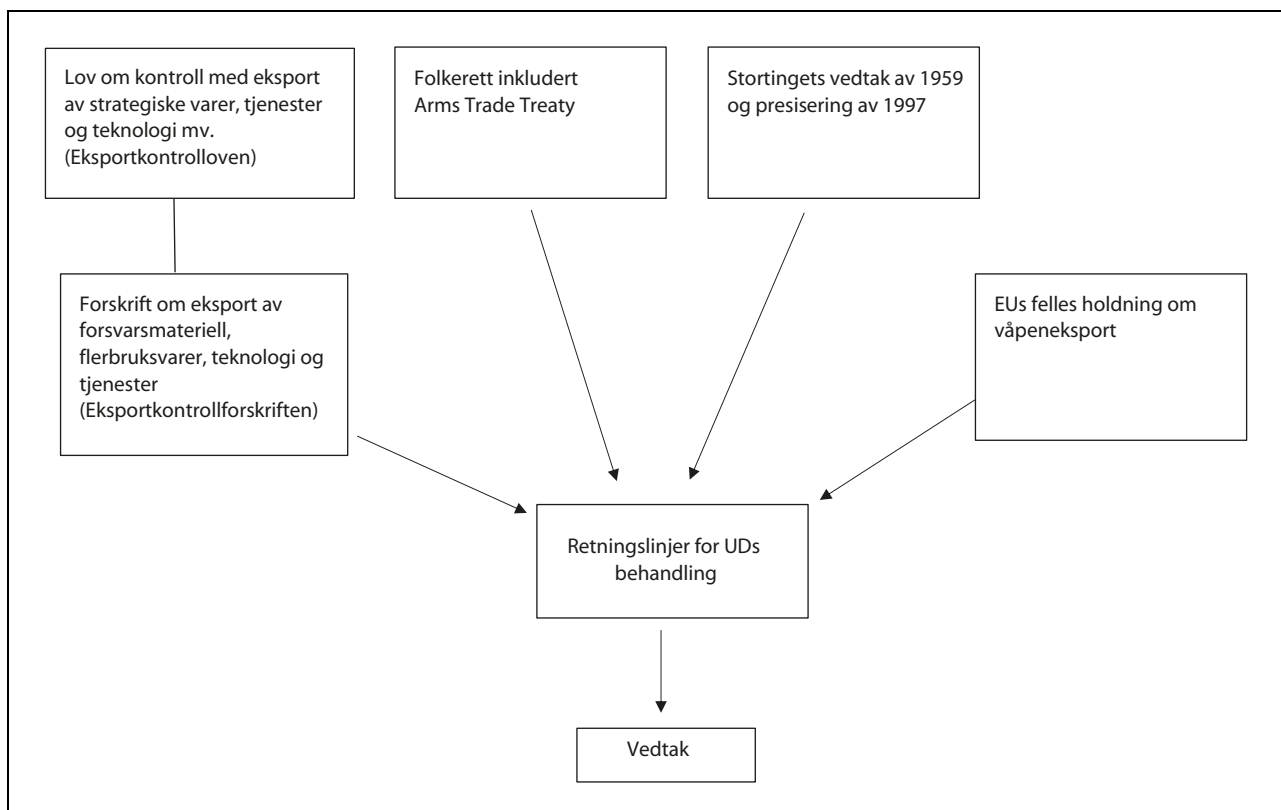
I henhold til Kgl. res. av 18. desember 1987 er departementet gitt myndighet til å utøve fullmakten som i eksportkontrollloven er tillagt Kongen. Dette innebærer bl.a. utarbeidelse av forskrifter og retningslinjer.

3.1 Eksportkontrollloven

Lov av 18. desember 1987 om kontroll med strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven) er i hovedsak en fullmaktslov. Lovens formål fremgår i § 1, og er endret i 1990,

2005 og 2015. I tillegg til å hjemle kontroll av varer, teknologi og tjenesteytelser til militær bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, har endringene utvidet formålet med eksportkontrollen til også å omfatte ytelser som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger. I tillegg gir loven hjemmel til å kontrollere formidling mellom to tredjeland, både av forsvarsmateriell og av varer som kan anvendes i masseødeleggende våpen og leveringssystemer for slike våpen. Loven gir også bestemmelser om taushetsplikt, vilkår for lisens, informasjonsplikt samt omfattende straffebestemmelser.

I St.meld. nr. 29 (2007–2008), St.meld. nr. 42 (2008–2009) og Meld. St. 21 (2009–2010) ble det redegjort grundig for lovens virkeområde og regler. Departementet anser at lovens korte og målrettede utforming gir tydelighet om selve formålet og virkeområdet, samt om hvilke straffe-

Figur 3.1 Oversikt over regelverk og retningslinjer

bestemmelser som følger av brudd på lisens- og opplysningsplikten når det gjelder utførsel av strategiske varer, teknologi og tjenester for militært formål. Loven anses med dette å gi hjemler til å utøve kontrollen med eksporten av strategiske varer på en effektiv måte, også i lys av de utfordringene som dagens sikkerhetspolitiske situasjon representerer. Samtidig vil det alltid være fokus på lovens virkeområde, med sikte på å sikre at lovens bestemmelser gir de nødvendige hjemler til enhver tid.

3.2 Eksportkontrollforskriften

Utenriksdepartementets forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester av 19. juni 2013 (eksportkontrollforskriften) utgjør det operative hjemmelsverket for Utenriksdepartementets gjennomføring av den strategiske eksportkontrollen. Mens eksportkontrollloven gir vide hjemler for kontrollen, angir forskriften nærmere regler om selve lisensieringen og adgangen til å trekke tilbake, suspendere eller endre en tidligere innvilget lisens.

I 2012–2013 ble det gjort en bred gjennomgang av forskriften, som opprinnelig var fra 1989. Ny forskrift trådte i kraft 19. juni 2013. Bakgrunnen for den nye forskriften var et ønske om å klargjøre omfanget av lisensplikten, samt å sikre norsk gjennomføring av et EØS-relevant direktiv om lisensiering av visse forsvarsrelaterte varer innenfor EU/EØS.

En betydelig forbedring i den nye forskriften, var at selve kontrollistene¹ ble direkte innarbeidet i forskriften. EUs felles lister, som i realiteten er fremforhandlet i de multilaterale eksportkontrollregimene hvor Norge deltar, benyttes nå direkte i den norske forskriften. Innenfor EU gjøres et løpende og omfattende arbeid for å konsolidere de ulike regimenes lister, noe som gjør EUs felles lister brukervennlige for både eksportører og departementet. I tillegg følger Norge EUs syklus når det gjelder årlig oppdatering av listene i tråd med vedtak i regimene. Dette bidrar til å gi norske eksportører mest mulig like vilkår som eksportører i EU- og EØS-land. Forskriften er således gjenstand for årlige oppdateringer.

Det ble redegjort grundig for arbeidet med forskriften i Meld. St. 49 (2012–2013) og Meld. St. 8 (2014–2015).

Forskriften gir omfattende bestemmelser om omfanget av lisensplikten når det gjelder:

- listeførte varer og tilhørende teknologi,
- tjenesteytelser knyttet til listene, samt tjenester for øvrig som kan tjene til å utvikle et lands militære evne,
- ikke-listede varer/teknologi og tjenester under nærmere angitte omstendigheter, og
- formidling mellom to tredjeland.

I tillegg gir forskriften regler om:

- unntak fra lisensplikten,
- suspensjon, tilbaketrekning eller endring av lisenser,
- adgang til å sette vilkår,
- krav til sluttbrukererklæring, samt
- administrative bestemmelser knyttet til eksportørens oppbevaringsplikt osv.

Forskriften inneholder omfattende regler om lisensplikten, men ikke normative kriterier for departementets saksbehandling. Retningslinjene for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell gir åpenhet om alle gjeldende vurderingskriterier og stortingsvedtak. Det redegjøres nærmere for retningslinjene nedenfor.

Departementet har som mål at forskriften skal være mest mulig tydelig og forståelig for eksportørene og offentligheten for øvrig. Det er viktig at omfanget av lisensplikten og øvrige bestemmelser er så tydelig beskrevet som mulig, og i tråd med gjeldende praksis og behovet for å sikre en tidsmessig eksportkontroll. I denne forbindelse er departementet i ferd med å vurdere forskriftsendringer på noen aktuelle områder. Et særlig aktuelt spørsmål gjelder kontroll med såkalt immateriell teknologi, dvs. overføring av kunnskap og informasjon. Dette er et tema som har stor oppmerksomhet i de multilaterale regimene. Det arbeides nå med å definere bedre i forskriften hva som menes med immateriell teknologioverføring, og dermed gi større innsyn i hva denne kontrollen omfatter.

Når det gjelder kontrollen med flerbruksvarer og andre sivile varer under gitte forhold, baserer denne kontrollen seg i hovedsak på informasjon om spredningstrender av masseødeleggelsesvåpen (MØV) og leveringssystemer for slike våpen. Denne kontrollen er nærmere omtalt nedenfor.

¹ Liste I: våpen, ammunisjon og militært materiell og tilhørende teknologi (forsvarsrelaterte varer og teknologi).

Liste II: flerbruksvarer (dvs. sivile varer som er identifisert av de multilaterale eksportkontrollregimene til å også ha viktige militære anvendelsesmuligheter).

3.3 Kontroll med teknologi- og kunnskapsoverføring

Spredningsfaren forbundet med immateriell teknologi- og kunnskapsoverføring står høyt på dagsordenen innenfor det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet.

Det norske eksportkontrollregelverket gir bl.a. hjemmel til å kontrollere teknologi, herunder immateriell teknologi, i form av overføring av kunnskap tilknyttet varer og teknologi som kan benyttes i alle typer MØV, leveringsmidler for MØV og konvensjonelle våpen. Myndighetenes muligheter til å kontrollere slike aktiviteter møter på nye og andre utfordringer enn ved kontrollen med eksport av fysiske varer. Utfordringen er særlig aktuell for norske forsknings- og utdanningsinstitusjoner som holder et høyt internasjonalt nivå innenfor fagområder som er relevante for eksportkontroll.

Det arbeides med å etablere målrettede, forebyggende tiltak og risikohåndtering rettet mot å hindre sensitiv kunnskapsoverføring fra Norge. Dette arbeidet retter seg i stor grad mot forebyggende informasjon og dialog med både utdanningsinstitusjoner, relevant næringsliv og teknologimiljøer. På denne måten bestrebes større årvåkenhet om spredningsrisiko forbundet med overføring av sensitiv teknologi og kunnskap. Utenriksdepartementet, i samarbeid med andre relevante etater, har også utarbeidet retningslinjer som er ment å være et hjelpemiddel ved utdanningsinstitusjonenes opptak og ansettelser av utenlandske personer. De forebyggende tiltakene som utføres av særlig Utenriksdepartementet og Politiets sikkerhetstjeneste, viser seg i en økende forståelse hos utdanningsinstitusjonene for kontrollen med teknologi- og kunnskapsoverføring.

I Meld. St. 25 (2010–2011), Meld. St. 8 (2012–2013), Meld. St. 49 (2012–2013), Meld. St. 8 (2015–2016) og Meld. St. 5 (2017–2018) ble det redegjort grundig om kontroll med kunnskapsoverføring til utenlandske studenter.

3.4 Utenriksdepartementets retningslinjer for eksport av forsvarsmateriell

I 1992 ble det for første gang publisert retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, ammunisjon og annet militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål. Disse erstattet de fortløpende retningslinjene fra 1989. Ved å offentlig-

gjøre de nye retningslinjene, ønsket Regjeringen «å gi industrien en bedre forståelse av og innsyn i de rammebetingelser som den må innrette seg under. Retningslinjene vil således medføre økt forutsigbarhet, hvilket er av stor betydning etter som utvikling, produksjon og markedsføring av militært materiell forutsetter langsiktig planlegging».

Det er fortsatt Regjeringens ønske å sikre at norske eksportører har mest mulig tydelige og forutsigbare rammevilkår for sin eksportaktivitet. I tillegg er det viktig at offentligheten får god informasjon om reglene som gjelder. Retningslinjene, sammen med redegjørelser om praktiseringen og åpenheten om selve eksporten i de årlige meldingene til Stortinget, bidrar til god innsikt i og forståelse for rammene for eksportkontrollen.

Grunnlaget for kontrollen med eksport av forsvarsmateriell baserer seg på Regjeringens erklæring av 11. mars 1959, hvor det bl.a. heter at:

«det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig».

I vedtak av samme dato tar Stortinget «til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en nøye vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må være avgjørende for om eksport skal finne sted».

I 1997 sluttet Stortinget seg enstemmig til en presisering av at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportkontrollen skal sikre at det blir fulgt. Det er forholdene på tidspunktet for eksport som er avgjørende.

Den pågående konflikten i Jemen har aktualisert vurderingen av forståelsen av «land hvor det er borgerkrig» jf. 1959-vedtaket. Norges selv-pålagte restriksjoner gjennom 1959-vedtaket innebærer at vi ikke tillater eksport av våpen og ammunisjon til partene i en borgerkrig. Praksis har vært at stater som intervenerer etter samtykke fra et lands lovlige myndigheter, ikke anses omfattet av 1959-vedtaket. I denne forbindelse forutsettes det at forsvarsmateriell fra Norge utelukkende er for mottakerlandets eget forsvar.

Utenriksdepartementet fører en streng «føre-var»-linje, noe som senest har vist seg i suspensjon av lisenser og stans i lisensiering til Saudi-Arabia og De forente arabiske emirater (FAE) – selv om det ikke er holdepunkter for at norsk utstyr er avledet for bruk i strid med humanitærretten. Omfanget av eksporten til land i Midtøsten er nærmere omtalt i meldingens kapittel 9.

Stortingets 1959-vedtak og presisering i 1997 forutsetter en sammensatt og bred vurdering av om eksport av A-materiell overhodet skal tillates til et land, særlig grunnet formuleringen «de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område». Selv om kun demokratiske rettigheter og grunnleggende menneskerettigheter nevnes konkret i 1997-vurderingen, har man i praksis også vektlagt humanitærrettslige forhold. Der som det fastslås at et lands styrker ikke opptre i tråd med krigens folkerett, for eksempel gjennom systematiske brudd på humanitærretten, vil salg av våpen og ammunisjon til landet være utelukket.

Den militærtekniske utviklingen siden 1959 har medført at de hensyn som Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak tok utgangspunkt i, bare kan ivaretas gjennom en eksportregulering som favner videre enn det som umiddelbart følger av ordlyden til erklæring og vedtak. Retningslinjene gjelder derfor ikke bare ved behandling av søknader om eksportlisens for våpen og ammunisjon, men også for annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, ved delleveranser, samt for teknologi og tjenesteytelser for militære formål.

I det norske systemet er det ikke etablert negative eller positive landlister. Retningslinjene definerer fire landgrupper og to varekategorier. Landgruppene angir nærmere regler om hvilke varekategorier som kan tillates eksportert til de enkelte gruppene.

Varekategori A omfatter våpen, ammunisjon og visse typer materiell, samt annet materiell med strategisk kapasitet som vesentlig kan påvirke de militære styrkeforhold utover nærområdet.

Varekategori B omfatter øvrige forsvarsrelaterte varer som ikke har de egenskaper eller bruksområder som definert for varekategori A. Det er også praksis å behandle eksport av flerbbruksvarer til militær sluttbruk etter retningslinjenes bestemmelser om lisensiering av B-materiell.

Dersom en søknad om lisens ikke er forenlig med retningslinjene, vil lisens avslås uavhengig av om det dreier seg om A- eller B-materiell.

Skillet mellom A- og B-materiell går igjen i de fleste lands regelverk. Eksempelvis skilles det i Sverige mellom «krigsmateriell for strid» og

«øvrigt krigsmateriell», og i Storbritannia mellom «lethal equipment» og «non-lethal equipment».

Våpen og ammunisjon har i sin natur også en strategisk betydning utover nærområdet, det vil si for annen bruk enn beskyttelse av egne grenser. Spørsmål om å åpne opp for å selge A-materiell til nye land er derfor gjenstand for særskilt regjeringsbehandling. Beslutninger om eksport av B-materiell tas i hovedsak på departementsnivå innenfor rammen av retningslinjene. Dette er prosedyrer som Regjeringen ønsker å videreføre.

Retningslinjene angir hvilke landgrupper som kan få motta hvilken varekategori, samt hvilken dokumentasjon som kreves. Hensikten med denne inndelingen er å gi forsvarsbedriftene størst mulig forutsigbarhet rundt muligheten til å få eksportlisens.

Retningslinjene definerer fire landgrupper:

- Landgruppe 1 er allierte, nordiske og særlig nærstående land.
- Landgruppe 2 er land som er godkjent som mottakere av A-materiell etter forutgående regjeringsbehandling.
- Landgruppe 3 er land som bare kan få motta B-materiell.
- Landgruppe 4 retter seg mot land som Norge ikke selger verken A- eller B-materiell til. Dette er bl.a. land som rammes av 1959-vedtaket eller som er gjenstand for våpenembargo.

Retningslinjene gir klare bestemmelser om krav til sluttbrukerdokumentasjon. Ved salg av forsvarsmateriell som ikke er delleveranser under myndighetsgodkjent samarbeidsavtale, kreves alltid sluttbrukerdokumentasjon før lisens kan innvilges.

3.4.1 Delleveranser

I regjeringens pressemelding av 28. februar 1992 i forbindelse med publiseringen av de første retningslinjene, het det bl.a. at «Eksport av varer, tjenester og teknologi til land som Norge har samarbeidsavtaler med, skal tillates dersom leveransen finner sted under et prosjekt som er godkjent av norske myndigheter med det hovedsiktet mål å ivareta samarbeidslandenes egne forsvarsbehov. I slike tilfeller kan det ferdige produktet reeksporteres etter samarbeidslandets eksportkontrollregler, dersom det ikke fremstår som norsk. Denne bestemmelsen tar hensyn til det økende forsvarsmateriellsamarbeidet mellom vestlige land».

I forbindelse med at retningslinjene ble grundig gjennomgått i 2014, ble det besluttet å klar-

gjøre og avgrense bestemmelsen i retningslinjenes punkt 6.2 om delleveranse under samarbeidsavtaler. Det heter nå at ved delleveranser under samarbeidsavtaler, kan det påregnes at norske myndigheter normalt vil godkjenne samarbeidsavtaler med land og bedrifter i landgruppe 1 – dvs. NATO-land, nordiske land og noen få særlig nærstående land.

I retningslinjenes punkt 6 om eksport av deler (delleveranser) heter det som følger:

1. Definisjon: med delleveranser menes leveranser av varer som ikke har noen selvstendig funksjon.
2. Ved delleveranser under samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal eksportlisens gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter. Samarbeidsavtaler med land eller bedrifter i landgruppe 1 bør normalt godkjennes, såfremt de norske deler, delsystemer eller komponenter samordnes med deler fra andre leveringskilder, og at det ferdige produktet ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt.
3. Ved delleveranser til prosjekter som ikke er myndighetsgodkjente, og der leveransen er basert på markedstilgjengelig teknologi og kundens produktbeskrivelse, skal lisens i alminnelighet innvilges til de land som ikke tilhører gruppe 4, dersom det ferdige produktet ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon om sluttbruk.
4. Søknad om eksportlisens for delleveranser av annen type enn nevnt, skal behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet.

Varene som faller inn under punkt 3 ovenfor, kan f.eks. være en pakning, kabel eller et deksel som ikke er spesielt utviklet eller modifisert for militær bruk, men basert på markedstilgjengelig teknologi og tilpasset et format som kunden ønsker.

Ved delleveranser som faller inn under punkt 4 ovenfor, vil en søknad behandles i tråd med retningslinjenes regler om eksport av enten A- eller B-materiell. Dersom sluttproduktet f.eks. er å anse som A-materiell, er det bestemmelsene om eksport av A-materiell som vil gjelde.

3.4.2 Den konsoliderte kriterielisten

EUs åtte atferdskriterier har siden 2010 utgjort et eget vedlegg til retningslinjene (vedlegg A-kriteriene). Kriteriene utdyper de vurderinger Utenriksdepartementet foretar når det gjelder en rekke

politiske spørsmål, jfr. 1959-vedtaket og 1997-preciseringen. Det ble redegjort grundig for kriteriene i Meld. St. 21 (2009–2010).

I 2013 og 2014 foretok Utenriksdepartementet en omfattende gjennomgang av retningslinjene. 28. november 2014 ble de reviderte retningslinjene offentliggjort, og de åtte Vedlegg A-kriteriene² og de kriterier som følger av FNs våpenhandelsavtales (ATT) artikler 6 og 7 var innarbeidet direkte i en egen konsolidert liste. I mai 2019 ble retningslinjenes pkt. 2.3 bokstav b) justert for å tydeliggjøre hensynet til ATT artikkel 7 når det gjelder de grunnleggende menneskerettighetene og humanitærretten. På denne måten er kriteriene fremstilt på en samlet, tydelig og helhetlig måte.

Den konsoliderte kriterielisten kommer i tillegg til og utdyper Stortingets 1959-vedtak og preciseringen om menneskerettighetene i 1997. ATT omtales nærmere i meldingens kapittel 4.

I de oppdaterte retningslinjene fremkommer den konsoliderte kriterielisten under to ulike punkter: ett som gir særlige avslagsgrunnlag og ett som beskriver særlige vurderingskriterier som det skal tas hensyn til i en helhetlig vurdering.

Dette betyr at det *ikke* kan påregnes innvilget lisens når:

- det er uforenlig med Norges internasjonale forpliktelser (jf. K1, og ATT artikkel 6),
- det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres kan bli brukt til intern undertrykking, til å krenke grunnleggende menneskerettigheter eller til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett (jf. K2, og ATT artikkel 7),
- eksport vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten (jf. K3),
- det åpenbart er fare for at den påtenkte motakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller tvinge gjennom territorialkrav med makt (jf. K4),
- eksportørstaten har kunnskap om at det militære utstyret vil kunne bli brukt til å begå folke mord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser (jf. ATT artikkel 6),
- det er overveiende sannsynlig at det militære utstyret vil innebære brudd på internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet (jf. ATT artikkel 7).

² Omtales heretter som K1 – K8

Ved vurdering av søknader skal det *tas særlig hensyn til*:

- den nasjonale sikkerheten i Norge, allierte og vennligsinnede land (jf. K5),
- kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten (jf. K6),
- risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert til en uønsket bruker eller bli anvendt til et uønsket formål (jf. K7),
- forenligheten mellom eksporten av militær teknologi og militært utstyr og mottakerlandets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen (jf. K8),
- risikoen for at eksporten av forsvarsmateriell kan bli brukt til å gjennomføre alvorlig kjønnsbasert vold eller vold mot kvinner og barn (jf. ATT artikkel 7).

Hensikten er å sikre at behandlingen av søknader om eksportlisens ivaretar de aktuelle utenriks- og innenrikspolitiske hensyn, herunder hensynet til menneskerettighetene og risikovurderinger knyttet til intern undertrykking, i forbindelse med eksport av militært utstyr.

Særlig aktuelt er K2, hvor det bl.a. heter at man «skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter» samt «mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale humanitærrettsinstrumenter...». I denne sammenheng heter det videre at man deretter skal «avstå fra å utstede eksportlisens når det er åpenbar fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til intern undertrykking» eller «kan bli brukt til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett».

Videre fremgår det at intern undertrykking blant annet omfatter tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, summariske eller vilkårlige henrettelser, forsvinninger, vilkårlig frihetsberøvelse og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, som angitt i relevante internasjonale MR-instrumenter, herunder Verdenserklæringen om menneskerettighetene og den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.

I EUs brukerveiledning om anvendelse av kriteriene, vises det bl.a. til at K2 gir noen kjernekonsepter for vurderingene. Med utgangspunkt i det aktuelle mottakerlandets holdning til relevante prinsipper nedfelt i internasjonale menneskerettighetsinstrumenter, skal man 1) avslå en eksportlisens når det er en uakseptabel risiko for at det militære utstyret eller teknologien kan være ment for intern undertrykking og 2) utøve særlig tilbakeholdenhet og forsiktighet ved innvilgelse av lisenser, og ta i betraktning det militære utstyret og teknologiens karakter, til land hvor FNs kompetente organer, EU eller Europarådet har fastslått at det skjer alvorlige brudd på menneskerettighetene. Med utgangspunkt i relevante prinsipper nedfelt i internasjonal humanitærrett, skal man 3) avslå eksportlisenser når det er en klar risiko for at det aktuelle militære utstyret eller teknologien kan bli brukt for utøvelse av alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett.

Når det gjelder de relevante prinsippene i internasjonal humanitærrett, vises det i veiledningen til at vurderingene gjelder situasjoner med væpnet konflikt og således ikke kommer til anvendelse overfor et land som legitimt bruker makt til å forsvare seg, jf. FN-paktens artikkel 51. I henhold til paktens artikkel 51 har alle stater en iboende rett til individuelt eller kollektivt selvforsvar. I dette ligger bl.a. prinsipper om å respektere statenes legitime interesse i å anskaffe konvensjonelle våpen for å kunne hevde sin rett til selvforsvar, og for fredsbevarende operasjoner; og i å fremstille, eksportere, importere og overføre konvensjonelle våpen³.

I vurderingen av det militære utstyret eller teknologien som søkes eksportert, forutsetter EUs brukerveiledning om K2 at vilkårene for slike vurderinger skal skje i tråd med K1. Her heter det at det tiltenkte eksporterte utstyret og teknologien skal vurderes grundig, særlig opp mot risiko for intern undertrykking. Eksportlandet skal undersøke om det i relevante rapporter og informasjon foreligger bevis for at det samme utstyret er benyttet tidligere for interne undertrykkingsformål, samt vurdere om det er grunn til å tro at utstyret vil bli brukt eller omadressert for slik sluttbruk. Det vises eksplisitt til at slikt utstyr kan være pansrede personellkjøretøy, skuddsikre ves-ter/hjelmer, samt kommunikasjons-, overvåkings- og avlyttingsutstyr.

Anvendelsen av den konsoliderte listen har ført til mer systematiske vurderinger av forhold

³ <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2013-04-02-8>

som anses å falle inn under 1959-vedtakets understreking av at «eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område....». Anvendelsen av listen har også konkretisert og synliggjort vurderingene som gjøres i departementet når det gjelder søknader om eksport av konkrete, militære varer og militær teknologi.

Kriteriene og ATT-bestemmelsene i retningslinjenes konsoliderte liste betinger at det foretas en særskilt vurdering av det konkrete utstyret som søkes eksportert og risikoen for at det konkrete utstyret er tenkt brukt i strid med kriteriene. Dersom det vurderes å foreligge en uakseptabel risiko for avledning til bruk i strid med retningslinjene, herunder brudd på folkeretten, vil lisens avslås uavhengig av om det dreier seg om A- eller B-materiell eller en flerbruksvare til militær bruk. Vurderinger knyttet til slik risiko gjennomføres med størst mulig aktsomhet for å sikre at eksport av alt norsk militært materiell eller flerbruksvarer, kun tillates i samsvar med retningslinjene. Dersom et mottakerland vurderes å rammes av 1959-vedtaket, vil eksport av enhver type militært materiell og av flerbruksvare for militær bruk avslås.

I Meld. St. 8 (2011–2012), Meld. St. 49 (2012–2013), Meld. St. 8 (2014–2015) og Meld. St. 8 (2015–2016) ble det redegjort grundig for departementets arbeid med å styrke retningslinjene.

Selv om de viktigste eksportlandene har sluttet seg til samme kriterier og standarder, foretas vurderinger og endelige beslutninger på nasjonalt plan. Beslutninger om å tillate en leveranse eller å avslå en lisenssøknad, kan derfor være ulik mellom landene. Alle land har nasjonale prinsipper og sikkerhetspolitiske interesser som veies opp mot kriteriene. For å fremme mest mulig lik forståelse og hindre at land undergraver hverandres beslutninger, utveksles det informasjon om avslag innenfor rammen av EUs adferdskodeks. Norge deltar i denne informasjonsutvekslingen, som gir viktig informasjon om anvendelsen av kriteriene i de ulike EU-landene.

3.4.3 Nærmere om departementets vurderinger

Departementets vurderinger av konkrete lisenssøknader innenfor rammen av retningslinjene er omfattende og grundige. I saker som involverer vurdering av risiko for brudd på folkeretten, vil det innhentes informasjon fra relevante avdelinger og fagseksjoner i departementet. Det benyttes også

informasjon fra FN og andre relevante internasjonale organer og institusjoner, samt fra rapporter fremlagt av sivile organisasjoner.

Informasjonsutvekslingen innenfor rammen av multilateralt og regionalt eksportkontroll-samarbeid, bl.a. om lands avslag på lisens begrunnet i EU-kriteriene eller i nasjonal politikk, er en nyttig informasjonskilde når det gjelder departementets anvendelse av kriteriene i retningslinjenes konsoliderte liste. Informasjonen tas hensyn til i departementets lisensieringsarbeid. Selv om beslutninger om eksport av forsvarsmateriell tas på nasjonalt grunnlag, er det en forståelse om at samarbeidslandene tar hensyn til hverandres notifiserte avslag.

Dersom departementet mottar en lisenssøknad som sammenfaller med et annet lands avslag, skal departementet konsultere på bilateral basis for å avklare om det dreier seg om samme sak. Det forutsettes at «grunnleggende like» søknader skal avslås og at avslaget notifiseres. Denne forpliktelsen er særlig forankret i K1.

Når det gjelder vurderinger av risiko for bruk til interne undertrykkingsformål og til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett (K2), samt den interne sikkerhetssituasjonen i et aktuelt mottakerland (K3), trekkes det også på ambassadenes landrapporter og relevante landrapporter utarbeidet av andre land eller internasjonale organisasjoner. I tillegg kan rapporter fra ikke-statlige organisasjoner som bl.a. Amnesty International eller Human Rights Watch, gi viktig informasjon i konkrete saker.

Regjeringens mener at dagens norske eksportkontrollregelverk er strengt, tydelig og at det samtidig gir god forutsigbarhet. Retningslinjene danner et ansvarlig og godt grunnlag for å vurdere risiko for intern undertrykking, brudd på humanitærretten, samt respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

Regjeringen vil videreføre den etablerte strenge «føre-var»-linjen innenfor rammen av det veletablerte og innarbeidede regelverket og retningslinjene.

3.4.4 Sluttbrukerdokumentasjon

Det kreves alltid dokumentasjon om sluttbruk ved eksport av forsvarsmateriell fra Norge. Kravet til hvilken dokumentasjon som kreves fremkommer i retningslinjenes punkter 4 og 5.

Eksporten av forsvarsmateriell mellom NATO-lands forsvarsmyndigheter bygger på en langsiktig utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik, hvor leveranser av materiell mellom partene er for-

ankret i avtaler og mangeårig praksis. Ved eksport til medlemsland i NATO, nordiske land eller til nærstående land som er godkjent som mottakere av forsvarsmateriell fra Norge, kreves dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren før lisens kan innvilges. Omfanget av dokumentasjonen som skal til for å godtgjøre sluttbrukeren vil avhenge av den enkelte sak, f.eks. i hvilken grad det foreligger et etablert samarbeidsforhold, avtaler, kontrakter o.l. I slike tilfeller legges det til grunn at mottakerne ikke videreselger materiell kjøpt fra Norge uten forhåndskonsultasjoner. Dersom det ikke foreligger slikt etablert samarbeid og begrunnet tillitsforhold, kreves mer omfattende dokumentasjon og forsikringer fra sluttbrukeren før tillatelse til eksport kan innvilges.

Ved eksport av A-materiell til land utenfor NATO og den nærstående landgruppen (landgruppe 2), kreves det myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksportklausul, dvs. erklæring om at reeksport ikke må finne sted uten norske myndigheters godkjennelse.

For eksport av B-materiell kreves tilfredsstillende dokumentasjon som godtgjør sluttbruker og sluttbruk. Omfanget av slik dokumentasjon vil avhenge av utstyrets bruksområde og mottakerlandet.

Fra norsk side har man gjennom flere år arbeidet for å fremme en felles norm om sluttbrukererklæringer innen NATO og Wassenaar-samarbeidet. Innenfor Wassenaar samarbeider 42 land, som alle er leverandører av forsvarsmateriell og høyteknologi, om varelister og veiledende kontrollstandarder. Kontrollen gjennomføres på nasjonalt grunnlag og etter nasjonal rett. Det er redegjort grundig for dette arbeidet i tidligere meldinger til Stortinget om eksport av forsvarsmateriell, se Meld. St. 25 (2010–2011) og Meld. St. 8 (2012–2013).

Til tross for dette arbeidet, har det så langt ikke vært mulig å få oppslutning om Norges initiativ. Årsaken til manglende oppslutning er sannsynligvis at prinsippet om nasjonal suverenitet når det gjelder våpeneksport, står sterkt.

Regjeringen vil fortsatt arbeide på relevante internasjonale arenaer for å fremme enighet om felles format og norm når det gjelder sluttbruker-dokumentasjon og reeksportklausuler. Det er særlig relevant å arbeide for et sluttbrukerformat innenfor FNs våpenhandelsavtale, ATT. Norge samarbeider med andre land i forbindelse med møter i ATT for å skape en arena for å diskutere en universell sluttbrukererklæringsstandard med reeksportklausul. Det må legges til grunn at dette blir et langsiktig arbeid.

3.4.5 Om kontroll med flerbruksvarer for militær bruk

Kontrollen med flerbruksvarer baserer seg i stor grad på arbeidet innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. Hensikten med denne kontrollen er i hovedsak å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen (MØV) og leverings-systemer for slike våpen. Det er redegjort mer for denne MØV-rettete kontrollen i kapittel 6.

Dersom det er snakk om flerbruksvarer for konvensjonell militær bruk og det vurderes å ikke være en risiko for bruk i MØV-aktiviteter, vil lisenssøknader behandles etter samme regler som forsvarsmateriell i varekategori B, jf. Utenriksdepartementets retningslinjer.

Når eksporten gjelder flerbruksvarer for godtgjort sivil sluttbruk, innvilges lisens. Ved eksport av særlig sensitive varer kreves sluttbrukerdokumentasjon. Det kan også stilles vilkår for lisensinnvilgelsen.

I kapittel 9 fremgår informasjon om eksporten av flerbruksvarer til militær sluttbruk.

3.4.6 Kontroll med ikke-listede varer

Forskriften gir hjemmel til å utløse lisensplikt for sivile varer som ikke er omfattet av listene under nærmere angitte omstendigheter. Lisensplikt kan utløses i den hensikt å kunne hindre utførsel når:

- eksportøren er kjent med eller har grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med et MØV-program eller for leveringsmidler for slike våpen;
- når varen, teknologien eller tjenesten er til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til;
- når varen, teknologien eller tjenesten er til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig;
- når varen, teknologien eller tjenesten direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser.

3.5 Arbeidet med et oppdatert og tydelig rammeverk for eksportkontrollen

Regjeringen legger stor vekt på at regelverket og retningslinjene til enhver tid er oppdaterte og

tydelige, både politisk og teknologisk, samt at norsk næringsliv så langt som mulig har de samme rammebetingelser som utenlandske konkurrenter. Departementet er opptatt av å sikre dette, og regelverk og retningslinjer oppdateres løpende. Det dreier seg om et komplekst tema, hvor både Norges nasjonale interesser og internasjonale forpliktelser må ivaretas.

De reviderte retningslinjene som Utenriksdepartementet publiserte i november 2014, ble godt mottatt av Stortinget og sivilsamfunnsorganisasjoner som er opptatt av kontrollen med eksport av forsvarsmateriell fra Norge.

I 2017 foretok departementet en fornyet gjennomgang av gjennomføringen av artiklene 6 og 7 i FN's våpenhandelsavtale (ATT). Ved Stortingets behandling av Meld. St. 36 (2015–2016), jf. Innst. 54 S (2016–2017), ba Stortinget (vedtak nr. 59) «Regjeringen utrede hvorvidt innholdet i ATT-avtalens artikler 6 og 7 kan innpasses i norsk lov eller forskrift, slik at det får en sterkere juridisk forankring og ikke bare gjenspeiles i departementets egne retningslinjer». Gjennomgangen i 2017 bekreftet de vurderingene som ble gjort i Prop. 86 S (2012–2013) om at det ikke var nødvendig å ta inn ATT-artiklene 6 og 7 i lov og forskrift, fordi de allerede er bindende for Norge.

ATT er en bindende traktat som Norge har forpliktet seg til. Norsk juridisk teori og rettspraksis tilsier at det ikke er rettslig avgjørende for forvaltningens kompetanse at traktatbestemmelser innlemmes i lov eller forskrift. Med mindre noe annet er uttrykkelig vedtatt i lov eller forskrift, er forvaltningen forpliktet til å følge de folkerettslige forpliktelsene som Norge har inngått og således er bundet av. Ved å ta ATT-artiklene 6 og 7 inn i retningslinjenes konsoliderte liste, sikres en mest mulig enhetlig og tydelig fremstilling av de vurderingene som søknader om eksportlisens for forsvarsmateriell er gjenstand for i Utenriksdepartementet.

Det er redegjort grundig for gjennomføringen av ATT i norsk rett i Meld. St. 5 (2017–2018).

3.5.1 Et mer tilgjengelig regelverk

Regjeringen har gjennomgått eksportkontrollregelverket (lov, forskrift og retningslinjer) for å sikre et mer tilgjengelig regelverk, og søker å øke forståelsen rundt hvordan regelverket anvendes og hvordan lisenssøknader vurderes.

Utenriksdepartementet legger stor vekt på å gi god informasjon til både Stortinget, bedrifter og sivil samfunn om kontrollregimet, både gjennom årlige stortingsmeldinger, informasjonsmøter for

eksportørene og ved egne møter med bedrifter, organisasjoner og media. Flere organisasjoner er opptatt av eksportkontrollen, og departementet stiller seg til rådighet for å gi informasjon og svare på konkrete spørsmål om anvendelsen av retningslinjene. Departementet deltar i dialogmøter og legger vekt på å bidra aktivt til en informert offentlig debatt om norsk eksport av forsvarsmateriell.

Informasjon om selve regelverket og retningslinjene, med lenker til relevante informasjonskilder, samt utfyllende informasjon om eksportkontrollen, er å finne på www.eksportkontroll.no. Informasjonen oppdateres jevnlig i lys av ny utvikling, endringer i regler o.l.

Utøvelse av kontrollen med eksport av forsvarsmateriell skjer innenfor rammen av nasjonale utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser og hensyn. Spørsmålet om å tillate eksport eller ikke, er gjenstand for nasjonal suverenitet. Samtidig gjør en rekke internasjonale forpliktelser seg gjeldende, f.eks. internasjonale konvensjoner om de grunnleggende menneskerettighetene og den internasjonale humanitærretten, samt konsensusvedtak innenfor det multilaterale og regionale eksportkontroll-samarbeidet som Norge deltar aktivt i. Det er bred politisk enighet om at Norge skal ha en praksis som er ansvarlig og holder høy internasjonal standard. Det er også viktig at lisensspraksisen gir forsvarsbedriftene mest mulig forutsigbarhet og langsiktighet. Retningslinjene skal bidra til dette gjennom åpenhet om hvilke prinsipper og kriterier som gjelder.

Norge deltar i alle eksportkontrollregimene, og har som eneste ikke-EU land også et etablert samarbeid med EU om eksportkontroll. Kontrollen med eksport av forsvarsmateriell baserer seg på nasjonal lovgivning også i EU-land, og alle beslutninger om å tillate eksport eller ikke tas på nasjonalt nivå. Selv om de samme kriteriene gjelder, skjer anvendelsen av kriteriene av den enkelte nasjonalstat og endelige beslutninger om å tillate eksport eller ikke, kan falle ulikt ut. Dette skyldes som oftest at ulike nasjonale interesser gjør seg gjeldende.

Regjeringen anser at kjeden med lov, forskrift og retningslinjer gir nødvendige hjemler for utøvelse av en ansvarlig eksportkontroll med strategiske varer.

Vekslende regjeringer har siden 1996 fremlagt årlige meldinger om eksporten av forsvarsmateriell. Meldingene har i økende grad omtalt etablert politikk og Utenriksdepartementets praktisering av retningslinjene. De årlige meldingene til Stortinget om omfanget av den faktiske eksporten

av forsvarsmateriell legger godt til rette for å gjøre rede for og klargjøre praktiseringen av retningslinjene ytterligere. Norge ligger i det internasjonale tetsjiktet når det gjelder å utvise åpenhet om eksporten i de enkelte år, inkludert informasjon om lisensavslag og grundige omtaler av regelverk og praktiseringen av retningslinjene. Spørsmålet om åpenhet er nærmere omtalt i meldingens kapittel 2.

Regjeringen mener at regelverket og retningslinjene, sammen med den betydelige åpenheten om eksporten og praktiseringen av retningslinjene som fremgår i de årlige meldingene til Stortinget, ivaretar en forutsigbar, streng og tydelig eksportkontroll.

4 Innspill fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)

I forbindelse med Stortingets høring om Meld. St. 19 (2017–2018) sendte Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) et innspill til utenriks- og forsvarskomiteen. Innspillet er datert 8. november 2018, og tilgjengelig på www.nhri.no. Innspillet tar opp enkelte spørsmål om norsk gjennomføring av folkerettslige forpliktelser innen eksportkontroll.

NIM ble opprettet i 2015 og har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivningen, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. Institusjonen skal blant annet gi råd til Stortinget om gjennomføringen av menneskerettighetene.

NIMs innspill ifm. Meld. St. 19 (2017–2018) inneholder vurderinger om rettslig ansvar knyttet til eksport av forsvarsmateriell, og det peker på *fire mulige mangler eller svakheter* i Utenriksdepartementets retningslinjer og praksis. Disse vil bli kommentert i det følgende:

1. *Kravet om lisensnekt ved risiko for brudd på internasjonal humanitær rett er ikke eksplisitt reflektert i retningslinjenes avslagsgrunnlagsbestemmelser (2.2. og 2.3), selv om innledningen til punkt 2.3 sier at vedleggene med de relevante forbudene (EUs kriterier og ATT artikkel 6 og 7) gjelder.*

Det er riktig at risiko for brudd på humanitærretten som et særlig avslagsgrunnlag ikke er eksplisitt reflektert i retningslinjenes liste over særlige avslagsgrunnlag, og bare fremgår i vedlegget til retningslinjene. Dette kan ses som en uteglemmelse, og har ikke hatt innflytelse på praksis. For å klargjøre situasjonen, har Utenriksdepartementet nå tatt inn referansen til EUs kriterium 2 bokstav c) og ATT artikkel 7 i retningslinjenes pkt. 2.3 bokstav b).

2. *Innebærer praktiseringen av Stortingets 1959-vedtak en feilaktig innsnevring av rekkevidden av Arms Trade Treaty (ATT) artikkel 7?*

Det er etablert praksis at Stortingets 1959-vedtak ikke rammer eksport til stater som intervensjoner etter samtykke fra et lands lovlige myndigheter. Denne praksisen er siden 2015 forankret i de årlige meldingene til Stortinget. Stortingets vedtak fra 1959 og presisering i

1997 forutsetter en sammensatt og bred vurdering av søknader om lisens for eksport av forsvarsmateriell. Dette følger særlig av 1959-vedtakets formulering om at «det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger». Disse vurderingene er nærmere utdypet i 1997-presiseringen, de åtte kriteriene og ATT-artiklene 6 og 7.

NIMs innspill kan leses som at Utenriksdepartementets praktisering av 1959-vedtaket ikke er i overensstemmelse med Norges ATT-forpliktelser. Dette er ikke riktig. Regjeringen er enig i NIMs presisering om at ATT gjelder for alle kriger og konflikter, og dette er også slik ATT praktiseres. Regjeringen anser seg bundet av både 1959-vedtaket og ATT som særlig avslagsgrunnlag.

En søknad om eksport av forsvarsmateriell vil alltid bli vurdert opp mot Stortingets 1959-vedtak og 1997-presiseringen, samt de åtte kriteriene og ATTs artikler 6 og 7.

3. *Hvordan gjør man vurderinger av risiko for fremtidige brudd som følge av norsk våpeneksport?*

I forbindelse med Utenriksdepartementets vurderinger rettet mot risiko for brudd på de grunnleggende menneskerettighetene og humanitærretten, trekkes det på betydelig informasjon om forholdene knyttet til det aktuelle mottakerlandet. Dette kan særlig være rapporter utarbeidet innenfor rammen av FNs sikkerhetsråd og de enkelte sanksjonskomiteer, rapporter fra sivile organisasjoner, informasjon som er utvekslet innenfor det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet og samarbeidet med EU, samt departementets egne landrapporter.

Når konkrete lisenssøknader behandles, vil det innhentes informasjon og vurderinger om konkrete forhold fra den aktuelle regionale seksjonen og Rettsavdelingen. Det gjøres en særskilt vurdering av det konkrete militære materialet som søkes utført opp mot til mottakerlandets legitime forsvarsbehov. Dersom departementet, basert på den samlede informasjonen, vurderer at det foreligger en uak-

septabel risiko for avledning av det aktuelle militære utstyret til uønsket bruk i mottakerlandet eller for reeksport i strid med forutsetningene for eksport, vil lisens avslås. Et slikt avslag utløses direkte dersom eksporten vurderes å være i strid med ATT-forpliktelsene.

I tillegg føres det en «føre-var»-linje, som betyr at terskelen for å avslå eksport er lav dersom det vurderes å foreligge en uakseptabel risiko for avledning eller uønsket militær bruk. Dette innebærer i praksis at avslag kan besluttes uten at ATTs vilkår om at det er «overveiende sannsynlig at slike negative konsekvenser kan inntreffe», anses å være oppfylt. Det vil være situasjonen på tidspunktet for eksport som er avgjørende.

Når eksport av forsvarsmateriell til et land vurderes, foretas det grundige vurderinger. Dersom det dreier seg om A-materiell til et land som ikke tidligere har mottatt slikt materiell, vil dette kreve forutgående regjeringsbehandling. I tillegg til grundige landvurderinger, legges det stor vekt på å vurdere utviklingstrekk som kan ha betydning for en lisenssøknad. Det er likevel ikke mulig å forutse enhver utvikling.

Det er derfor viktig at vi har et regelverk som gir anledning til å trekke tilbake, suspendere eller endre en tidligere innvilget lisens dersom de politiske eller faktiske forholdene i det aktuelle mottakerlandet eller området endres, og dette vesentlig endrer grunnlaget for lisensen.

4. *Eksportkontrollregelverket er lite tilgjengelig.*

Regjeringen ønsker et regelverk som gir mest mulig tydelighet om eksportkontrollen. I tillegg til et mest mulig tydelig regelverk, er målsetningen at de årlige meldingene til Stortinget bidrar til større innsikt i Utenriksdepartementets praktisering av retningslinjene. Eksportkontrollen tar en rekke og kompliserte teknologiske og politiske forhold opp i seg, og både internasjonale forpliktelser og norske sikkerhetspolitiske interesser skal ivaretas. Eksportkontrollen er således i sin natur preget av kompleksitet. I meldingens kapittel 3 er det lagt betydelig vekt på å gi en omfattende og mest mulig avklarende redegjørelse om eksportkontrollregelverket og om Utenriksdepartementets retningslinjer, i tillegg til informasjon om den faktiske eksporten som har funnet sted i de enkelte årene.

5 Sanksjonsregimer og restriktive tiltak

FNs Sikkerhetsråd kan med folkerettslig bindende virkning vedta sanksjoner mot stater, personer eller enheter. I tillegg vedtar også EUs Råd restriktive tiltak overfor ulike stater, personer eller enheter. Norge er folkerettslig forpliktet til å gjennomføre Sikkerhetsrådets bindende vedtak, og etter en konkret vurdering kan Norge slutte opp om EU-tiltakene. Flere av sanksjons- og tiltaksregimene inneholder bestemmelser om våpenembargo.

Utenriksdepartementet er ansvarlig for å gjennomføre sanksjoner og restriktive tiltak.

For at FN-sanksjoner eller EU-tiltak skal være bindende for private rettssubjekter i Norge, må de gjennomføres i norsk rett. Sanksjoner som er vedtatt av FNs Sikkerhetsråd gjennomføres som hovedregel ved forskrifter vedtatt med hjemmel i lov 7. juni 1968 nr. 4 til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd. EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak som Norge har sluttet opp om gjennomføres ved forskrift gitt med hjemmel i lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksetjing av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensning av økonomiske eller anna samkvem med tredjestatar eller rørsler.

Visse typer tiltak som er omfattet av FN-sanksjoner og/eller EU-tiltak gjennomføres med hjemmel i annen norsk lovgivning. Dette gjelder blant annet reiserestriksjoner, som er gjennomført i utlendingsregelverket, og våpenembargoer, som dels er gjennomført med hjemmel i den alminnelige eksportkontrolllovgivningen. Det er derfor bare i noen av sanksjons- og tiltaksforskriftene at våpenembargo uttrykkelig er nevnt. I forbindelse med søknader om eksport av enhver vare eller teknologi til land underlagt våpenembargo, gjøres en grundig vurdering av risiko for militær bruk, uavhengig av listene. Dersom det anses å foreligge en slik uakseptabel risiko, vil lisensplikt utløses og lisens vil ikke innvilges.

I Meld. St. 8 (2014–2015) og Meld. St. 8 (2015–2016) ble det gitt grundig informasjon om de enkelte sanksjonsregimer.

Oversikt over de til enhver tid gjeldende sanksjons- og tiltaksregimer er tilgjengelig på www.lovdata.no.

5.1 Særlig om Russland

Forskrift om restriktive tiltak vedrørende handlinger som undergraver eller truer Ukrainas territorielle integritet, suverenitet, uavhengighet og stabilitet ble iverksatt 15. august 2014. Forskriften innebærer bl.a. forbud mot import og eksport av våpen og forsvarsmateriell fra og til Russland, forbud mot eksport av flerbruksvarer og -teknologi som kan være beregnet for militær bruk eller til militær mottaker, forbud mot handel mv. med russiske verdipapirer og pengemarkedsinstrumenter, samt begrensninger i eksporten av visse varer og tjenester til russisk oljeindustri. Ved slik eksport kreves forhåndstillatelse fra Utenriksdepartementet. Forskriften er på linje med EUs restriktive tiltak mot Russland.

5.2 Særlig om sanksjoner og tiltak mot Iran

FN-sanksjoner og EUs tiltak mot Iran gjennomføres i forskrift 9. februar 2007 nr. 149 (sist endret 11.10.16). Dette gjelder bl.a. tiltak grunnet menneskerettighetssituasjonen i Iran, eksport av varer og teknologi til atomindustrien og missilindustrien, våpenembargo, samt tilknyttede listeføringer av personer og selskaper. I forbindelse med eksport av nukleære varer og teknologi til Iran må det søkes om forhåndstillatelse til eksport. Enkelte av disse søknadene må godkjennes av FN før tillatelse kan gis. Den norske forskriften tilsvare EUs regelverk.

USA kunngjorde 8. mai 2018 at de trekker seg fra atomavtalen med Iran. 8. mai 2019 annonserte Iran tiltak som på sikt kan innebære brudd på avtalen, herunder forpliktelsen til å nedskalere programmet for anrikning av uran. Iran har gitt de gjenstående signaturlandene Kina, Frankrike, Russland, Storbritannia og Tyskland en 60 dagers frist til å oppfylle sine lovnader om å beskytte Irans olje- og banksektor fra amerikanske sanksjoner.

Utenriksdepartementet legger stor vekt på å holde næringslivet godt informert om eventuelle endringer i det norske regelverket fremover.

5.3 Sanksjoner mot Nord-Korea

FN-sanksjonene mot Nord-Korea forbyr bl.a. eksport av en rekke sivile varer til landet. Likeledes er det forbudt å kjøpe en rekke varer fra Nord-Korea. Sanksjonene retter seg mot nord-koreanske skip og fly, og det er bl.a. forbudt for

finansinstitusjoner å etablere nye «joint ventures» eller å opprettholde eller etablere nye forbindelser med nord-koreanske banker. Det er i tillegg innført frystiltak og reiserestriksjoner mot en rekke personer og enheter som er forbundet med Nord-Koreas nukleære og ballistiske missilprogram.

6 Eksport av flerbruksvarer relatert til masseødeleggelsesvåpen

Flerbruksvarer er varer som opprinnelig er utviklet for sivil bruk, men som er identifisert innenfor de multilaterale regimene til også å kunne ha viktige militære anvendelser – først og fremst knyttet til masseødeleggelsesvåpen (MØV) eller leveringsmidler for slike våpen.

Flerbruksvarer er beskrevet i eksportkontrollforskriftens liste II. Listen samsvarer med EUs flerbruksvareliste, som er en sammenstilling av alle listene som gjelder flerbruksvarer og -teknologi som er forhandlet i de multilaterale regimene som Norge også deltar i. Regimene er nærmere omtalt i kapittel 8.

Kontrollen med eksport av flerbruksvarer retter seg mot å hindre eksport dersom det er kunnskap om, eller anses å foreligge en uakseptabel risiko for, bruk i et program for masseødeleggelsesvåpen eller andre uønskede militære aktiviteter. Dersom det dreier seg om eksport for godtgjort sivil bruk, forutsettes det at lisens innvilges slik at legitim handel ikke hindres unødig.

Innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene utveksles det omfattende informasjon om spredningstrender og anskaffelsesforsøk, samt om relevante nasjonale avslag på lisenssøknader. Dette er informasjon som skal tas hensyn til i de enkelte medlemslandenes lisensvurderinger. Dersom et land har notifisert lisensavslag, forutsettes det at øvrige medlemsland avslår mottatte lisenssøknader for det samme utstyret til den samme mottakeren. Denne «no undercut»-prosedyren skal bidra til å forebygge leveranser til bruk i MØV-aktiviteter, samt hindre kommersiell undergraving mellom bedrifter i medlemslandene.

Det er ikke mulig å gi samme forutsigbarhet om muligheten for å få lisens for flerbruksvarer som ved eksport av forsvarsmateriell. Dette skyldes i hovedsak uforutsigbarhet knyttet til informasjon om risiko for uakseptabel bruk i MØV-aktiviteter.

Eksport av flerbruksvarer for konvensjonell militær bruk er nærmere omtalt i kapittel 3.

7 Utenriksdepartementets oppgaver og nasjonalt samarbeid om eksportkontroll

Utenriksdepartementets oppgaver som ansvarlig myndighet for den strategiske eksportkontrollen omfatter norsk politikktvikling, regelverk, lisensiering og et omfattende internasjonalt samarbeid. Departementet er også ansvarlig for gjennomføring av sanksjonsregimer som er vedtatt i FNs sikkerhetsråd og for restriktive tiltak vedtatt av EU som Norge har sluttet opp om.

En viktig og prioritert oppgave for Utenriksdepartementet er å gi god informasjon til næringslivet. Det legges stor vekt på god tilgjengelighet og nær kontakt med eksportbedriftene knyttet til både konkrete eksportsaker og betydningen av regelverket generelt. God kontakt er også viktig for at departementet skal kunne ha nødvendig oversikt over det norske teknologimiljøet, ny norsk teknologiutvikling og viktige næringsinteresser.

Som ledd i forebyggende dialog, holdes det både særskilte møter og årlige informasjonsseminarer med norske eksportbedrifter. Videre gir Utenriksdepartementet informasjon om eksportkontrollen på en egen hjemmeside (www.eksportkontroll.no). Slik informasjon er et viktig bidrag for bedriftenes evne til å etterleve regelverket.

Det ble redegjort grundig for Utenriksdepartementets oppgaver i Meld. St. 49 (2012–2013) og Meld. St. 8 (2015–2016).

Regjeringen vil fortsatt sikre tilstrekkelige ressurser og rammebetingelser for å kunne ivareta de omfattende oppgavene på området.

En viktig forutsetning for Utenriksdepartementets gjennomføring av kontrolloppgavene er en effektiv, sporbar og sikker saksbehandling. I 2015 tok departementet i bruk et sikkert elektronisk søknads- og saksbehandlingssystem, E-lisens. Her håndteres søknader om lisens, produktvurderinger og andre henvendelser om lisensiering. Systemet benyttes også av industrien til rapportering om eksport av forsvarsmateriell og for fremstilling av det statistiske materialet som inngår i denne meldingen. E-lisens sørger for at departementet kan kontrollere at bedriftene oppfyller det lovpålagte kravet om rapportering av den konkrete eksporten av forsvarsmateriell og

flerbruksvarer for militær bruk som har funnet sted innenfor rammen av gyldige lisenser. Samtidig er det avgjørende at bedriftene rapporterer korrekt i tråd med vilkår for den opprinnelige lisensutstedelsen. Mangelfull eller uriktig rapportering omfattes av eksportkontrolllovens omfattende sanksjonsbestemmelser.

E-lisens gir nødvendig sikkerhet og kvalitets-sikring når det gjelder ivaretagelse av bedrifts-sensitive opplysninger.

Regjeringen legger vekt på å videreutvikle E-lisens i lys av erfaringer fra både bedriftene og saksbehandlerne i departementet. Målet er å sikre best mulig brukervennlighet, sikkerhet og effektivitet for både departementet og bedriftene.

7.1 Det nasjonale samarbeidet om eksportkontroll

Utenriksdepartementet legger stor vekt på et nært samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Tolletaten om kontrolloppgavene. PST er gjennom politiloven ansvarlig for å forebygge og etterforske brudd på eksportkontrollregelverket. Tolletaten er ansvarlig for vare- og dokumentkontroll ved eksport.

Departementet kan ved behov trekke på teknisk ekspertise fra Forsvaret, Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet.

En streng eksportkontroll og forebygging av spredning av masseødeleggelsesvåpen er en integrert del av norsk sikkerhetspolitikk. Utviklingen i internasjonal spredningsaktivitet medfører at kontrolloppgavene blir stadig mer utfordrende og komplekse. Flere norske bedrifter utvikler eller produserer varer og teknologi som er etterspurt av land det er knyttet bekymring til med tanke på mulig utvikling av masseødeleggelsesvåpen, eller til konvensjonelle militære formål. Også norske bedrifter utsettes for fordekte anskaffelsesforsøk, og det er en viktig oppgave for myndighetene å bidra til økt årvåkenhet i bedriftene. Det nasjonale samarbeidet spiller en avgjørende rolle for å sikre

en ansvarlig gjennomføring av kontrolloppgavene, samt etterlevelse av Norges internasjonale forpliktelser på området. I denne sammenheng er det nødvendig at PST, Tolletaten, Etterretningstjenesten, FFI og Strålevernet deltar i relevante ekspertmøter innenfor rammen av det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet.

Regjeringen er opptatt av at alle de involverte etatene prioriterer arbeidet med eksportkontroll og at disse har tilstrekkelige ressurser for å kunne gjennomføre en ansvarlig eksportkontroll.

8 Internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

I dette kapittelet redegjøres det nærmere om relevante internasjonale avtaler og politisk bindende samarbeid som Norge deltar i. Det gis også en omtale av de multilaterale eksportkontrollregimene, som danner grunnlaget for norsk eksportkontroll med strategiske varer.

8.1 FNs våpenhandelsavtale (ATT)

Arms Trade Treaty, ATT, er en eksportkontrollavtale som pålegger statspartene nasjonale forpliktelser til å regulere eksport, og til en viss grad import og transitt, av alle typer konvensjonelle våpen inkludert håndvåpen. Avtalen trådte i kraft 25. desember 2014 etter at femti stater hadde ratifisert den. Avtalen har p.t. 101 statsparter, mens 135 land har undertegnet avtalen. Et sekretariat er opprettet i Genève under sør-afrikansk ledelse, og årlige statspartsmøter samt drift av sekretariat finansieres gjennom pliktige bidrag.

Statspartene har inngått en forpliktelse om åpenhet omkring våpentransaksjoner gjennom årlig innrapportering om egen eksport og import. Det er opprettet arbeidsgrupper for å utveksle erfaringer mellom landene om praktisering av ATTs regelverk, om rapporteringsforpliktelsene, og om tiltak for universalisering av avtalen.

De to første statspartsmøtene i 2015 og 2016 markerte slutten på forberedelsesfasen i ATT, og overgangen til implementeringsfasen. Statspartsmøtet i 2018 fant sted under japansk ledelse i Tokyo. Det femte statspartsmøtet vil finne sted ultimo august 2019 i Genève under argentinsk ledelse.

Avtalen er fremdeles i en oppbyggingsfase. Det må antas at utviklingen av ATT til et effektivt regime vil kreve betydelig og langsiktig arbeid. Særlig land som allerede har et solid eksportkontrollapparat, herunder Norge, fører an for å sikre størst mulig universalisering og støtte opp under andre lands nasjonale implementering, noe som er viktig for at avtalen skal bli effektiv. Den eksportkontrollfaglige implementeringsprosessen har kommet i gang, men det er store sprik blant

statspartene når det gjelder kunnskap om og innsats for å sikre en god implementering av avtalens normer. Det arbeides bl.a. med etablering av felles og robuste formater for utveksling av informasjon.

Det har kommet signaler som kan forstås som at avtalen er under press. Fra norsk side vil vi legge stor vekt på å arbeide for å styrke oppslutning om avtalen, samt å bidra til styrking og effektiv implementering av avtalen.

Norges ATT-forpliktelser, samt gjennomføring i praksis, er nærmere omtalt i meldingens kapittel 3. Spørsmålet om gjennomføring i nasjonal rett ble grundig gjort rede for i Meld. St. 19 (2017–2018).

8.2 Samarbeidet med EU

Norge har et nært samarbeid med EU om eksportkontroll og ikke-spredning generelt, og har som målsetting å gjennomføre EUs standarder i det norske regelverket.

Allerede i 2003 inngikk Norge et samarbeide med EUs utenriksstjeneste om eksportkontroll for forsvarsmateriell. Det holdes regelmessige konsultasjoner med EU om spørsmål knyttet til dette området. Norge deltar i EUs utveksling av avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell. Norge er det eneste tredjelandet som har et slikt samarbeid med EU.

Siden 2013 har Norge også hatt et uformelt samarbeid med EU-kommisjonen om eksport av flerbruksvarer. Samarbeidet førte i 2017 til enighet om et format om utveksling av avslag på søknader om eksport av flerbruksvarer innenfor rammen av EUs flerbruksregime.

Informasjonen som utveksles innenfor samarbeidet med EU er nyttig både i Utenriksdepartementets lisensieringsarbeid og for norske bedrifter. Dersom det foreligger et notifisert avslag fra et land i en identisk lisenssøknad som er under behandling i et annet land, forutsettes det at søknaden blir avslått («no undercut»). Det er også etablert konsultasjonsmekanismer for å avklare nærmere detaljer knyttet til notifiserte avslag, her-

under når det gjelder begrunnelse for avslaget, detaljer om den oppgitte sluttbruker og sluttbruken, samt om selve flerbruksvaren som har fått lisensavslag.

Det er redegjort grundig for samarbeidet med EU i tidligere meldinger, se spesielt Meld. St. 8 (2015–2016).

8.3 Internasjonalt samarbeid for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen (MØV)

Gjennomføring av eksportkontroll på nasjonalt plan bidrar til å sikre etterlevelse av folkerettslige avtaler på ikke-spredningsområdet. Sentralt står Ikke-spredningsavtalen for kjernevåpen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og Konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BTWC).

De multilaterale eksportkontrollregimene vokste i hovedsak frem på 1980-tallet for å støtte opp under de multilaterale ikke-spredningsavtalene og konvensjonene, samt for å komplementere svakheter i disse avtalene når det gjelder kontroll med varer og teknologi som kan anvendes i utvikling, produksjon og bruk av masseødeleggelsesvåpen og leveringsmidler til slike våpen.

Teknologisk utvikling og fremvoksende spredningstrusler har ført til at eksportkontroll har fått økende betydning. FNs sikkerhetsråd bruker eksportkontrollregimenes retningslinjer og varelistene i sine sanksjonsregimer mot bl.a. Iran og Nord-Korea, samt i resolusjon 1540 om ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen. Også EU baserer seg på regimenes kontrollister i enkelte forordninger om restriktive tiltak. Også Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) har en viktig rolle innenfor ikke-spredning av kjernevåpen, samtidig som lands tilgang til kjerneteknologi til fredelige formål skal ivaretas. IAEA gjennomfører bl.a. omfattende inspeksjoner innenfor rammen av lands sikkerhetskontrollavtaler med byrået. Rapporter fra IAEA om lands kjernefysiske aktiviteter er viktige grunnlag for arbeidet i bl.a. eksportkontrollregimet Nuclear Suppliers Group (NSG). Norge går inn i IAEAs styre høsten 2019.

Konvensjonene gjennomføres i norsk rett, og kontrollen med relevante varer og teknologi som er forhandlet innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene gjennomføres med hjemmel i eksportkontrollregelverket. Sanksjoner og restriktive tiltak som Norge har sluttet seg til, gjennomføres i egne norske forskrifter.

I Meld. St. 8 (2014–2015) og Meld. St. 8 (2015–2016) ble det redegjort for avtalen om ikke-spred-

ning av kjernevåpen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og Konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BTWC).

Ikke-spredningsavtalen og tilsynskonferansen i 2020

Tilsynskonferansen for Ikke-spredningsavtalen finner sted våren 2020. Det er avgjørende å hegne om denne viktige avtalen som forplikter statene juridisk. Sammen med likesinnede vil Norge fremme fortsatt nedrustning og holde god kontakt med andre regionale grupper for å motvirke polarisering og øke tillit.

Det mest konstruktive sporet i arbeidet for kjernefysisk nedrustning er verifikasjon av nedrustning. Her har Norge tatt internasjonalt lederskap, både gjennom teknisk og politisk arbeid. Dette er et av få temaer innen kjernefysisk nedrustning hvor landene samarbeider konstruktivt. Prosessen bidrar til tillitsbygging i en polarisert tid.

I 2016 tok Norge initiativ til en resolusjon i FN som opprettet en mellomstatlig ekspertgruppe, med mandat å vurdere hvordan verifikasjon kan fremme nedrustning. Norge ledet gruppen som bestod av 25 land, deriblant sju kjernevåpenmakter og land som støtter forbudstraktaten. Gruppen ble i april 2019 enig om en slutt-rapport. Det er et stort steg i riktig retning at dette arbeidet nå har en solid forankring i FN-systemet for det arbeidet Norge har ledet an internasjonalt siden 2007. Gruppen anerkjenner at verifikasjon er avgjørende for kjernefysisk nedrustning og for å nå målet om en verden uten kjernevåpen.

Gruppen konkluderte med at det er behov for mer arbeid, og Norge vil ta dette videre høsten 2019 under FNs Generalforsamling. Vi viderefører også vårt faglig-tekniske verifikasjonssamarbeid med land som Storbritannia, Sverige og USA. Innsatsen støttes av norske fagmiljøer.

8.4 Initiativet for spredningssikkerhet (PSI)

PSI (Proliferation Security Initiative) ble etablert i 2003 som en respons på faren for at visse stater og ikke-statlige aktører kan anskaffe og bruke masseødeleggelsesvåpen (MØV). PSI er et internasjonalt samarbeid for å kunne avskjære handel med og transport av MØV og relatert teknologi og kunnskap. PSI kan ses på som et supplement til deltakerlandenes gjennomføring av eksportkontroll for å hindre spredning av MØV, og støtter

opp om Ikke-spredningsavtalen (NPT), Biologi-våpenkonvensjonen (BTWC) og Kjemivåpenkonvensjonen (CWC).

USA spiller en sentral rolle i samarbeidet ved å ivareta sekretariatsfunksjonen, og å planlegge møter, øvelser o.l. PSI har per i dag 105 deltakerland. Norge er med i kjernegruppen for operative eksperter som består av 21 land. På norsk side ledes arbeidet av Utenriksdepartementet. Arbeidet krever også deltakelse fra en rekke departementer og underliggende etater, herunder særlig Justis- og beredskapsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Etterretningstjenesten og Tolldirektoratet.

Under høynivåmøtet i mai 2018 ble det enighet om nødvendigheten av å styrke internasjonal og nasjonal rett knyttet til spredning av MØV, komplette sentrale grunnlagsdokumenter, forbedre kontinuiteten i arbeidet samt å styrke den strategiske kommunikasjonen om PSI.

Det årlige møtet i kjernegruppen for operative eksperter vil i 2019 finne sted i Australia. Det har ikke lyktes å etablere en fast formannskapsrotasjon, og dette rammer kontinuiteten i samarbeidet negativt.

Norske departementer og etater samarbeider om revisjon av den nasjonale beredskapsplanen for å håndtere situasjoner der det er aktuelt med norske tiltak for å avskjære transporter knyttet til MØV. Arbeidet planlegges ferdigstilt høsten 2019.

8.5 Haag-kodeksen mot spredning av ballistiske missiler (HCOC)

Haag-kodeksen er et politisk bindende instrument for å regulere spredning av ballistiske missiler gjennom åpenhet og tillitsskapende tiltak, bl.a. gjennom forhåndsnotifikasjoner om sivile oppskytninger og prøveflyvninger av ballistiske missiler og bæreraketter.

Norge tar over formannskapet for HCOC i perioden 2019–2020 ved å lede det årlige plenums-møtet i Wien primo juni 2019. Under formannskapsåret vil Norge legge vekt på å føre en aktiv utadrettet dialog med land som ennå ikke har sluttet seg til kodeksen. I tillegg vil det norske formannskapet delta på relevante arrangementer for å fremme kodeksens oppslutning. Det norske formannskapet er uttrykk for en langsiktig investering for å fremme større internasjonal sikkerhet og stabilitet og synliggjøre vår profil som en ansvarlig partner i det multilaterale ikke-spredningsarbeidet i en bredere forstand.

I tillegg til forhåndsnotifikasjoner om oppskytninger og prøveflyvninger av ballistiske missiler og bæreraketter, forutsettes det at statene årlig legger frem en deklarasjon om sin praksis innenfor kodeksens virkeområde. I en tid der utviklingen og testingen av stadig mer avanserte missil-systemer truer internasjonal fred og sikkerhet, har HCOC fått en økende anerkjennelse for sitt arbeid og betydning for ikke-spredning

HCOC ble iverksatt i november 2002 etter at 96 stater signerte kodeksen, herunder Norge. Med den hittil siste tilslutningen fra Togo i april 2019 har nå 140 stater sluttet seg til kodeksen. Aktivitetene på Andøya rakettskytefelt innebærer at Norge er blant landene som rutinemessig notifiserer flest oppskytninger.

8.6 Det multilaterale samarbeidet om eksportkontroll

For å forsterke det internasjonale samarbeidet om ikke-spredning av MØV og leveringsmidler for slike våpen, har et førtitalls land sluttet seg til fem multilaterale eksportkontrollregimer: Zanggerkomiteen (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australia-gruppen (AG), Missilkontrollregimet (MTCR) og Wassenaar-samarbeidet (WA).

Norge er medlem i alle de multilaterale regimene, og har gjennom mange år aktivt bidratt til arbeidet gjennom å lede konkrete forhandlinger og enkelte eksportkontrollregimer.

I regimene identifiseres varer og teknologi som kan anvendes i forbindelse med masseødeleggende våpen eller leveringsmidler for slike våpen, og det arbeides for å skape større enighet om hvordan nasjonal eksportkontroll kan kontrollere eksport av slike strategiske varer. Det foregår løpende forhandlinger for å sikre at kontrollistene og regimenes retningslinjer holder tritt med teknologisk utvikling og spredningstrusler. Det utveksles omfattende informasjon innenfor de enkelte regimene, herunder om aktuelle spredningsaktiviteter og om medlemslandenes avslag på eksportsøknader. Dette er informasjon det skal tas hensyn til i medlemslandenes nasjonale lisensieringsarbeid. Arbeidet innenfor regimene ivaretas av flere ekspertgrupper som møtes regelmessig og som rapporterer til de årlige plenums-møtene som fatter beslutninger på grunnlag av konsensus.

Bakgrunnen for samarbeidet i regimene er en felles politisk vilje til å forhindre spredning av masseødeleggende våpen. Det forutsettes at konsensusvedtak i regimene gjennomføres i nasjonal rett og praksis.

Arbeidet i regimene støtter også opp under de folkerettslige forpliktelsene i internasjonale avtaler om å ikke direkte eller indirekte bistå en annen stat å anskaffe masseødeleggelsesvåpen. Wassenaar-samarbeidet omfatter konvensjonelle våpen og høyt teknologi som ikke er omfattet av de andre regimene.

Av hensyn til å sikre gjennomføring av regimeforpliktelsene og en ansvarlig eksportkontroll, er det viktig at alle berørte nasjonale myndigheter deltar i ekspertgruppene om informasjonsutveksling og kontroll innenfor regimene. I tillegg til Utenriksdepartementet, gjelder dette først og fremst PST, Tolletaten og Etterretningstjenesten. Informasjonen som utveksles er sentral i behandlingen av konkrete lisenssaker, samt i det forebyggende arbeidet for å hindre spredning av varer og teknologi til uønskede militære aktiviteter i utlandet. Dette er viktig av hensyn til både Norges og norsk næringslivs omdømme som ansvarlige partnere.

Regjeringen legger vekt på at Utenriksdepartementet, PST, Tolletaten og Etterretningstjenesten har kompetanse og tilstrekkelige ressurser til å ivareta sine oppgaver samt delta i det relevante regimearbeidet innenfor den strategiske eksportkontrollen.

Zangger-komiteen

Zangger-komiteen ble etablert i 1974 i den hensikt å sikre en mest mulig enhetlig forståelse av Ikke-spredningsavtalen (NPT) artikkel III.2 om hva som skulle omfattes eksportkontroll i henhold til avtalen. Komiteen fastsetter således hva som menes med utstyr og materialer som er konstruert for utvikling av spaltbart materiale. Ansvar er delvis overlappende med Nuclear Suppliers Group (NSG), som omtales nærmere nedenfor. Ikke-spredningsavtalen forutsetter at eksport av slikt utstyr og materialer til en ikke-kjernevåpenstat, i likhet med spaltbart materiale, bare kan tilates når det spaltbare materialet er underlagt IAEA¹-kontroll. Utstyret og materialene er beskrevet i Zangger-komiteens liste, og denne oppdateres jevnlig. Listen omtales ofte som «triggerlisten», fordi slike varer utløser (trigger) krav om IAEA-sikkerhetskontroll. Listen er publisert som IAEA informasjonssirkulær nr. 209 (INFCIRC/209/Rev. 4).

Formannskapet innehas på frivillig grunnlag og uten noen tidsbegrensning. Danmark har ledet Zangger-komiteen siden november 2015.

Nuclear Suppliers Group (NSG)

NSG springer ut av den såkalte London-gruppen fra 1970-tallet. NSG ble etablert i kjølvannet av en prøvesprengning utført av et land som sto utenfor Ikke-spredningsavtalen i 1974. For å hindre spredning av kjernevåpen ytterligere, ønsket flere leverandørland da å etablere en sterkere eksportkontroll enn det som direkte hadde legitimitet i Ikke-spredningsavtalens begrensede formuleringer om eksportkontroll. NSGs arbeid omfatter to lister og med hver sine nærmere retningslinjer. Del 1 beskriver kjernefysiske varer og del 2 omfatter flerbruksvarer, dvs. sivile varer som også kan ha viktig anvendelse i militære kjernefysiske aktiviteter. Også teknologi knyttet til varene på listene er omfattet av NSG-kontroll. NSGs lister og retningslinjer er publisert som hhv. IAEA INFCIRC/254/rev.13/Part 1 og IAEA INFCIRC/254/rev.10/Part 2.

Norge ledet NSG i perioden 2005–2006.

Australia-gruppen

Australia-gruppen ble etablert etter initiativ fra Australia 1985. Hensikten er å bidra til å sikre at varer, utstyr og substanser som kan benyttes i utvikling og produksjon av kjemiske og biologiske våpen, underlegges eksportkontroll. I tillegg til varelistene over utstyr, kjemikalier, toksiner og utgangsstoffer, er det etablert retningslinjer om standarder for eksportkontroll. I 2018 publiserte Australia-gruppen en særskilt erklæring om gruppens store bekymring for at kjemiske våpen igjen er anvendt, med henvisning til hendelser i Syria, Irak, Storbritannia og Malaysia. Det ble i denne sammenheng enighet om å styrke kontakten og dialogen med land som står utenfor Australia-gruppen.

Missilkontrollregimet (MTCR)

Regimet ble etablert på amerikansk initiativ i 1982. Aktivitetene gjelder først og fremst eksportkontroll av komplette missilsystemer (herunder ballistiske missiler og bæreraketter for romfart og sonderaketter og andre ubemannende luftfarkoster (inkludert kryssermissiler) med en rekkevidde på 300 kilometer eller mer. Videre kontrolleres komponenter for slike systemer samt andre varer som kan anvendes for produksjon av missiler eller mindre luftfarkoster for spredning av aerosoler.

Norge har ledet MTCR to ganger, første gang i 1992–1993 og deretter i 2014–2015. Formannska-

¹ Det internasjonale atomenergibyrået

pene holdes på frivillig grunnlag på årlig basis. Det er i tillegg etablert en troika, hvor innkommende, sittende og utgående formannskap samarbeider for å sikre best mulig kontinuitet i arbeidet. I tillegg til å lede arbeidet og det årlige plenumsmøtet, forutsettes det at formannskapet utfører en aktiv dialog med ikke-medlemmer for å fremme MTCRs arbeid. I 2019 tok Norge på seg å bidra med en nestleder i ekspertgruppen for informasjonsutveksling i MTCR.

Wassenaar-samarbeidet (WA)

Wassenaar-samarbeidet ble etablert i 1996, etter tre års forhandlinger, og erstattet det tidligere CoCom². WA-samarbeidet gjelder kontroll med konvensjonelle våpen og varer og teknologi med flerbrukspotensiale som ikke kontrolleres av de andre regimene. Norge ledet forhandlingene som

² Coordinating Committee on Multilateral Export Controls, som ble etablert i 1949 for å hindre at vestlig høyteknologi og våpen ble solgt til Sovjetunionen og andre kommuniststater. CoCom ble nedlagt i 1994.

førte frem til enighet om det politiske basisdokumentet og etableringen av WA i 1993–1995, og har siden ledet flere forhandlingsprosesser innenfor WA, bl.a. når det gjelder etablering av kontrollstandarder for formidling av våpen mellom to tredjeland.

Wassenaar-samarbeidet har et eget sekretariat i Wien hvor alle møtene finner sted.

WA har etablert to lister: en for våpen og militære varer, og en for flerbruksvarer. Også teknologi er omfattet av listene. Det foregår et omfattende teknisk arbeid for å holde listene oppdaterte. I tillegg drøftes mer prinsipielle spørsmål og praksisspørsmål i en egen arbeidsgruppe. Det holdes et eget årlig ekspertmøte for lisensiering og kontrollekspertter. Det årlige plenumsmøtet fatter alle beslutninger ved konsensus. Formannskapet skjer etter alfabetisk rotasjon.

I Meld. St. 49 (2012–2013), Meld. St. 8 (2014–2015), Meld. St. 8 (2015–2016) og Meld. St. 5 (2017–2018) ble det redegjort grundig for arbeidet innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene.

9 Eksporten av forsvarsmateriell i 2018

Dette kapitlet gir en oversikt over den faktiske eksporten av forsvarsmateriell i 2018. Oversiktene viser reell eksport og inneholder ikke opplysninger om midlertidig utførsel av varer for demonstrasjon eller reparasjon, eller om varer som vil bli returnert til Norge etter å ha vært midlertidig utført.

Eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og utførte reparasjoner, samt om avslag på søknader om eksportlisens knyttet til liste I og liste II er fremstilt i følgende ni tabeller¹ og fire figurer:

Tabell 9.1 Eksport av forsvarsmateriell fra 2014 til 2018

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B-materiell på land (2015–2018)

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I

Tabell 9.4 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I

Tabell 9.6 Eksport av håndvåpen

Tabell 9.7 Forsvarets utførsel av eget materiell

Tabell 9.8 Eksport av flerbruksvarer til militær sluttbruk

Tabell 9.9 Eksport av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding

Figurer:

Figur 9.1 Utviklingen av eksport av forsvarsmateriell 2008–2018

Figur 9.2 Fordeling av eksporten av A- og B-materiell på regioner i 1000 NOK

Figur 9.3 Fordeling av eksporten av A- og B-materiell på regioner i prosent

Figur 9.4 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I i prosent

Figur 9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I i 1000 NOK

Meldingen gir også informasjon om utførsel av sivile håndvåpen fra Norge, samt om forsvarsmyndighetens bruk av eget materiell i utlandet. Norge eksporterer ikke militære håndvåpen, og utførse-

len som er reflektert i kapittel 9.9 gjelder i all hovedsak antikke våpen til samlere, og jakt- og konkurransevåpen.

Det gis informasjon om avslag på søknader om eksportlisens (kapittel 9.11). I 2018 ble 11 søknader om eksportlisens av forsvarsmateriell avslått. De avslagene som inngår i oversikten er formelle avslag på lisenssøknader som har vært gjenstand for behandling på basis av det norske eksportkontrollregelverket. Det vises også til hvilke kriterier som er anvendt i avslagene (jf. retningslinjenes konsoliderte kriterieliste).

På denne måten bidrar Norge til å fremme en høy internasjonal standard når det gjelder åpenhet om utførsel av forsvarsmateriell. Det er imidlertid viktig å være klar over at avslagene bare viser en del av det faktiske bildet, da den nære dialogen mellom bedriftene og Utenriksdepartementet om muligheten for å få tillatelse til eksport innebærer at bedrifter sjelden søker om, eller retter henvendelser om mulighet for eksportlisens til land hvor tillatelse ikke vil kunne påregnes å bli innvilget.

I tillegg gis det også informasjon om utførsel av sivile varer til militær sluttbruk (kapittel 9.13) og om utførsel av utstyr for bruk i humanitære minneryddingsaksjoner (kapittel 9.14).

En oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport av forsvarsmateriell i 2018 finnes i kapittel 9.15. Totalt rapporterte 109 virksomheter om eksport av varer, teknologi og tjenester omfattet av denne meldingen i 2018.

Forsvarsindustriens kontrakter går ofte over mange år. Leveransene kan være ulikt fordelt gjennom kontraktperioden, og eksportverdien vil derfor variere fra år til år. Dette ga seg i 2017 særlig utslag i eksporten til Oman og Polen. I 2018 gjorde ikke noen slike enkeltstående salg seg spesielt gjeldende. De siste årene har det vært en betydelig prisøkning på forsvarsmateriell, i hovedsak grunnet investeringer i ny teknologiutvikling, noe som har ført til at verdien av eksporten også fremstår større.

Den samlede verdien av eksporten i 2018 var om lag 5,8 milliarder kroner, hvorav forsvarsrelaterede varer utgjorde i underkant av 4,8 milliarder. Av dette utgjorde A-materiell (i hovedsak våpen

¹ Tallene er fremstilt i tusen kroner.

og ammunisjon) om lag 3,9 milliarder, og B-materiell (annet militært materiell) om lag 770 millioner kroner.

I 2018 var det en nedgang i verdien av eksporten av A-materiell på 17 %, og en økning i verdien av eksporten av B-materiell på 29 %. Verdien av eksport av flerbruksvarer omfattet av liste II til militær bruk økte med 22 % fra 2017 til 2018. Eksporten av forsvarsrelaterte tjenesteytelser, reparasjoner, produksjonsrettigheter og formidling, utgjorde i 2018 i underkant av 517 millioner kroner, i likhet med året før.

Sammenlignet med eksporten i 2017 er det en nedgang i verdien av den samlede eksporten på 8 % i 2018.

Sammenlignet med 2017, var det i 2018 en total nedgang i verdien av eksporten av A- og B-materiell på ca. 600 millioner kroner. Det var en nedgang i eksporten til særlig Oman (en reduksjon på drøyt 1 milliard kroner), Polen (ca. 172 millioner kroner), Brasil (105 millioner kroner), Litauen (77 millioner kroner), Sveits (52 millioner kroner), Frankrike (44 millioner kroner), Storbritannia (44 millioner kroner), Nederland (38 millioner kroner), Indonesia (31 millioner kroner), Ungarn (24 millioner kroner) og De forente arabiske emirater (24 millioner kroner).

I samme periode var det økning i verdien av eksporten til særlig USA (en oppgang på ca. 613 millioner kroner), Thailand (108 millioner kroner), Australia (66 millioner kroner), Malaysia (60 millioner kroner), Tyskland (39 millioner kroner), Finland (24 millioner kroner), Italia (29 millioner kroner), Saudi-Arabia (25 millioner kroner)² og Kuwait (23 millioner kroner).

Detaljer om eksporten fremgår i meldingens tabell 9.3.

Medlemslandene i NATO, Sverige og Finland er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. I 2018 utgjorde eksporten av A-materiell til NATO-landene, Finland og Sverige 78 % av den totale eksporten av A-materiell, mens eksporten av B-materiell til disse landene utgjorde ca. 62 %. Dersom andre europeiske og nærstående land medregnes, var eksporten av A-materiell ca. 81 % og B-materiell 63%. I 2017 gikk 63 % av A-materiell og 80 % av B-materiell til NATO-land, de nordiske og andre europeiske land.

I 2018 ble det utstedt 1145 lisenser for eksport av varer på liste I.

Det ble i 2018 gitt 11 avslag på lisenssøknader vedrørende varer omfattet av liste I. Det er redegjort nærmere om disse i meldingens Kapittel 9.11.

Om eksport til land i Midtøsten

Det er i utgangspunktet åpnet for eksport av både A- og B-materiell til Kuwait, De Forente Arabiske Emirater (FAE), Qatar og Oman. Videre er det åpnet for eksport av B-materiell, som er annet militært materiell og som ikke er våpen og ammunisjon, til Saudi-Arabia.

Et ekspertpanel opprettet i henhold til FNs sikkerhetsråds resolusjon 2140 (2014) har siden 2016 fremlagt årlige rapporter der det fremkommer sterk bekymring for de humanitære konsekvensene av konflikten i Jemen og for brudd på humanitærretten. I tillegg er det i 2019 kommet frem informasjon om at FAE har viderelevert militært materiell til grupper som operer i Jemen. Det foreligger ikke informasjon om at forsvarsmateriell fra Norge er avledet til Jemen.

Det utvises særlig årvåkenhet og «føre-var» når det gjelder eksport av forsvarsmateriell til land som har militært engasjement i Jemen. I 2016 ble en utførsel av ammunisjon til FAE midlertidig holdt tilbake. Etter en grundig og helhetlig vurdering og i lys av den uoversiktlige situasjonen, besluttet Utenriksdepartementet i desember 2017, som et «føre-var»-tiltak, å suspendere gyldige lisenser for A-materiell til FAE. I tillegg ble terskelen for å avslå lisenser for B-materiell og flerbruksvarer til militær bruk som søkes utført til land som deltar i militære handlinger i Jemen, ytterligere senket.

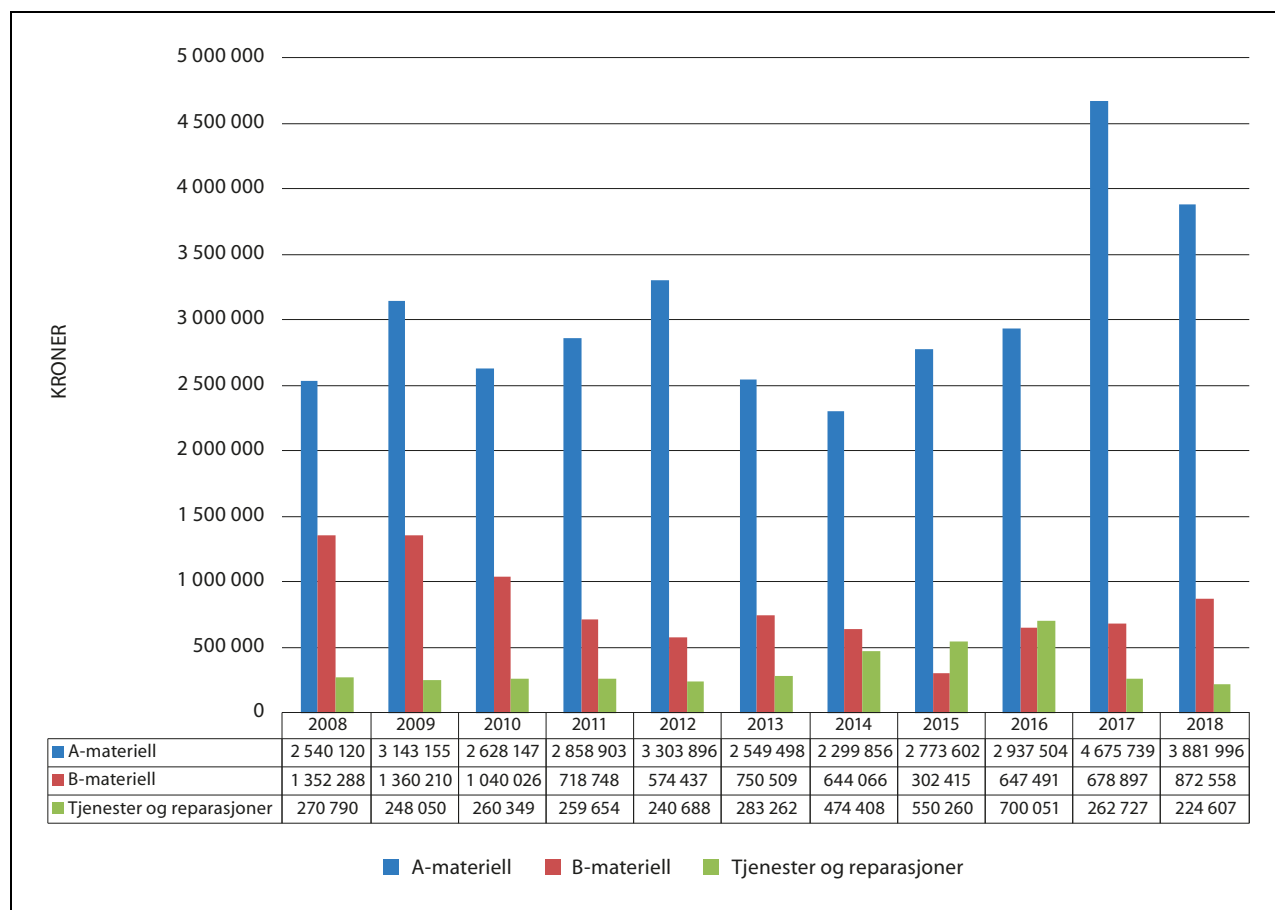
Når det gjelder Saudi-Arabia, står Norge i en helt annen situasjon enn mange andre land fordi eksport av våpen og ammunisjon til landet aldri har blitt godkjent. 9. november 2018 ble det besluttet at det heller ikke skal gis nye lisenser for eksport av B-materiell eller flerbruksvarer for militær bruk til Saudi-Arabia. Eksporten til Saudi-Arabia i 2018 gjelder B-materiell og flerbruksvarer for militær bruk lisensiert før beslutningen 9. november 2018, da det ble besluttet å stanse behandlingen av nye søknader om slike lisenser til landet.

9.1 Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner

Figur 9.1 og tabell 9.1 viser utviklingen i eksporten av A- og B-materiell, samt i utførte tjenester og reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere knyttet til varer på liste I.

² Eksporten til Saudi-Arabia gjelder B-materiell og flerbruksvarer for militær bruk lisensiert før 9. november 2018, da det ble besluttet å stanse behandlingen av nye søknader om slike lisenser til landet. Norge har aldri åpnet for eksport av A-materiell til Saudi-Arabia.

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Figur 9.1 Utviklingen av eksport av forsvarsmateriell 2008–2018

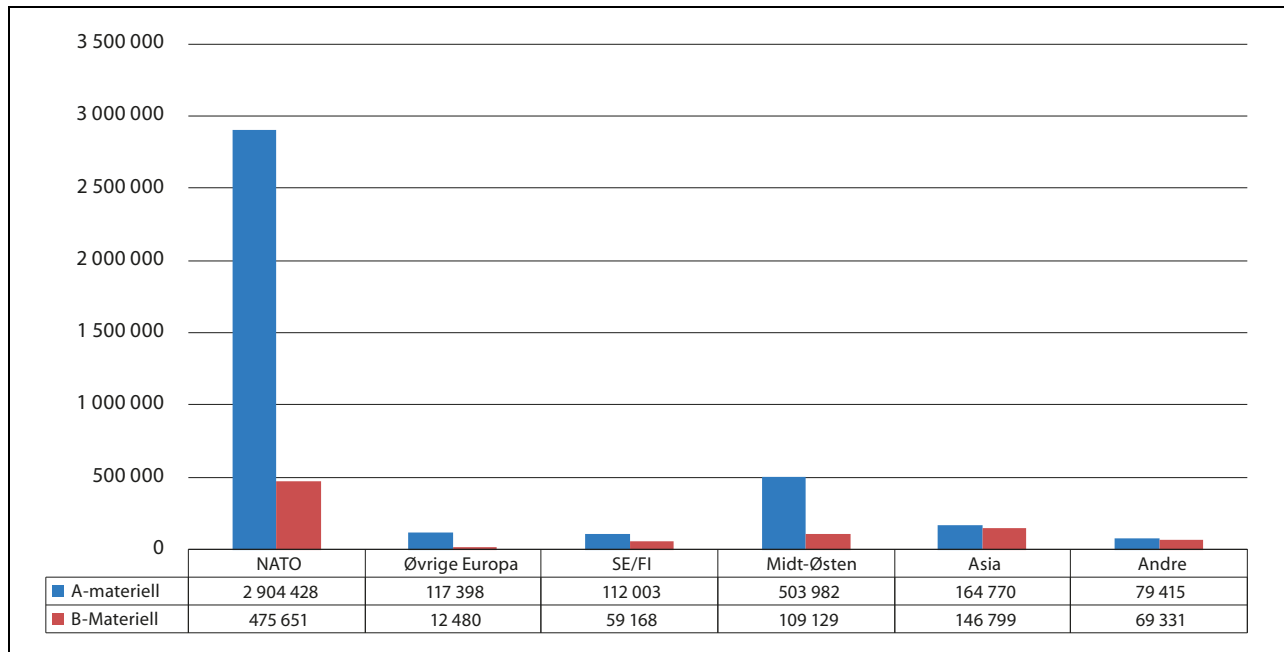
Tabell 9.1 Eksport av forsvarsmateriell og sivile varer til militær sluttbruker fra 2012 til 2018 i 1 000 NOK

		2014	2015 ¹	2016	2017	2018	Endring 2017–2018
Utførsel							
Salg	A-materiell	2 299 856	2 961 448	2 937 504	4 675 739	3 881 996	-17 %
Salg	B-materiell	644 066	302 415	647 491	678 897	872 558	29 %
Salg	Totalt (A+B)	2 943 922	3 263 863	3 584 995	5 354 636	4 754 554	-11 %
Salg	Flerbruksvarer til militær sluttbruk	196 320	311 582	294 089	453 972	552 104	22 %
	Sum	3 140 242	3 575 445	3 879 084	5 808 608	5 306 658	-9 %
Tjeneste, Retur utlandet, Produk- sjonsrettigheter, Formidling	Tjeneste, retur utland, produk- sjons-rettighe- ter, formidling	475 006	779 668	888 866	516 775	516 538	0 %
Sum		3 615 248	4 355 113	4 767 950	6 325 383	5 823 196	-8 %

¹ På grunn av feil i rapporteringen av faktisk eksport av A-materiell til Brasil i 2015 er verdien endret sammenliknet med Meld. St. 36 (2015–2016).

9.2 Utførsel av A- og B-materiell fordelt på regioner i 1000 NOK

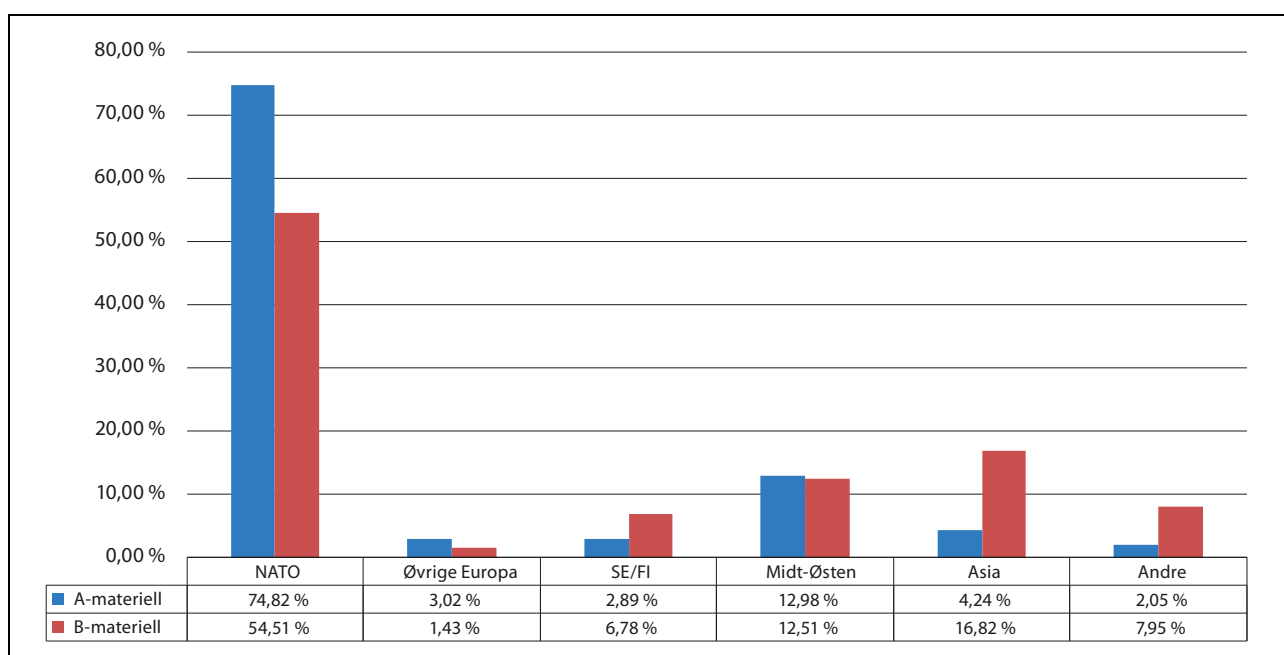
Figur 9.2 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av A- og B-materiell fordeler seg på

Figur 9.2 Eksport av A- og B-Materiell fordelt på regioner i 1 000 NOK

9.3 Utførsel av A- og B-materiell fordelt på regioner i prosent

Figur 9.3 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av A- og B-materiell fordeler seg på

Figur 9.3 Eksport av A- og B-Materiell fordelt på regioner i prosent 2018

grupper av mottakere. Som det fremgår var NATO-landene, Sverige og Finland de største mottakerne av A-materiell i 2018.

grupper av mottakere. Som det fremgår var NATO-landene, Sverige og Finland de største mottakerne av A- og B-materiell i 2018.

9.4 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land

Tabell 9.2 viser hvordan verdien av eksporten av forsvarsmateriell fordeler seg på mottakerland i perioden 2015–2018.

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på land (2015-2018) i 1000 NOK

Land	2015			2016			2017			2018			
	A-materiell	B-materiell	Totalt (A+B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A+B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A+B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A+B)	Endring 2018-2017
Algerie	0	0	0	0	1 007	1 007	0	0	0	0	0	0	0
Andorra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0	9	9
Argentina	0	0	0	85	0	85	90	0	90	0	0	0	-90
Australia	8 226	12 192	20 418	87 941	30 726	118 667	52 830	3 341	56 171	53 104	69 180	122 284	66 113
Belgia	11 468	4 454	15 922	28 004	26 136	54 140	26 173	20 372	46 545	376	6 685	7 061	-39 484
Bosnia & Hercegovina	320	0	320	415	0	415	466	0	466	1 794	0	1 794	1 328
Brasil	918	6 682	7 600	0	1 567	1 567	103 854	1 114	104 968	150	29	179	-104 789
Bulgaria	0	0	0	12 979	4	12 983	6 407	0	6 407	10 817	2 874	13 691	7 284
Canada	29 824	829	30 653	155 504	4 582	160 086	53 864	3 128	56 992	48 885	3 536	52 421	-4 571
Chile	4	0	4	7 566	0	7 566	3 093	0	3 093	20 474	0	20 474	17 381
Danmark	8 305	10 309	18 614	14 927	13 459	28 386	4 624	7 595	12 219	21 271	8 363	29 634	17 415
De Forente Arabiske Emirater	23 475	2 795	26 270	100 552	734	101 286	62 785	3 668	66 453	0	42 639	42 639	-23 814
Estland	2 154	3 336	5 490	14 755	34	14 789	7 730	1 645	9 375	98	4 099	4 197	-5 178
EU	0	257	257	0	0	0	52	0	52	0	469	469	417
Finland	65 659	2 895	68 554	85 744	2 017	87 761	44 802	1 581	46 383	65 201	4 860	70 061	23 678
Frankrike	102 315	38 429	140 744	55 667	39 909	95 576	123 664	17 766	141 430	75 594	22 320	97 914	-43 516
Fransk Polynesia	0	0	0	0	0	0	10	0	10	0	0	0	-10
Færøyene	16	0	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grønland	24	0	24	148	0	148	362	0	362	112	0	112	-250
Hellas	1 150	0	1 150	23 918	42	23 960	4 253	0	4 253	1 202	62	1 264	-2 989
India	0	644	644	0	1 495	1 495	0	2 552	2 552	3 150	2 266	5 416	2 864

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på land (2015–2018) i 1000 NOK

Land	2015			2016			2017			2018			
	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	Endring 2018-2017
Indonesia	71 200	0	71 200	41 098	3 636	44 734	35 249	10 552	45 801	4 393	10 433	14 826	-30 975
Irland	0	0	0	9 259	0	9 259	3 119	40	3 159	4 823	2 620	7 443	4 284
Island	8	0	8	655	1 858	2 513	1 740	2 458	4 198	988	556	1 544	-2 654
Italia	184 778	2 994	187 772	45 075	27 805	72 880	17 333	11 967	29 300	55 562	2 957	58 519	29 219
Japan	2 104	3 714	5 818	74	1 587	1 661	2 184	4 709	6 893	12 718	243	12 961	6 068
Jordan	0	2 371	2 371	0	733	733	0	4 006	4 006	0	0	0	-4 006
Kroatia	1 101	2 644	3 745	1 331	789	2 120	8 155	0	8 155	437	778	1 215	-6 940
Kuwait	16 410	0	16 410	5 791	1 754	7 545	54	125	179	23 352	0	23 352	23 173
Kypros	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	162	162	162
Latvia	41 812	6 268	48 080	27 918	2 652	30 570	6 467	1 852	8 319	325	10 839	11 164	2 845
Litauen	28 047	4 959	33 006	170	7 006	7 176	75 673	12 916	88 589	924	11 091	12 015	-76 574
Luxembourg ¹	1 313	4 247	5 560	1 444	19 501	20 945	1 793	22 112	23 905	13 382	8 884	22 266	-1 639
Malaysia	5 338	2 503	7 841	0	7 069	7 069	21 771	53 452	75 223	24 731	110 847	135 578	60 355
Malta	0	0	0	0	0	0	8	0	8	5	0	5	-3
Mexico	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Namibia	155	0	155	236	0	236	209	0	209	308	0	308	99
NATO	16	0	16	61	0	61	40	2 900	2 940	0	0	0	-2 940
Nederland	130 559	18 554	149 113	217 273	3 264	220 537	252 793	73 824	326 617	208 536	80 476	289 012	-37 605
New Zealand	97 849	3	97 852	1 170	1 971	3 141	258	0	258	1 043	40	1 083	825
Ny-Caledonia	0	0	0	14	0	14	123	0	123	0	0	0	-123
Oman	10 015	0	10 015	13 679	948	14 627	1 516 699	604	1 517 303	480 630	0	480 630	-1 036 673
Polen	72 503	2 109	74 612	98 587	15 465	114 052	503 083	5 088	508 171	333 631	3 009	336 640	-171 531
Portugal	0	0	0	3 940	0	3 940	321	957	1 278	6 072	0	6 072	4 794

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

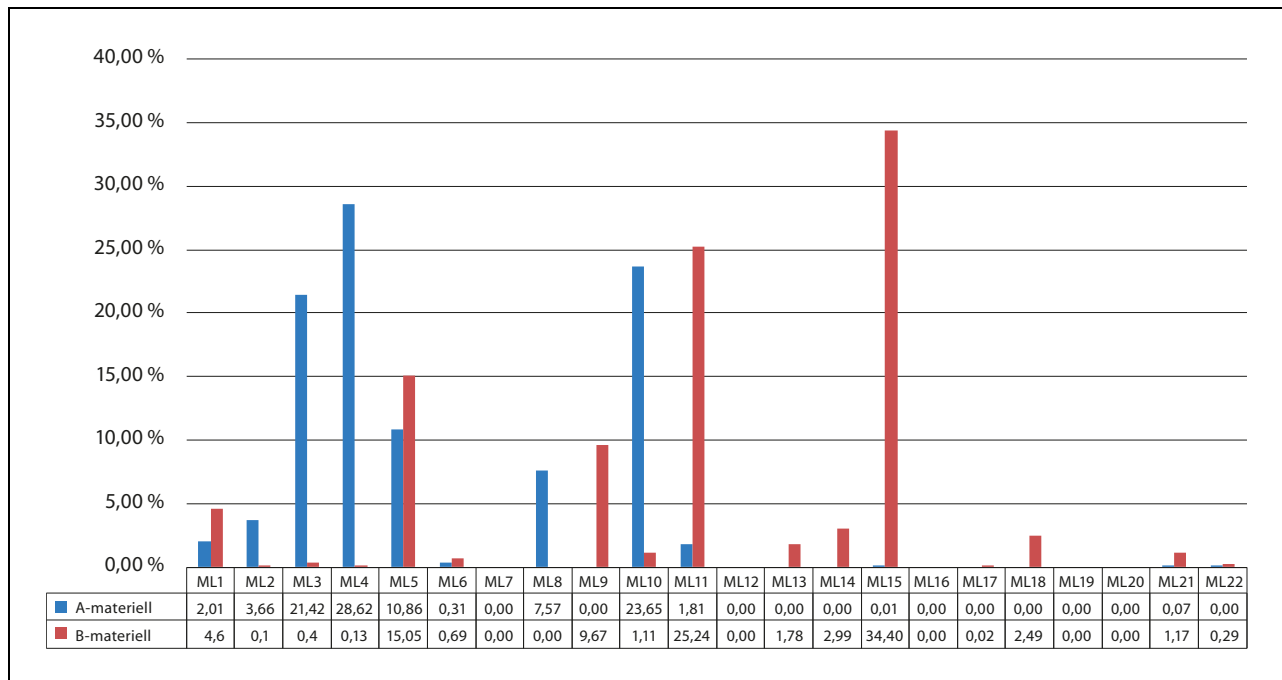
Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på land (2015-2018) i 1000 NOK

Land	2015			2016			2017			2018		
	A-materiell	B-materiell	Totalt (A+B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A+B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A+B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A+B)
Romania	0	308	308	0	4 094	4 094	53	6 947	7 000	140	11 955	12 095
Saudi-Arabia	0	43	43	0	23	23	0	41 452	41 452	0	66 490	66 490
Serbia	342	0	342	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Singapore	0	4 236	4 236	2 400	1 002	3 402	142	1	143	0	1 162	1 162
Slovakia	0	430	430	0	0	0	0	49	49	236	0	236
Slovenia	0	194	194	692	162	854	1 032	1 486	2 518	1 367	1 708	3 075
Spania	2 286	888	3 174	36 603	4 110	40 713	4 664	15 700	20 364	17 967	1 362	19 329
Storbritannia	28 072	13 104	41 176	61 803	52 606	114 409	173 874	7 909	181 783	114 643	23 418	138 061
Sveits	129 416	7 422	136 838	132 048	11 003	143 051	137 170	5 651	142 821	85 323	5 386	90 709
Sverige	160 098	46 189	206 287	69 355	32 579	101 934	54 940	53 137	108 077	46 802	54 308	101 110
Sør-Afrika	1 225	0	1 225	5 540	1 788	7 328	9 377	180	9 557	4 336	60	4 396
Sør-Korea	44 824	27 504	72 328	1 605	2 046	3 651	7 651	7 207	14 858	2 307	17 248	19 555
Tadsjikistan ²	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22	22
Thailand	18 478	0	18 478	21 447	0	21 447	9 207	0	9 207	117 471	0	117 471
Tsjekkia	2 239	6 096	8 335	38 613	14 826	53 439	26 909	12 009	38 918	53 103	9 634	62 737
Tyrkia	5 387	1 288	6 675	22 839	55 644	78 483	19 624	4 570	24 194	37 418	3 973	41 391
Tyskland	178 273	3 145	181 418	147 788	19 479	167 267	73 898	9 615	83 513	109 869	12 356	122 225
Ungarn	20 355	0	20 355	45	83 920	83 965	12 115	84 465	96 580	53 515	19 400	72 915
USA	1 253 382	52 627	1 306 009	1 339 716	130 642	1 470 358	1 200 600	149 367	1 349 967	1 737 958	225 316	1 963 274
Vietnam	0	5 058	5 058	0	14 387	14 387	0	1 120	1 120	0	4 600	4 600
Østerrike	12 052	695	12 747	1 030	1 429	2 459	2 352	7 708	10 060	25 444	3 843	29 287
Totalt	2 773 495	302 415	3 075 910	2 937 504	647 491	3 584 995	4 675 739	678 897	5 354 636	3 881 996	872 558	4 754 554

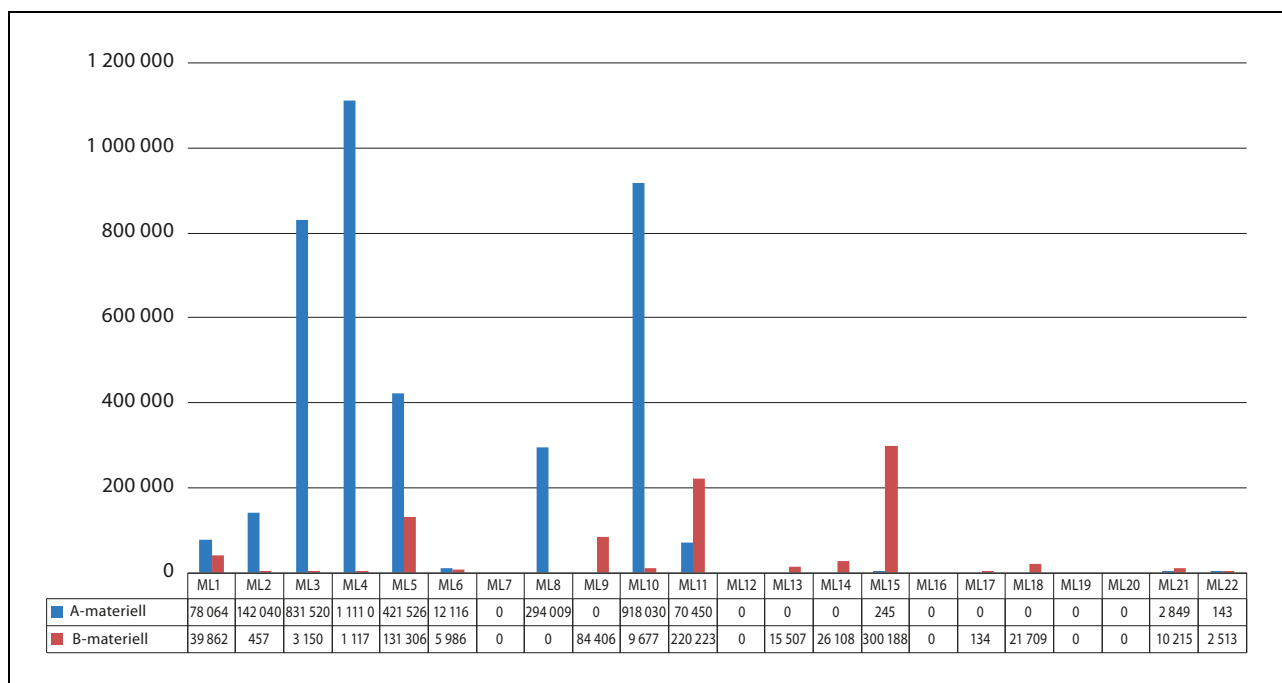
¹ Omfatter utførsel til NATO² Gjelder eksport av hjelmer til mineryddere

9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I

Figur 9.4 viser hvordan eksporten av forsvarsmateriell i 2018 fordeler seg på varekategoriene i liste I.

Figur 9.4 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I i prosent 2018

Figur 9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I i 1000 NOK 2018

9.6 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I

Tabell 9.3 gir en detaljert oversikt over hvilke land som har mottatt forsvarsmateriell fra Norge i 2018. Tabellen beskriver hvilke varegrupper som er eksportert.

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Andorra	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	9		9	9
						9
Australia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1 185		1 185	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	43 585		43 585	
	ML3	Ammunisjon	950	3 150	4 100	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	5 879		5 879	
	ML8	Energetiske materialer	1		1	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		4 208	4 208	
	ML15	Billed-/videoutstyr		61 822	61 822	
	ML21	Programvare	1 504		1 504	122 284
Belgia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	24		24	
	ML3	Ammunisjon	95		95	
	ML8	Energetiske materialer	240		240	
	ML10	Luffartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	17		17	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		5 884	5 884	
	ML15	Billed-/videoutstyr		461	461	
	ML21	Programvare		340	340	7 061

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Bosnia & Hercegovina	ML8	Energetiske materiale	1 794		1 794	1 794
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	150		150	
	ML15	Billed/videoutstyr		29	29	1 794
Bulgaria	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	132		132	
	ML8	Energetiske materiale	10 685		10 685	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		2 874	2 874	13 691
Canada	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	124		124	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	588		588	
	ML3	Ammunisjon	27 051		27 051	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	10		10	
	ML5	İldledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	3 187		3 187	
	ML8	Energetiske materialer	17 925		17 925	
	ML10	Luffartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter		125	125	
	ML14	Militært treningsutstyr		17	17	
	ML15	Billed/videoutstyr		2 065	2 065	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelister	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML21	Programvare		1 329	1 329	52 421
Chile	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	20 474		20 474	20 474
Danmark	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	2 195	188	2 383	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	22		22	
	ML3	Ammunisjon tilhørende deler og komponentertilhørende deler og komponenter	17 598		17 598	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	126		126	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	1 330		1 330	
	ML14	Militært treningsutstyr		1 150	1 150	
	ML15	Billed-/videoutstyr		7 025	7 025	
						29 634
De Forente Arabiske Emirater	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter		132	132	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		3 247	3 247	
	ML15	Billed-/videoutstyr		39 032	39 032	
	ML22	Teknologi		228	228	
						42 639

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Estland	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	98		98	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		4 099	4 099	4 197
EU	ML11	Annet elektronisk utstyr		469	469	469
Finland	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	4 797	2	4 799	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	66		66	
	ML3	Ammunisjon tilhørende deler og komponentertilhørende deler og komponenter	40 577		40 577	
	ML5	İldledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	17 889		17 889	
	ML8	Energetiske materialer	1 872		1 872	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter		48	48	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		2 365	2 365	
	ML14	Militært treningsutstyr		634	634	
	ML15	Billed-/videoutstyr		1 093	1 093	
	ML22	Teknologi		718	718	70 061
Frankrike	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	6 110	2 973	9 083	
	ML3	Ammunisjon tilhørende deler og komponentertilhørende deler og komponenter	6 137		6 137	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	11 107		11 107	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	5 959		5 959	
	ML8	Energetiske materialer	30 886		30 886	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	14 347	3 406	17 753	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	1 048	1 336	2 384	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		850	850	
	ML15	Billed-/videoutstyr		12 545	12 545	
	ML21	Programvare		1 210	1 210	
						97 914
Grønland	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	112		112	112
						112
Hellas	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter		2	2	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	1 200		1 200	
	ML21	Programvare		62	62	
						1 264
India	ML3	Ammunisjon	3 150		3 150	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		2 103	2 103	
	ML15	Billed-/videoutstyr		163	163	
						5 416

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Indonesia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	61		61	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	4 332		4 332	
	ML15	Billed-/videoutstyr		10 362	10 362	
	ML21	Programvare		71	71	14 826
Irland	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	266		266	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	4 557		4 557	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		311	311	
	ML15	Billed-/videoutstyr		1 090	1 090	
	ML21	Programvare		64	64	
	ML22	Teknologi		1 155	1 155	7 443
Island	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	988		988	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		556	556	1 544
Italia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	182		182	
	ML3	Ammunisjon	37 024		37 024	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	734		734	
	ML8	Energetiske materialer	16 091		16 091	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	1 531		1 531	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML11	Annet elektronisk utstyr		642	642	
	ML15	Billed-/videoutstyr		1 064	1 064	
	ML21	Programvare		1 251	1 251	58 519
Japan	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	228		228	
	ML3	Ammunisjon tilhørende deler og komponentertilhørende deler og komponenter	1 650		1 650	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	7 952		7 952	
	ML8	Energetiske materialer	1 899		1 899	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	989		989	
	ML15	Billed-/videoutstyr		243	243	12 961
Kroatia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	41	2	43	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	23		23	
	ML8	Energetiske materialer	373		373	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		776	776	1 215
Kuwait	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	4		4	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	23 336		23 336	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML21	Programvare	12		12	23 352
Kypros	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter		162	162	162
Latvia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	325	359	684	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		10 176	10 176	
	ML15	Billed-/videoutstyr		304	304	
						11 164
Litauen	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	902	3 144	4 046	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	22		22	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		7 775	7 775	
	ML15	Billed-/videoutstyr		172	172	
						12 015
Luxembourg	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1		1	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	13 350		13 350	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	31		31	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		8 884	8 884	
						22 266

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Malaysia	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	24 731	103 608	128 339	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		7 239	7 239	135 578
Malta	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	5		5	5
Namibia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	308		308	308
Nederland	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	220	665	885	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	333		333	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	3 426	150	3 576	
	ML10	Luffartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	204 557		204 557	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		39 572	39 572	
	ML15	Billed-/videoutstyr		39 225	39 225	
	ML18	Produksjonsutstyr		33	33	
	ML21	Programvare		496	496	
	ML22	Teknologi		335	335	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
New Zealand	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1 024	40	1 064	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	1		1	
	ML3	Ammunisjon	1		1	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	1		1	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	16		16	1 083
Oman	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	480 487		480 487	
	ML22	Teknologi	143		143	480 630
Polen	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	388		388	
	ML3	Ammunisjon	57 955		57 955	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	271 314	10	271 324	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	149		149	
	ML8	Energetiske materialer	3 825		3 825	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		1 959	1 959	
	ML15	Billed-/videoutstyr		953	953	
	ML21	Programvare		87	87	336 640

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
Portugal	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	1		1	
	ML3	Ammunisjon	4 149		4 149	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	1 922		1 922	
						6 072
Romania	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	7		7	
	ML3	Ammunisjon	133		133	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		11 496	11 496	
	ML21	Programvare		459	459	
						12 095
Saudi Arabia	ML15	Billed-/videoutstyr		66 490	66 490	
Singapore	ML15	Billed-/videoutstyr		1 162	1 162	
						1 162
Slovakia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	27		27	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	209		209	
						236
Slovenia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	26		26	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	1 341		1 341	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		755	755	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakteristikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML15	Billed-/videoutstyr		953	953	3 075
Spania	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	60	124	184	
	ML3	Ammunisjon	389		389	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	16		16	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	15 600		15 600	
	ML8	Energetiske materialer	1 657		1 657	
	ML14	Militært treningsutstyr		140	140	
	ML15	Billed-/videoutstyr	245	966	1 211	
	ML21	Programvare		132	132	
						19 329
Storbritannia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	6 538		6 538	
	ML3	Ammunisjon tilhørende deler og komponenter	20 738		20 738	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	1 213		1 213	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	85 367	5 392	90 759	
	ML8	Energetiske materialer	185		185	
	ML10	Luftfartøyer tilhørende utstyr, deler og komponenter	602	5 851	6 453	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		6 504	6 504	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		634	634	
	ML15	Billed-/videoutstyr		366	366	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML18	Produksjonsutstyr		4 331	4 331	
	ML21	Programvare		340	340	138 061
Sveits	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	554	2	556	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	13 328		13 328	
	ML3	Ammunisjon, tilhørende deler og komponenter	141		141	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	59 156		59 156	
	ML8	Energetiske materialer	10 733		10 733	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	78	4 803	4 881	
	ML13	Ballistisk beskyttelse		559	559	
	ML15	Billed-/videoutstyr		22	22	
	ML21	Programvare	1 333		1 333	90 709
Sverige	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	6 766	10 030	16 796	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	70		70	
	ML3	Ammunisjon, tilhørende deler og komponenter	16 256		16 256	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	3 987		3 987	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	5 711	396	6 107	
	ML6	Kjøretøy og komponenter	6 984	45	7 029	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML8	Energetiske materialer	7 028		7 028	
	ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter		9 000	9 000	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		8 571	8 571	
	ML14	Militært treningsutstyr		24 077	24 077	
	ML15	Billed-/videoutstyr		103	103	
	ML17	Diverse utstyr		134	134	
	ML21	Programvare		1 875	1 875	
	ML22	Teknologi		77	77	
						101 110
Sør-Afrika	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	4 336		4 336	
	ML15	Billed-/videoutstyr		60	60	4 396
Sør-Korea	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	2 307		2 307	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		2 509	2 509	
	ML18	Produksjonsutstyr		14 739	14 739	19 555
Tadjikistan ¹	ML13	Ballistisk beskyttelse		22	22	22
Thailand	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	40		40	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	58 063		58 063	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisen	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML3	Ammunisjon	52 398		52 398	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	6 970		6 970	117 471
Tsjekkia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	93		93	
	ML3	Ammunisjon, tilhørende deler og komponenter	45 368		45 368	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	356	15	371	
	ML8	Energetiske materialer	7 286		7 286	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		9 619	9 619	62 737
Tyrkia	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	10		10	
	ML3	Ammunisjon, tilhørende deler og komponenter	1 025		1 025	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	30 881		30 881	
	ML8	Energetiske materialer	5 502		5 502	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		1 268	1 268	
	ML15	Billed-/videoutstyr	2 490		2 490	
	ML21	Programvare		215	215	41 391
Tyskland	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	28 248	313	28 561	
	ML3	Ammunisjon, tilhørende deler og komponenter	5 535		5 535	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	20 487	1 107	21 594	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	1 136	18	1 154	
	ML6	Kjøretøy og komponenter	5 132	2 727	7 859	
	ML8	Energetiske materialer	49 331		49 331	
	ML10	Luffartøyer		247	247	
	ML11	Annet elektronisk utstyr		5 216	5 216	
	ML15	Billed-/videoutstyr		1 483	1 483	
	ML21	Programvare		1 245	1 245	
						122 225
Ungarn	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	117		117	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	53 398	19 400	72 798	
USA	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	5 173	21 358	26 531	
	ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, våpen med kaliber 12,7 mm og høyere samt tilhørende komponenter	12 967	457	13 424	
	ML3	Ammunisjon	474 126		474 126	
	ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosiver samt tilhørende komponenter	308 518		308 518	
	ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende systemer og komponenter	99 928	21 565	121 493	
	ML8	Energetiske materialer	126 663		126 663	
	ML9	Krigsskip, marint utstyr og tilhørende komponenter		75 406	75 406	
	ML10	Luffartøyer	694 657		694 657	
	ML11	Annet elektronisk utstyr	15 926	48 246	64 172	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I (i 1000 NOK). Merknad: Tabellen inkluderer hele systemer, deler og komponenter.

Land	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	A-materiell	B-materiell	Sum	Total (A+B)
	ML13	Ballistisk beskyttelse	6 203	6 203	6 203	6 203
	ML14	Militært treningsutstyr	90	90	90	90
	ML15	Billed-/videoutstyr	48 346	48 346	48 346	48 346
	ML18	Produksjonsutstyr	2 606	2 606	2 606	2 606
	ML21	Programvare	1 039	1 039	1 039	1 039
						1 963 274
Vietnam	ML11	Annet elektronisk utstyr	4 600	4 600	4 600	4 600
Østerrike	ML1	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller mindre, våpen med kaliber 12,7 mm og lavere samt tilhørende komponenter	6 337	530	6 867	6 867
	ML3	Ammunisjon	19 074	19 074	19 074	19 074
	ML6	Kjøretøy og komponenter	3 214	3 214	3 214	3 214
	ML8	Energetiske materialer	33	33	33	33
	ML15	Billed-/videoutstyr	99	99	99	99
						29 287
Total			3 881 996	872 558		4 754 554

1 Gjelder eksport av bjelmer til mineryddere

9.7 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I

Tabell 9.4 viser tjenester knyttet til liste I og som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdragsgivere i 2018.

Tabell 9.4 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I

Land		Sum i 1 000 NOK
Australia	ML14, ML15, ML21	8 391
Belgia	ML10, ML15, ML22	10 280
Canada	ML22	1 167
Chile	ML22	514
Danmark	ML15, ML22	1 329
De Forente Arabiske Emirater	ML22	281
Finland	ML22	2 012
Frankrike	ML4, ML21, ML22	21 679
Indonesia	ML22	855
Irland	ML22	79
Island	ML22	2 062
Italia	ML15, ML22	123
Kypros	ML5	1
Latvia	ML22	29
Litauen	ML15, ML22	950
Nederland	ML22	3 825
Polen	ML3, ML22	205
Romania	ML22	382
Singapore	ML22	111
Slovenia	ML15	47
Spania	ML22	149
Storbritannia	ML4, ML15	1 589
Sveits	ML22	6 575
Sverige	ML5, ML22	16 666
Tsjekkia	ML22	28
Tyskland	ML4, ML15, ML21, ML22	2 903
Ungarn	ML22	2 086
USA	ML4, ML21, ML22	36 213
		120 531

9.8 Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere

Tabell 9.5 viser reparasjoner knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdragsgivere i 2018.

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere knyttet til liste I

Land		Sum i 1 000 NOK
Australia	ML5, ML10, ML15	283
Belgia	ML10, ML11	11 153
Canada	ML5	373
Chile	ML5	283
Danmark	ML10, ML15	1 029
Finland	ML5, ML10, ML11	264
Frankrike	ML1, ML5, ML11, ML15	2 160
Hellas	ML5	265
Italia	ML5, ML15	76
Kroatia	ML5	606
Kuwait	ML5	79
Latvia	ML15	28
Luxembourg	ML10, ML11	209
Malaysia	ML5	33 226
Nederland	ML5	1 311
Oman	ML4	483
Polen	ML4, ML11, ML 15	240
Slovenia	ML5, ML11	335
Spania	ML4, ML11, ML15	542
Storbritannia	ML4, ML5, ML11, ML 15, ML18	14 983
Sveits	ML5, ML11, ML15	2 503
Sverige	ML1, ML2, ML5, ML6, ML11	8 685
Sør-Korea	ML18	72
Tsjekkia	ML5, ML11, ML15	1 122
Tyrkia	ML5, ML15	2 645
Tyskland	ML1, ML 4, ML5, ML6, ML10, ML11, ML15, ML17	8 613
Ungarn	ML11	773
USA	ML2, ML3, ML5, ML11	11 689
Østerrike	ML15	46
		104 076

9.9 Utførsel av håndvåpen

Tabell 9.6 gir en oversikt over utførsel av håndvåpen fra Norge i 2018. Utførselen består i hovedsak av konkurranse- og jaktvåpen, samt historiske våpen.

Tabell 9.6 Eksport av håndvåpen

Land	Antall
Danmark	10
Tyskland	131
Storbritannia	996
Sveits	23
Sverige	256
USA	220
Totalt	1 636

9.10 Forsvarets utførsler av eget materiell

Oversikten nedenfor viser Forsvarets utførsler av eget materiell i 2018 for etterforsyning, repara-sjon, retur og til egne styrker.

Materiell som har betydning for personell-sikkerhet eller rikets sikkerhet er i henhold til § 6.1 i offentlighetslova, er ikke inkludert i over-sikten. Personlig bekledning og utrustning er der-for ikke tatt med i oversikten.

Forsvarets utførsel av eget materiell

Mottakerland

Afghanistan
Belgia
Belize
Bosnia-Hercegovina
Canada
Danmark
Estland
Finland
Frankrike
Irak
Island
Italia
Jordan

Kuwait
Latvia
Litauen
Luxemburg
Mali
Nederland
Polen
Portugal
Spania
Storbritannia
Sveits
Sverige
Sør-Korea
Sør-Sudan
Tyskland
USA
Østerrike

9.11 Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2018

Avslag på en søknad om eksportlisens, eller beskjed om at lisens ikke kan påregnes innvilget, innebærer ikke et generelt forbud mot eksport av forsvarsmateriell til det aktuelle landet. Med unntak av gjennomføring av bindende embargovedtak fattet av FNs sikkerhetsråd eller andre tiltaksregi-mer som Norge har sluttet seg til, opererer ikke det norske eksportkontrollsystemet med land-lister. Det norske systemet har derfor ikke posi-tive eller negative lister over konkrete land som kan få motta eller som ikke kan få motta forsvarsmateriell fra Norge. Retningslinjene gir uteluk-kende en definisjon av fire landgrupper. Alle søk-nader om utførselslisens er gjenstand for individu-ell behandling, hvor det foretas en vurdering av hvilken landgruppe et land tilhører på det aktuelle tidspunktet og av hvilken varekategori varen hører hjemme i.

I 2018 ble det gitt 11 avslag på konkrete søkna-der og henvendelser om eksport av forsvarsmate-riell og flerbruksvarer for militær bruk til følg-ende land:

De forente arabiske emirater, Israel, Libanon, Kamerun, Kina, Kirgisistan, Kypros, Libanon, Marokko og Taiwan.

Avslagene ble begrunnet i Stortingets vedtak av 11. mars 1959, samt kriteriene 1, 3 og 7 i ret-ningslinjenes konsoliderte liste.

9.12 Overføring av produksjonsrettigheter og formidling

Tillatelser til overføring av produksjonsrettigheter gjelder norske bedrifters deltakelse i internasjonalt samarbeid om utvikling og fremstilling av forsvarsmateriell, samt formidling av forsvarsmateriell mellom to tredjeland, var i 2018 ca. 268

millioner kroner. I 2017 beløp disse tillatelsene seg til om lag 173 millioner kroner.

9.13 Utførsel av flerbruksvarer til militær sluttbruk

Tabell 9.7 viser utførsel av flerbruksvarer omfattet av liste II til militær sluttbruk i 2018.

Tabell 9.7 Eksport av flerbruksvarer til militær sluttbruk

Land	Produkt	Verdi i 1 000 NOK
Algerie	Kommunikasjonsutstyr	419 814
Chile	Sensorer	46
De forente arabiske emiratene	Kommunikasjonsutstyr, motorer (luftfart)	2 091
Egypt	Kommunikasjonsutstyr	347
Frankrike	Sensorer	457
Indonesia	Sensorer	250
Italia	Sensorer	73
Japan	Sensorer	20 729
Kuwait	Kommunikasjonsutstyr	4 131
Malaysia	Kommunikasjonsutstyr	6 894
Marokko	Sensorer	7 879
Nederland	Kommunikasjonsutstyr, motorer (luftfart)	906
Oman	Kommunikasjonsutstyr, sensorer	430
Peru	Komm. utstyr, sensorer, maritimt utstyr	19 000
Spania	Kommunikasjonsutstyr, motorer (luftfart)	21 037
Sverige	Kommunikasjonsutstyr, sensorer	3 471
Thailand	Sensorer	1 282
Tsjekkia	Kommunikasjonsutstyr	863
USA	Komm.utstyr, sensorer, maritimt utstyr	65 251
Vietnam	Kommunikasjonsutstyr, sensorer	803
	Total	575 754

9.14 Utførelse av beskyttelsesvester for bruk i humanitær minerydding

Tabell 9.8 fremstiller utførelsen av beskyttelsesvester for bruk i humanitær minerydding i 2018.

Tabell 9.8 Eksport av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding

Mottaker	Land
OSCE	Tadjikistan
ICRC	Opplæring/trening (Sveits hovedkontor)
Danish Refugee Council/Danish Demining Group	Guinea, Libya, Irak, Afghanistan, Sør-Sudan, Danmark (kampanje)
Norwegian Peoples Aid	Irak, Angola, Tadjikistan
Dan Church Aid	D.R. Kongo, Libya, Irak, Syria
LAMiNDA	Libanon
Federation Handicap International	Libanon

9.15 Bedrifter som har rapportert om eksport i 2017

Oversikten viser bedriftene som har eksportert på grunnlag av innvilgede lisenser i 2017. Totalt 109 bedrifter rapporterte om eksport av forsvarsmateriell i 2018.

Aerospace Industrial Maintenance Norway AS
 Airbus Defence and Space AS
 Aircraft MSN 2924 Trust
 AL-Media AS
 Alupro-N AS
 Andøya Test Center AS
 Arms and Ammo Kjell Tonheim
 AS Delprodukt
 A-TEC AS
 Benestad Solutions AS
 Berget AS
 Bristow Norway AS
 Børsa AS
 Børselars AS
 Capsicum Norway AS
 Chemring Nobel AS
 Comrod AS
 Dacon AS
 Eblanks AS
 Equipnor AS
 Fjord Defence AS
 Flightsafety International Norway AS
 Flir Unmanned Aerial Systems AS
 Forsvaret

Forsvarets Forskningsinstitutt
 Frec Technology AS
 Freyr Devik AS
 Freyr Devik Heidi Devik Ekstrøm
 G Sport Mysen AS
 Galleon Embedded Computing AS
 Gkn Aerospace Norway AS
 Goldfish Boat AS
 GRS Riflestocks AS
 H. Henriksen AS
 Hadelandprodukter AS
 Hanevik Våpen
 Hansen Protection AS
 Hapro Electronics AS
 Hausken Lyddemper AS
 Heli-one (Norway) AS
 Honeywell Hearing Technologies AS
 HTS maskinteknikk AS
 IKM Instrutek AS
 Impetus Advanced Finite Element Analyses AS
 Ing Ragnar Hansen AS
 Interjakt Norway AS
 Jakt & Fiskespesialisten AS
 Jakt & Friluft AS
 Jens S Transmisjoner AS
 Keytouch Technology AS
 Kitron AS
 Kjetil Kverndokk
 KKC AS
 Kongsberg Defence & Aerospace AS
 Kongsberg Maritime AS
 Kongsberg Seatex AS

Kongsberg Small Arms AS
Krico Norway AS
Leonardo MW Limited Norway Branch
Lesjøfors AS
Lilltech AS
Lilltech Defence AS
Lockheed Martin Global Inc Norsk avdeling av
utenlandske ENHT
Magne Landrø AS
Malm Orstad AS
Markhusan AS
Metronor AS
Nammo Raufoss AS
Norautron AS
Nordic Unmanned AS
Norma AS
Norsk Luftambulanse AS
Nortek AS
Norwegian Special Mission AS
Otto Olsen AS
Pedersens Vaabenlager AS
Politiets Fellestjenester
Pratt & Whitney Military Norway AS
Prox Dynamics AS
Radionor Communications AS
Rheinmetall Nordic AS
Rheinmetall Norway AS
Rofi AS
Rohde & Schwarz Norge AS
Rolls-royce Marine AS
Ruff AS
Rustfrie Bergh AS
Rygge Våpen AS

Safety & Security Service AS
Scanmatic AS
Schou AS
Seaproof Solutions AS
Sintef Ocean AS
Steertec Raufoss AS
Steinert Sensing Systems AS
Svemko AS
Saab Technologies Norway AS
T & G Elektro AS
Thales Norway AS
The Big 5 AS
Thor Andreas Grannæs
Tinex AS
Tronrud Engineering AS
Umoe Mandal AS
Vertebrae AS
Vinghøg AS
Våpenbua Christian Madsen
Våpensmia AS
Wartsila Valmarine AS
XXL Grossist Norge AS

Utenriksdepartementet

tilrår:

Tilråddning fra Utenriksdepartementet 7. juni 2019 om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2018, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid, blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Vareliste I – Forsvarsrelaterte varer**

Utenriksdepartementets vareliste I – forsvarsrelaterte varer (dette er en indikativ liste, og listen i sin helhet finnes på www.eksportkontroll.no)

ML1	Glattborete våpen med kaliber mindre enn 20 mm, automatiske våpen med kaliber 12,7 mm eller mindre samt tilhørende komponenter	ML10	Luffartøy, UAV, flymotorer og utstyr til fly samt komponenter
ML2	Glattborete våpen med kaliber 20 mm eller større, andre våpen med kaliber større enn 12,7 mm samt tilhørende komponenter	ML11	Elektronisk utstyr som ikke er spesifisert i andre ML kategorier
ML3	Ammunisjon og tennmekanismer	ML12	Våpensystemer med kinetisk energi
ML4	Bomber, torpedoer, raketter, missiler og eksplosive midler samt tilhørende komponenter	ML13	Ballistisk beskyttelse eller beskyttelsesutstyr og komponenter
ML5	Ildledningsutstyr og tilhørende varslingsystemer og komponenter	ML14	Militært treningsutstyr, simulatorer for våpenbruk og komponenter
ML6	Kjøretøy og komponenter	ML15	Billed-/videoutstyr og deres motmidler og komponenter
ML7	Kjemisk eller biologisk giftige midler, radioaktive materialer samt utstyr og utgangsstoffer.	ML16	Halvfabrikata komponenter for utstyr i andre ML kategorier
ML8	Energetiske materialer samt utgangsstoffer.	ML17	Diverse utstyr og materialer
ML9	Krigsskip, marint utstyr og andre overflatefartøy	ML18	Produksjonsutstyr og komponenter
		ML19	Energivåpen
		ML20	Superledende utstyr
		ML21	Programvare
		ML22	Teknologi

Vedlegg 2**Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. [eksportkontrolloven]**

Dato	
Departement	Utenriksdepartementet
Sist endret	LOV-2016-05-27-14 fra 01.01.2017
Ikrafttredelse	18.12.1987
Korttittel	Eksportkontrolloven – ekspktrl

Lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. [eksportkontrolloven]

Lovens tittel endret ved lov 22 juni 1990 nr. 35.

§ 1. Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 131, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum. Det kan settes vilkår for tillatelsene.

Kongen kan likeså sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.

Kongen gir nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av loven.

Endret ved lover 22 juni 1990 nr. 35, 17 juni 2005 nr. 56 (ikr. 1 juli 2005 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 632), 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

§ 2. Enhver plikter å gi departementet den bistand og de opplysninger som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller i forskriftene gitt i medhold av den blir fulgt.

Til dette formål kan departementet foreta inspeksjon og kreve innsyn i registrerte regn-

skapsopplysninger, regnskapsmateriale, forretningspapirer og andre dokumenter som kan ha betydning. Departementet kan foreta kontrollen selv eller la oppnevnte sakkyndige gjøre det. I forbindelse med kontrollen skal departementet få tilgang til kontor- og bedriftslokaler og nødvendig hjelp og rettleiding. Klage etter forvaltningslovens §§ 14 og 15 har ikke oppsettende virkning med mindre underinstansen eller klageinstansen fastsetter det.

Pliktene etter første og annet ledd gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Med de unntak som følger av bestemmelsene foran, har enhver taushetsplikt om det de får kunnskap om etter denne lov. Taushetsplikten er likevel ikke til hinder for

1. at opplysningen brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan de brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll,
2. at opplysningene er tilgjengelige for andre tjenestemenn innen organet eller etaten i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk av veiledning i andre saker,
3. at forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om et foretaks forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet når det er nødvendig for å fremme avgiverorganets oppgaver etter denne lov,
4. at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller

forfølging av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver,

5. at forvaltningsorganet gir et annet forvaltningsorgan opplysninger (samordning) som forutsatt i lov om Oppgaveregisteret.

Departementet kan videre bestemme at offentlige organer som har med fastsettingen av formues- og inntektsskatt og kontrollen med merverdiavgiften å gjøre, skal få adgang til å gjøre seg kjent med de opplysninger som er gitt etter denne lov.

Forvaltningslovens §§ 13 til 13 e gjelder ikke.

Endret ved lover 6 juni 1997 nr. 35 (ikr. 1 nov 1997), 17 juli 1998 nr. 56 (ikr. 1 jan 1999), 27 mai 2016 nr. 14 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 27 mai 2016 nr. 531).

§ 3. Departementet kan kreve beslag i regnskapsmateriale m.v. som nevnt i § 2 annet ledd. Er det grunn til å tro at det finnes slikt materiale, og gir forholdene ellers grunn til det, kan departementet kreve ransaking av kontorlokale og alle andre steder som ikke er privat hjem.

Krav om ransaking eller beslag skal rettes til politiet. Om den videre behandling av kravet gjelder reglene i straffeprosessloven så langt de passer. Den kravet rettes mot skal ha partsrettigheter etter straffeprosessloven og i den grad det er nødvendig for virksomheten, tilgang til det beslaglagte. Han blir likevel ikke av den grunn å regne som siktet for en straffbar handling. Straffeprosesslovens § 204 gjelder tilsvarende. Retten avgjør uten hensyn til § 212 første ledd i straffeprosessloven hvilke dokumenter mm. som retten skal se igjennom.

Endret ved lov 17 juli 1998 nr. 56 (ikr. 1 jan 1999).

§ 4. Når departementet krever ransaking eller beslag for å få opplysninger om et forhold som vedkommende er siktet eller tiltalt for, skal kravet behandles i særskilt sak etter reglene i § 3 annet ledd. Det samme gjelder når departementet krever å få se dokumenter mm. som ligger hos retten eller påtalemyndigheten uten at det er avgjort om de kan brukes i straffesaken. Hvis retten godtar kravet fra departementet, kan den sette som vilkår at opplysningene ikke skal benyttes i forbindelse med etterforskningen i straffesaken før det er endelig avgjort om påtalemyndigheten kan benytte dem i denne saken. Får påtalemyndigheten ikke medhold i sitt krav, kan departementet ikke gi opplysningene eller dokumentene videre til påtalemyndigheten med mindre det er lovlig etter de regler som ellers gjelder deres taushetsplikt ved straffbare handlinger.

§ 5. Dersom forholdet ikke rammes av strengere straffebud, straffes med bøter eller med fengsel inntil fem år eller med begge deler den som:

1. utfører varer, teknologi eller tjenester i strid med denne lov eller forskrift som er gitt i medhold av den, eller
2. overtrer noe vilkår som er satt i medhold av denne lov, eller
3. muntlig eller skriftlig gir uriktige opplysninger om forhold som er av betydning for adgangen til å utføre varer, teknologi eller tjenester når det skjer
 - a. i erklæring avgitt til bruk for offentlig myndighet eller noen som handler på vegne av offentlig myndighet, i anledning av utførsel eller søknad om tillatelse til utførsel,
 - b. i erklæring som skal sette en annen i stand til å gi slik erklæring som er nevnt under punkt a, eller
4. på annen måte overtrer bestemmelser som er gitt i eller i medhold av denne lov.

Uaktsom overtredelse som nevnt i første ledd, straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

Endret ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

§ 6. (Opphevet ved lov 20 juli 1991 nr. 66.)

§ 7. Departementet kan pålegge et foretak eller en person som ikke oppfyller sin opplysningsplikt etter § 2 en daglig, løpende mulkt, inntil opplysningsplikten er oppfylt.

Tvangsmulktens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført.

Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Kongen gir nærmere forskrifter om fastsettelse, beregning og ettergivelse av tvangsmulkt.

Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

§ 8. Loven trer i kraft straks. Forskrifter om kontroll av strategisk eksport gitt i medhold av Mellombels lov av 13. desember 1946 nr. 30 om utførsleforbud gjelder inntil videre.

Loven kommer ikke til anvendelse på tillatelser som er gitt før loven trer i kraft. Tjenesteytinger og meddelelse av teknologi mv. etter lovens ikrafttreden krever likevel tillatelse etter denne lov selv om de knytter seg til tidligere gitte tillatelser.

Vedlegg 3

Forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester

Dato	FOR-2013-06-19-718
Departement	Utenriksdepartementet
Publisert	I 2013 hefte 9
Ikrafttredelse	19.06.2013
Sist endret	FOR-2019-04-09-622
Endrer	FOR-1989-01-10-51
Gjelder for	Norge
Hjemmel	LOV-1987-12-18-93-§1, FOR-1987-12-18-967
Kunngjort	25.06.2013 kl. 15.30
Rettet	24.09.2013 (EØS-henvisninger og § 2)
Korttittel	Forskrift om eksport av forsvarsmateriell mv.

Kapitteloversikt:

- Kap. 1. Innledende bestemmelser (§§ 1 – 2)
- Kap. 2. Lisens (§§ 3 – 8)
- Kap. 3. Eksport av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS (§§ 9 – 12)
- Kap. 4. Sertifisering av norske foretak som mottakere i EØS (§§ 13 – 15)
- Kap. 5. Registrering, rapportering og oppfølging (§§ 16 – 21)
- Kap. 6. Generelle bestemmelser (§§ 22 – 27)
- Kap. 7. Sluttbestemmelser (§28)
- Vedlegg I Liste I – forsvarsrelaterte varer (2018)
- Vedlegg II Liste II – flerbruksvarer (2018)

Hjemmel: Fastsatt av Utenriksdepartementet 19. juni 2013 med hjemmel i lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. § 1, jf. delegeringsvedtak 18. desember 1987 nr. 967.

EØS-henvisninger: EØS-avtalen vedlegg II kap. XIX nr. 3q (direktiv 2009/43/EF som endret ved direktiv 2019/514/EU).

Endringer: Endret ved forskrifter 30 juni 2014 nr. 898, 9 sep 2014 nr. 1163, 13 feb 2015 nr. 124, 12 jan 2016 nr. 32, 21 des 2016 nr. 1831, 6 juni 2017 nr. 740, 26 jan 2018 nr. 136, 9 april 2019 nr. 494, 9 april 2019 nr. 622.

Rettelser: 24.09.2013 (EØS-henvisninger og § 2).

Kap. 1. Innledende bestemmelser*§ 1. Hva forskriften omfatter*

Forskriften gjelder eksport av nærmere angitte varer, teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer, samt visse tjenester.

Særlige bestemmelser gjelder for eksport av angitte ytelser fra en leverandør i en EØS-stat til en mottaker i en annen EØS-stat når det uttrykkelig fremgår av denne forskrift.

§ 2. Definisjoner

(1) Med *forsvarsrelaterte varer* menes de produkter som til enhver tid er oppført på liste I som utgjør vedlegg I til denne forskrift.

(2) Med *flerbruksvarer* menes de produkter som til enhver tid er oppført på liste II som utgjør vedlegg II til denne forskrift.

(3) Med *eksport* menes enhver utførsel fra norsk tollområde av varer, tjenester og teknologi som omfattes av denne forskrift.

(4) Med *overføring* menes eksport av forsvarsrelaterte varer fra en leverandør eller tollager i en EØS-stat til en mottaker i en annen EØS-stat.

(5) Med *leverandør* menes enhver juridisk eller fysisk person som er rettslig ansvarlig for eksport av ytelse etter denne forskrift.

(6) Med *mottaker* menes enhver juridisk eller fysisk person som er rettslig ansvarlig for mottak av ytelse etter denne forskrift.

(7) Med *lisens* menes tillatelse fra Utenriksdepartementet til å eksportere nærmere angitte ytelse til en juridisk eller fysisk person.

(8) Med *overføringslisens* menes tillatelse fra nasjonale myndigheter i en EØS-stat, som gir leverandøren rett til å overføre forsvarsrelaterte varer til en mottaker i annen EØS-stat.

(9) Med *transitt* menes transport av varer over norsk tollområde uten omlasting, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde.

Kap. 2. Lisens

§ 3. Lisensplikt

Eksport av visse varer, nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelse, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer eller visse tjenester krever lisens fra Utenriksdepartementet om ikke annet følger av denne forskrift. Departementet avgjør i tvilstilfeller om en ytelse er lisenspliktig eller ikke. Lisensplikten gjelder også ved eksport av varer fra tollager.

§ 4. Lisensplikt etter varelistene

Eksport av varer og teknologi oppført på liste I og liste II som utgjør vedlegg til denne forskrift, krever lisens fra Utenriksdepartementet. Lisensplikten knyttet til liste I gjelder også for materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, uavhengig av nåværende tilstand.

⁰ Endret ved forskrift 9 sep 2014 nr. 1163.

§ 5. Lisensplikt for tjenester

Tjenester knyttet til varer og teknologi oppført på liste I og II samt tjenester for øvrig som kan tjene til å utvikle et lands militære evne, som ytes i utlandet eller her i landet for bruk i utlandet, krever lisens fra Utenriksdepartementet.

§ 6. Lisensplikt for handel og formidling

Handel, formidling eller annen bistand ved salg av varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, krever lisens fra Utenriksdepartementet. Tilsvarende gjelder ved formidling av varer oppført i liste II samt tilhørende teknologi og tjenesteytelse der det er kjent eller grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglegemer, og i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.

§ 7. Lisensplikt for øvrige varer, teknologi og tjenester

I tillegg til liste I og II er eksport av følgende varer, teknologi og tjenester lisenspliktige:

- enhver vare, teknologi og tjenesteytelse der eksportøren er kjent med eller har grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglementer. Tilsvarende regler gjelder for eksport av enhver vare, teknologi eller tjeneste som kan benyttes til utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen,
- enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FN's sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII eller andre tiltaksregimer Norge har sluttet seg til,
- enhver vare, teknologi og tjeneste til militær bruk til områder hvor det er krig, krig truer eller til land hvor det er borgerkrig.
- enhver vare, teknologi og tjeneste som direkte kan tjene til å utvikle en stats militære evne på en måte som ikke er forenlig med vesentlige norske sikkerhets- og forsvarsinteresser.

§ 8. Unntak fra lisensplikt

Lisensplikten i § 3, jf. § 4 – § 7, gjelder ikke for:

- varer oppført på Liste II i utenlandsk eie og som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med utstilling og demonstrasjon,

- b) redningsutstyr og oljevernutstyr som utføres i forbindelse med hjelpeaksjoner,
- c) skytevåpen, våpendeler og ammunisjon som utføres i henhold til våpenloven, jf. forskrift 25. juni 2009 nr. 904 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon, femte del,
- d) varer som utføres til den europeiske romorganisasjonen ESA, eller en representant for denne, og som er strengt nødvendig for organisasjonens offisielle virksomhet. Unntaket gjelder bare for leveranser til ESAs medlemsland,
- e) varer oppført på liste II som utelukkende er i transitt gjennom norsk tollområde, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde. Det samme gjelder varer oppført på liste I dersom både avsender og mottaker befinner seg innenfor EØS,
- f) varer, teknologi og tjenester til bruk på norsk kontinentalsokkel,
- g) varer, teknologi og tjenester til bruk om bord på norskeide skip under norsk flagg og norskeide luftfartøyer, i utenriksfart,
- h) eksport fra norsk forsvarsmyndighet, forutsatt at eiendomsretten til varen ikke overføres og varen skal benyttes av norske styrker i utlandet. Unntaket gjelder også for varer som norsk forsvarsmyndighet sender ut for reparasjon, vedlikehold, oppdatering eller lignende, med retur til Norge. I henhold til disse unntaksbestemmelsene skal forsvarsmyndigheten hvert år, innen 15. februar, sende rapport til Utenriksdepartementet om all utførsel som nevnt ovenfor foretatt i løpet av det foregående kalenderår,
- i) forsvarsmateriell som eies av et NATO-lands eller et EØS-stats forsvarsmyndighet, og som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med øvelse eller trening.

⁰ Endret ved forskrift 30 juni 2014 nr. 898.

Kap. 3. Eksport av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS

§ 9. Overføringslisens

Overføring av forsvarsrelaterte varer til mottakere i EØS kan kun skje på grunnlag av en generell overføringslisens, en global overføringslisens eller en individuell overføringslisens utferdiget av Utenriksdepartementet. Reglene om overføringslisenser gjelder kun forsvarsrelaterte varer oppført på liste I som utgjør vedlegg til denne forskrift.

§ 10. Generell overføringslisens

Generelle overføringslisenser for forsvarsrelaterte varer kunngjøres av Utenriksdepartementet. Lisensene kan benyttes av leverandører i Norge etter forutgående registrering hos Utenriksdepartementet. Generelle overføringslisenser gjelder bestemte varekategorier, til en kategori eller kategorier av mottakere i EØS og det kan settes særlige vilkår for lisensene.

Generelle overføringslisenser skal kunngjøres dersom:

- a) mottakeren inngår i en EØS-stats væpnede styrker eller en offentlig oppdragsgiver på forsvarsområdet som foretar innkjøp som utelukkende skal brukes av en EØS-stats væpnede styrker,
- b) mottakeren er et foretak som er sertifisert i samsvar med § 13,
- c) overføringen gjøres med sikte på demonstrasjon, evaluering eller utstilling,
- d) overføringen gjøres med sikte på vedlikehold eller reparasjon, dersom mottakeren er den opprinnelige leverandøren av de forsvarsrelaterte varene.

⁰ Endret ved forskrift 30 juni 2014 nr. 898.

§ 11. Global overføringslisens

Ved overføring av forsvarsrelaterte varer som ikke omfattes av en generell overføringslisens, kan Utenriksdepartementet, etter skriftlig søknad fra leverandør i Norge, utferdige en global overføringslisens. Lisensene gis for en periode på tre år med mulighet for forlengelse. Globale overføringslisenser gjelder bestemte forsvarsrelaterte varer eller kategorier av varer til mottakere eller kategori av mottakere i en eller flere EØS-stater. Det kan settes særlige vilkår for lisensene.

§ 12. Individuell overføringslisens

Ved overføring av forsvarsrelaterte varer som ikke omfattes av en generell overføringslisens og en global overføringslisens ikke kan innvilges, kan Utenriksdepartementet, etter skriftlig søknad fra leverandør i Norge, utferdige en individuell overføringslisens. Lisensen gjelder en spesifisert mengde forsvarsrelaterte varer til en mottaker i en EØS-stat i en eller flere sendinger.

En individuell overføringslisens skal benyttes dersom:

- a) søknaden om overføringslisens er begrenset til en overføring,

- b) det er nødvendig for å beskytte Norges grunnleggende sikkerhetsinteresser, eller av hensyn til den offentlige orden,
 - c) det er nødvendig for å overholde Norges internasjonale forpliktelser, eller
 - d) det er tungtveiende grunner til å tro at leverandøren ikke vil være i stand til å oppfylle vilkårene for å få en global overføringslisens.
- f) en beskrivelse, kontrassegnert av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), av det interne programmet for sikring av samsvar med kravene eller av foretakets ledelsessystem for overføring eller eksport. I den nevnte beskrivelsen skal det gis nærmere opplysninger om de organisasjonsmessige, menneskelige og tekniske ressursene ledelsen rår over i forbindelse med overføringer og eksport, ansvarskjeden i foretaket, internkontrollrutiner, holdningsskapende tiltak og opplæring av personalet, fysiske og tekniske sikkerhetsordninger, journalføring og sporbarhet av overføringer og eksport.

Kap. 4. Sertifisering av norske foretak som mottakere i EØS

§ 13. Sertifisering av foretak i Norge

Utenriksdepartementet kan, etter skriftlig søknad, sertifisere foretak etablert i Norge for mottak av forsvarsrelaterte varer under generelle overføringslisenser kunngjort av andre EØS-stater.

Utenriksdepartementet skal gjennom sertifiseringen vurdere det mottakende foretaks pålitelighet, særlig med hensyn til foretakets evne til å overholde eksportbegrensningene for forsvarsrelaterte produkter mottatt i henhold til en generell overføringslisens fra en annen EØS-stat. Ved vurderingen vil det særlig legges vekt på følgende kriterier:

- a) dokumentert erfaring fra forsvarsvirksomhet, der det særlig tas hensyn til foretakets historikk med hensyn til overholdelse av eksportrestriksjoner, eventuelle rettsavgjørelser i denne forbindelse, eventuelle tillatelser til å produsere eller markedsføre forsvarsrelaterte varer, og hvorvidt foretaket har erfarent lederpersonale,
- b) relevant industriell virksomhet i forbindelse med forsvarsrelaterte varer i EØS, særlig evne til system-/delsystemintegrasjon,
- c) særskilt utpeking av en overordnet leder som skal være personlig ansvarlig for overføringer og eksport,
- d) en skriftlig erklæring fra foretaket, undertegnet av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), om at foretaket vil iverksette alle nødvendige tiltak for å overholde og håndheve alle særlige vilkår knyttet til sluttbruk og eksport av hver bestanddel eller hver vare det har mottatt,
- e) en skriftlig erklæring fra foretaket, undertegnet av den overordnede lederen nevnt i bokstav c), om at det med behørig aktsomhet, som svar på anmodninger og forespørsler fra Utenriksdepartementet, vil fremskaffe detaljerte opplysninger om sluttbrukere eller sluttbruk av alle eksporterte varer som er overført eller mottatt i henhold til en overføringslisens fra en annen EØS-stat,

0 Endret ved forskrift 30 juni 2014 nr. 898.

§ 14. Utstedelse av sertifikat

Utenriksdepartementet utsteder et sertifikat til godkjente mottakende foretak i Norge. Sertifikatet skal inneholde informasjon om utstedende myndighet, foretakets navn og adresse, gyldighetstid samt en erklæring om at foretaket oppfyller kravene til sertifisering. Sertifikatet kan også inneholde vilkår knyttet til innhenting av informasjon som er nødvendig for kontroll av om kriteriene i § 13, 2. ledd er oppfylt samt suspensjon eller tilbakekalling av sertifikatet.

Sertifikatets gyldighetstid fastsettes av Utenriksdepartementet, men kan ikke overstige fem år.

Sertifiserte foretak i Norge vil bli meldt inn til EUs sentrale register og som publiseres på EU-kommisjonens hjemmeside.

§ 15. Kontroll med sertifiserte foretak

Utenriksdepartementet vil minst hvert tredje år kontrollere at mottakende foretak oppfyller kravene for sertifisering, jf. § 13, 2. ledd, samt eventuelle vilkår fastsatt i sertifikatet, jf. § 14. Dersom det sertifiserte foretaket ikke lenger oppfyller kravene vil Utenriksdepartementet pålegge foretaket å iverksette tiltak for å sikre oppfyllelse av samtlige krav og vilkår. Utenriksdepartementet kan også suspendere eller tilbakekalle sertifiseringen.

Kap. 5. Registrering, rapportering og oppfølging

§ 16. Registrering

Leverandøren skal føre et detaljert og fullstendig register over eksport av forsvarsrelaterte varer oppført på liste I som utgjør vedlegg til denne for-

skrift. Registeret skal inneholde dokumenter med følgende opplysninger:

- a) en beskrivelse av varen og dens referanse til liste I,
- b) mengde og verdi,
- c) overføringsdatoer,
- d) leverandørens og mottakerens navn og adresse,
- e) dersom det er kjent eller påkrevet etter § 24, sluttbruken og sluttbrukeren av varen,
- f) dokumentasjon på at opplysninger vedrørende eksportbegrensninger er oversendt mottakeren,
- g) tolldeklarasjon med ekspedisjons- og løpenummer.

§ 17. Rapportering

Leverandøren skal rapportere til Utenriksdepartementet kvartalsvis, på fastsatt skjema, om all eksport og overføring av forsvarsrelaterte varer oppført på liste I.

§ 18. Arkivering

Leverandøren skal oppbevare registre og lisenser i minst ti år fra utløpet av det kalenderåret eksporten fant sted. Utenriksdepartementet kan pålegge leverandøren å fremvise denne dokumentasjonen for kontroll.

§ 19. Informasjon om vilkår

Leverandøren skal informere mottakerne om vilkår for lisensen, herunder begrensninger i forbindelse med sluttbruk eller re-eksport.

§ 20. Oppfølging av eksport

Leverandøren skal påse at forsvarsrelaterte varer, flerbruksvarer, teknologi eller tjenester som overføres eller eksporteres, er i samsvar med innvilget lisens, går til fastsatt bestemmelsessted, ikke fra- viker godkjent beskrivelse eller kvantum angitt i lisensen, samt at eksporten skjer innen den gyldighetstid og på de særlige vilkår som er fastsatt i lisensen.

§ 21. Kontroll ved eksport

Leverandøren skal ved eksport av lisenspliktige varer og teknologi legge frem gyldig lisens for tollmyndigheten senest ved fremleggelse av tolldeklarasjon.

Kap. 6. Generelle bestemmelser

§ 22. Lisenssøknad

Lisenssøknad skal fremmes skriftlig og på fastsatt skjema undertegnet av den som har fullmakt til å handle på leverandørens vegne. For overføringslisenser gjelder også særskilte regler i kap. 3.

Leverandøren skal legge frem alle opplysninger og dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden.

At bindende avtaler er inngått eller at betaling er mottatt vil ikke kunne legges til grunn for innvilgelse av tillatelse til utførsel. Ved avtaler om eksport av lisenspliktige varer bør det alltid tas forbehold om at søknad om lisens innvilges.

0 Endret ved forskrift 6 juni 2017 nr. 740.

§ 23. Vilkår for innvilgelse av lisens

Utenriksdepartementet kan sette vilkår i tråd med formålet til lov 18. desember 1987 nr. 93 for innvilgelse av lisens i medhold av denne forskrift.

§ 24. Sluttbrukererklæring

Utenriksdepartementet kan kreve at leverandøren fremlegger en sluttbrukererklæring.

§ 25. Tilbakekalling av lisens

Lisens gitt i medhold av denne forskrift kan tilbakekalles, suspenderes eller begrenses dersom leverandøren misbruker lisensen eller misligholder vilkårene i denne. Det samme gjelder dersom leverandøren handler i strid med bestemmelser gitt i denne forskrift. Lisens kan også tilbakekalles, suspenderes eller begrenses dersom det fremkommer nye opplysninger eller de politiske eller faktiske forhold i mottakerstaten eller området endres, og dette vesentlig endrer grunnlaget for lisensen. For øvrig gjelder de alminnelige regler om omgjøring av enkeltvedtak.

§ 26. Endring, forlengelse og overdragelse av lisens

Leverandøren må søke Utenriksdepartementet om endring eller forlengelse av innvilgede lisenser samt for å overdra slike til andre.

§ 27. Retur av lisens

Lisenser som ikke er benyttet eller ikke kan benyttes som forutsatt, returneres til Utenriksdepartementet med en redegjørelse for årsaken.

Det samme gjelder om en innvilget lisens har gått tapt.

Kap. 7. Sluttbestemmelser

§ 28. Ikrafttreden

Forskriften trer i kraft straks. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 10. januar 1989 nr. 51 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi.

Vedlegg I

Liste I – forsvarsrelaterte varer (2018)

For å lese vedlegg I se her:

0 Endret ved forskrifter 30 juni 2014 nr. 898, 13 feb 2015 nr. 124, 21 des 2016 nr. 1831, 6 juni 2017 nr. 740, 26 jan 2018 nr. 136, 9 april 2019 nr. 494, 9 april 2019 nr. 622.

Vedlegg II

Liste II – flerbruksvarer (2018)

For å lese vedlegg II se her:

0 Endret ved forskrifter 13 feb 2015 nr. 124, 12 jan 2016 nr. 32, 21 des 2016 nr. 1831, 26 jan 2018 nr. 136, 9 april 2019 nr. 494.

Vedlegg 4

Retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell, samt teknologi og tjenester for militære formål av 28. februar 1992¹

1.1 Anvendelsesområde

Disse retningslinjene gjelder Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsrelaterte varer, materiell som har vært særlig konstruert eller modifisert for militært formål, samt teknologi og tjenester for militære formål, jf. lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (eksportkontrollloven) og forskrift av 19. juni 2013 nr 718 om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester (eksportkontrollforskriften). Retningslinjene kan også anvendes ved eksport av flerbruksvarer samt tilhørende teknologi og tjenester til militær sluttbruk. Retningslinjene gjelder ikke for leveranser av ubetydelig omfang og som ikke er for militær bruk eller for politibruk.

1.2 Formål

Formålet med retningslinjene er å utdype prosedyrene for og de kriterier som vektlegges ved Utenriksdepartementets behandling av søknader som beskrevet i punkt 1.1.

1.3 Adgang til fravikelse

Departementet kan fravike retningslinjene i enkeltsaker der særlige hensyn gjør seg gjeldene.

2. Overordnede prinsipper og vurderingskriterier

2.1 Grunnlag for vurderingen

Utgangspunktet for vurderingen av søknader som beskrevet i 1.1 er Regjeringens erklæring av

11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato sammenholdt med Stortingets enstemmige presisering i 1997, jf. 2.2. Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt.

EUs felles holdning om våpeneksport (2008/944/CSFP) artikkel 2 og FN-avtalen om handel med konvensjonelle våpen (ATT) av 3. april 2013 artikkel 6 og 7, jf. vedlegg A og B, danner også grunnlag for vurdering av slike søknader.

2.2 Regjeringens erklæring, Stortingets vedtak og Stortingets presisering

a) Regjeringens erklæring av 1959

Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig.

b) Stortingets vedtak av 1959

Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.

c) Stortingets presisering av 1997

Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

¹ Sist revidert 5. november 2014
Pkt. 2.3 bokstav b) oppdatert 6. mai 2019

2.3 Særlige avslagsgrunnlag

I tillegg til prinsippene som følger av Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak, skal søknader som beskrevet i 1.1 avslås med grunnlag i vedlegg A (Kriterium 1–4) og vedlegg B (artikkel 6–7) dersom:

- a) dette er uforenlig med Norges internasjonale forpliktelser (jf K1, og ATT artikkel 6),
- b) det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres kan bli brukt til intern undertrykking, til å krenke grunnleggende menneskerettigheter eller til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett (jf. K2, og ATT artikkel 7),
- c) eksport vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten (jf K3),
- d) det er åpenbar fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller tvinge gjennom territorialkrav med makt (jf K4),
- e) det foreligger kunnskap om at det militære utstyret vil kunne bli brukt til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser (jf ATT artikkel 6),
- f) det er overveiende sannsynlig at det militære utstyret vil innebære brudd på internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet (jf ATT artikkel 7).

2.4 Særlige vurderingskriterier

I tillegg til prinsippene som følger av Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak, skal det ved vurdering av søknader som beskrevet i 1.1 med grunnlag i vedlegg A (Kriterium 5–8) og vedlegg B (artikkel 7) særlig tas hensyn til:

- g) den nasjonale sikkerheten i Norge, allierte og vennligsinnede land (jf K5),
- h) kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten (jf K6),
- i) risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår (jf K7),
- j) forenligheten mellom eksporten av militær teknologi og militært utstyr og mottaker-

landets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen (jf K8),

- k) risikoen for at våpeneksporten kan bli brukt til å gjennomføre alvorlig kjønnsbasert vold eller vold mot kvinner og barn (jf ATT artikkel 7).

3. Varekategorier og landgrupper

3.1 Varekategorier

Ved behandling av søknader benyttes følgende varekategorier:

a) Varekategori A:

Kategorien omfatter våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell. I tillegg omfattes annet materiell med strategisk kapasitet som vesentlig kan påvirke de militære styrkeforhold ut over nærområdet.

b) Varekategori B:

Kategorien omfatter øvrige forsvarsrelaterede varer som ikke har egenskaper eller bruksområder som definert for varekategori A.

3.2 Landgrupper

Ved behandling av søknader benyttes følgende landgrupper:

- a) *Landgruppe 1* består av de nordiske land og NATOs medlemsland, samt enkelte særskilt nærstående land.
- b) *Landgruppe 2* består av andre land enn de som omfattes av gruppe 1 og som er godkjent etter regjeringsbehandling som mottakere av varer i kategori A.
- c) *Landgruppe 3* består av land utenfor gruppe 1 og 2 og som Norge ikke selger våpen og ammunisjon som definert som varekategori A til, men som etter vurdering kan motta annet materiell som definert som varekategori B.
- d) *Landgruppe 4* er land som Norge ikke selger A- eller B-materiell til fordi de befinner seg i et område hvor det er krig eller krig truer, land hvor det er borgerkrig eller land hvor en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område tilsier at eksport av våpen og militært materiell ikke bør finne sted, eller land som er omfattet av bindende sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til.

4. Eksport av varer med selvstendig funksjon

4.1 Endelig mottakerland

Ved eksport av varer med selvstendig funksjon skal søknaden alltid vurderes ut fra endelig mottakerland uavhengig av om eksport skjer direkte eller via tredjeland.

4.2 Varekategori A

Ved eksport av varer med selvstendig funksjon i varekategori A legges følgende kriterier til grunn:

- a) Eksport av varer i kategori A kan ikke finne sted til andre sluttbrukere enn statlige myndigheter. Eksport av jakt og konkurransevåpen kan likevel finne sted til myndighetsgodkjente mottakere i mottakerstaten.
- b) Eksport av varer i kategori A vil normalt tiltales når kunden er, eller opptrer på vegne av, forsvarsmyndigheter i land i gruppe 1, såfremt dokumentasjon som godtgjør dette foreligger.
- c) Eksport av varer i kategori A til land utenfor gruppe 1 vil kreve regjeringsbehandling. Land som blir godkjent som mottakere av varer i kategori A etter regjeringsbehandling, utgjør gruppe 2. Innvilgelse av lisens i slike tilfeller forutsetter fremlegging av myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksport-klausul, dvs. erklæring som fastslår at reeksport ikke må finne sted uten norske myndigheters godkjenning.

4.3 Varekategori B

For eksport av varer i kategori B vil det normalt kunne tilstås lisens for land i gruppe 1, 2 og 3 såfremt tilfredsstillende dokumentasjon på sluttbruk og sluttbruker er fremlagt.

4.4 Landgruppe 4

Eksport av kategori A- og kategori B-produkter kan ikke finne sted til land i gruppe 4, med mindre særlige hensyn gjør seg gjeldende.

5. Eksport av materiell opprinnelig konstruert eller modifisert for militært formål

5.1 Materiell uten militær bruksverdi

Ved eksport av materiell opprinnelig konstruert eller modifisert for militært formål, men som vurderes å ikke lenger ha noen militær bruksverdi, kan lisens innvilges til mottakere i landgruppene 1, 2 og 3, såfremt tilfredsstillende dokumentasjon på sluttbruk og sluttbruker er fremlagt.

6. Eksport av deler (delleveranser)

6.1 Definisjon

Med delleveranser menes leveranser av varer som ikke har noen selvstendig funksjon.

6.2 Delleveranse under samarbeidsavtaler

Ved delleveranser under samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal eksportlisens gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter. Samarbeidsavtaler med land og bedrifter i landgruppe 1 bør normalt godkjennes, såfremt de norske deler, delsystemer eller komponenter samordnes med deler fra andre leveringskilder, og at det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt.

6.3 Andre delleveranse

- a) Ved delleveranser til prosjekter som ikke er myndighetsgodkjente, og der leveransen er basert på markedstilgjengelig teknologi og kundens produktbeskrivelse, skal lisens i alminnelighet innvilges til de land som ikke tilhører gruppe 4, dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk.
- b) Søknad om eksportlisens for delleveranser av annen type enn nevnt i 6.2 og 6.3 a) skal behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet.

7. Eksport av teknologi, herunder bl. a. produksjonsrettigheter og tekniske data

7.1 Definisjon

Med teknologi menes her innsikt som er avgjørende for å utvikle, produsere, vedlikeholde eller bruke en vare.

7.2 Produksjonsrettigheter

Søknad om overføring av produksjonsrettigheter skal behandles med sikte på å sikre at overføringen ikke har som formål å omgå norsk eksportregulering.

7.3 Eksport av teknologi under godkjente samarbeidsavtaler

Ved eksport av teknologi som inngår i samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i

andre land, skal lisens innvilges såfremt avtalen er godkjent av norske myndigheter.

7.4 Eksport av teknologi utenfor godkjente samarbeidsavtaler

a) Generelt

Ved behandlingen av søknader om eksport som ikke er ledd i myndighetsgodkjent samarbeid, skal det bringes på det rene hvilken kategori det ferdige produkt vil tilhøre.

b) Produksjonsrettigheter i varekategori A

Ved eksport av produksjonsrettigheter for en vare i kategori A, kan tillatelse bare gis for overføring til land i gruppene 1 og 2 og etter tilsvarende prinsipper som for øvrig gjelder for eksport av varer under denne kategorien.

Som vilkår for tillatelsen skal den norske selger av produksjonsrettighetene pålegges å innarbeide i forbehold i kontrakten om at eventuell overføring eller reeksport av produksjonsrettigheter til en tredjepart må forelegges norske myndigheter for godkjenning. Søknad om slik sublisensiering skal behandles på samme måte som overføring av produksjonsrettighetene direkte fra Norge.

c) Produksjonsrettigheter i varekategori B

For overføring av produksjonsrettigheter til varer i kategori B skal lisens normalt innvilges for land i gruppene 1, 2 og 3. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon og kontraktbetingelser vil i disse tilfeller bero på en konkret vurdering hvor bl. a. produktets egenskaper, produksjonslandets egen eksportpolitikk, den interne situasjonen i landet og risikoen ved eventuell eksport til uønskede motakere, tas i betraktning.

d) Annen teknologioverføring

Ved andre typer teknologioverføringer kan det ikke oppstilles detaljerte retningslinjer. Vurderingen av eksportsøknaden vil måtte avhenge av i hvilken grad teknologioverføringen knytter seg til et produkts militære funksjon. Jo mer dette er tilfelle, dess mer skal vurderingen av en søknad basere seg på retningslinjene for eksport av ferdigproduktet i tilsvarende varekategori.

8. Tjenester

8.1 Generelt

Tjenester kan være knyttet til utvikling, produksjon, vedlikehold og bruk av et produkt, men

behøver ikke være knyttet til noe produkt for å måtte ha tillatelse etter forskriftenes §§ 3, 5 og 7. Militær planlegging vil også være omfattet.

8.2 Tjenester tilknyttet forsvarsrelaterte varer

Tjenester som er tilknyttet forsvarsrelaterte varer, og som utgjør en vesentlig forutsetning for varens utvikling, produksjon, vedlikehold eller bruk, følger de samme retningslinjer som ved eksportlisens for selve produktet.

8.3 Andre tjenester

Tjenester som ikke er konkret knyttet til en vare, men som vedrører militær planlegging, bør tiltales til land i gruppene 1 og 2 og nektes til land i gruppe 4. Innvilgelse til land i gruppe 3 må vurderes konkret med utgangspunkt i tjenestens antatte militære og mulige politiske virkning.

9. Samarbeids- og utviklingsprosjekter

9.1 Prosjekt godkjent av norske forsvarsmyndigheter

Eksport av varer, tjenester og teknologi til land Norge har samarbeidsavtaler med skal tillates dersom leveransen finner sted under et prosjekt som er godkjent av norske forsvarsmyndigheter med det hovedsiktemål å ivareta samarbeidslandenes egne forsvarsbehov. Dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk, kan det reeksporteres etter samarbeidslandets eksportkontrollregler.

9.2 Produkt med flernasjonal identitet

Ved samarbeidsprosjekter som er av en slik art at det ferdige produkt fremstår med flernasjonal identitet, kan produksjonslandets eksportkontrollregler legges til grunn ved eksport til tredjeland. I forbindelse med godkjenningen av samarbeidsprosjektet skal eksportvilkårene for det ferdige produkt til tredjeland avtales mellom samarbeidslandenes myndigheter.

10. Prosedyreregler

10.1 Saksbehandlingstid

Søknader som omfattes av retningslinjene, bør være ferdigbehandlet av Utenriksdepartementet senest innen 12 uker når det gjelder kategori A-produkter og senest innen 6 uker for øvrige søknader.

10.2 Foreleggelse for Regjeringen

Dersom søknaden om eksport berører viktige forsvarsspørsmål eller materiellsamarbeid med andre land, eller næringsinteresser, skal forelegges Regjeringen på egnet måte.

10.3 Tekniske sakkyndige

Ved vurdering av tekniske sider og bruksområde for produkt, teknologi, data-pakke eller tjeneste konsulteres om nødvendig Forsvarsdepartementet ved Forsvarets forskningsinstitutt.

Vedlegg A²

Kriterium 1

Respekt for medlemsstatenes internasjonale forpliktelser, særlig sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller av Den europeiske union, avtaler om ikkespredning og andre emner samt andre internasjonale forpliktelser

Eksportlisens skal ikke utstedes dersom dette er uforenlig med blant annet:

- medlemsstatenes internasjonale forpliktelser og deres plikt til å overholde våpenblokadene innført av De forente nasjoner (FN), Den europeiske union (EU) og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE),
- medlemsstatenes forpliktelser etter avtalen om ikkespredning av kjernefysiske våpen, konvensjonen om biologiske våpen og toksin-våpen og konvensjonen om kjemiske våpen,
- medlemsstatenes forpliktelse til å avstå fra å eksportere enhver form for antipersonell-miner.
- medlemsstatenes forpliktelser innenfor rammen av Australiagruppen, kontrollregimet for rakettvåpenteknologi, Zangger-komiteen, gruppen av leverandører av kjernefysisk materiale, Wassenaarsamarbeidet og Haag-atferdskodeksen mot spredning av ballistiske raketter (HCOC).

Kriterium 2

Respekt for menneskerettighetene og internasjonal humanitærrett i den endelige bestemmelsesstaten

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter, og skal deretter:

- avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til intern undertrykking,
- i hvert enkelt tilfelle utøve særlig forsiktighet og ta hensyn til hvilken type militær teknologi eller militært utstyr det gjelder, når de utsteder lisens til land der kompetente organer i FN, Europarådet eller EU har konstatert alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Teknologi eller utstyr som kan brukes til intern undertrykking, skal i denne forbindelse omfatte blant annet slik teknologi eller slikt utstyr, eller tilsvarende teknologi eller utstyr, som det er godtgjort at den påtenkte sluttbrukeren har anvendt til intern undertrykking, eller teknologi eller utstyr som det er grunn til å tro vil bli anvendt til andre formål eller viderelevert til en annen sluttbruker enn angitt, og bli brukt til intern undertrykking. I tråd med artikkel 1 i denne felles holdning skal det vurderes nøye hvilken type teknologi eller utstyr det dreier seg om, særlig om teknologien eller utstyret er ment for nasjonale sikkerhetsformål. Intern undertrykking omfatter blant annet tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, summariske eller vilkårlige henrettelser, forsvinninger, vilkårlig frihetsberøvelse og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, som angitt i relevante internasjonale menneskerettsinstrumenter, herunder Verdenserklæringen om menneskerettighetene og den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter.

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale humanitærrettsinstrumenter, og skal deretter:

- avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett.

Kriterium 3

Den innenrikspolitiske situasjonen i den endelige bestemmelsesstaten som følge av eksisterende motsetninger eller væpnede konflikter

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens som vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten.

² Tatt inn ved endring av retningslinjene 20.mai 2009

*Kriterium 4**Bevaring av regional fred, sikkerhet og stabilitet*

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller til å tvinge gjennom territorialkrav med makt.

Ved vurderingen av denne risikoen skal medlemsstatene ta hensyn til blant annet følgende:

- a) om det pågår, eller om det er sannsynlig at det kan oppstå, en væpnet konflikt mellom mottakerstaten og et annet land,
- b) om det foreligger territorialkrav mot et naboland som mottakerstaten tidligere har forsøkt eller truet med å tvinge gjennom med makt,
- c) om det er sannsynlig at den militære teknologien eller det militære utstyret vil bli brukt til andre formål enn legitime nasjonale sikkerhets- og forsvarsoppgaver i mottakerstaten,
- d) at det er nødvendig å unngå å påvirke den regionale stabiliteten negativt i vesentlig grad.

*Kriterium 5**Den nasjonale sikkerheten i medlemsstatene og i territorier der de eksterne forbindelser er en medlemsstats ansvar, samt den nasjonale sikkerheten i vennligsinnete og allierte land*

Medlemsstatene skal ta hensyn til:

- a) hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på deres egne, på andre medlemsstats og på vennligsinnete og allierte lands forsvars- og sikkerhetsinteresser, samtidig som de erkjenner at dette forhold ikke må berøre hensynet til kriteriet om respekt for menneskerettighetene eller kriteriet om regional fred, sikkerhet og stabilitet,
- b) risikoen for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt mot deres egne eller andre medlemsstats styrker og mot styrkene til vennligsinnete og allierte land.

*Kriterium 6**Kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten*

Medlemsstatene skal ta hensyn til blant annet kjøperlandets historikk når det gjelder:

- a) støtte eller oppfordring til terrorisme og internasjonal organisert kriminalitet.
- b) overholdelse av internasjonale forpliktelser, særlig om å avstå fra maktbruk, og av internasjonal humanitærrett.
- c) forpliktelse om ikkespredning og andre former for rustningskontroll og nedrustning, særlig med hensyn til undertegning, ratifisering og gjennomføring av relevante konvensjoner om rustningskontroll og nedrustning nevnt i kriterium 1 bokstav b).

*Kriterium 7**Risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår*

Ved vurderingen av hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på mottakerstaten, og av risikoen for at teknologien eller utstyret kan bli viderelevert til en uønsket sluttbruker eller bli anvendt til et uønsket formål, skal det tas hensyn til følgende:

- a) mottakerstatens legitime forsvars- og sikkerhetsinteresser, også i tilknytning til eventuell deltakelse i FNs og andre fredsbevarende operasjoner,
- b) mottakerstatens tekniske evne til å bruke teknologien eller utstyret,
- c) mottakerstatens evne til å gjennomføre effektiv eksportkontroll,
- d) risikoen for at teknologien eller utstyret vil bli reeksportert til uønskede bestemmelsessteder, og mottakerstatens historikk med hensyn til å overholde bestemmelser om reeksport eller innhente samtykke før reeksport som den eksporterende medlemsstaten finner det nødvendig å pålegge,
- e) risikoen for at teknologien eller skal bli viderelevert til terrororganisasjoner eller frittstående terrorister,
- f) risikoen for teknologiervervelse gjennom ulovlig kopiering av produkter («reverse engineering») eller utilsiktet teknologioverføring.

*Kriterium 8**Forenlighet mellom eksporten av militær teknologi eller militært utstyr og mottakerlandets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen*

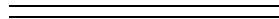
Medlemsstatene skal på bakgrunn av opplysninger fra relevante kilder, som rapporter fra FNs utviklingsprogram (UNDP), Verdensbanken, Det internasjonale valutafond (IMF) og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), vurdere om den planlagte eksporten i betydelig grad vil hindre en bærekraftig utvikling i mottakerstaten. De skal i denne forbindelse vurdere den forholdsmessige størrelsen på mottakerstatens militære og sosiale utgifter, idet de tar hensyn også til eventuell bilateral bistand eller bistand fra EU.

Vedlegg B – ATT artikkel 6 og artikkel 7

Artikkel 6 omfatter overførsler som er forbudt under avtalen. Dette innbefatter overførsler som medfører brudd på sanksjoner vedtatt av FNs sikkerhetsråd, herunder våpenembargoer, statenes øvrige traktatforpliktelser samt overførsler av våpen som eksportørstaten har kunnskap om at

vil kunne bli brukt til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser. Artikkel 6 innebærer også at våpen, ammunisjon og deler og komponenter som eksporteres, skal tilfredsstillende kravene som stilles til krigføringsmidler i den humanitære folkeretten.

Artikkel 7 omhandler betingelser og kriterier for eksport av våpen og varer under avtalen. Kriteriene er knyttet til en forhåndsvurdering av mulige konsekvenser for fred og sikkerhet og risiko for brudd på internasjonale menneskerettigheter, internasjonal humanitærrett, internasjonale regler om terrorisme og regler om transnasjonal organisert kriminalitet. Hvis det er *overveiende* sannsynlig at slike negative konsekvenser kan inntreffe, skal eksporttillatelse ikke gis. Eksportørstaten skal i sin forhåndsvurdering også ta hensyn til risikoen for at våpeneksporten kan bli brukt til å gjennomføre alvorlig kjønnsbasert vold eller vold mot kvinner og barn.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Omslagsillustrasjon: Pavel Khorenyan/iStock

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 06/2019

